

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Věra Průchová

**Svoboda volného pohybu služeb se
zaměřením na východní rozšíření Evropské
unie**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Věra Průchová**

Vedoucí práce: **JUDr. Miroslav Pulgret, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2011**

Bibliografický záznam

PRŮCHOVÁ, Věra. *Svoboda volného pohybu služeb se zaměřením na východní rozšíření Evropské Unie*. Praha, 2011. STR. 120. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce JUDr. Miroslav Pulgret, Ph.D.

Název práce: „Svoboda volného pohybu služeb se zaměřením na východní rozšíření Evropské Unie“

Autor: Věra Průchová

Abstrakt

Diplomová práce „Svoboda volného pohybu služeb se zaměřením na východní rozšíření Evropské Unie“ zachycuje vývoj vnitřního trhu služeb EU s ohledem na nedávné snahy o úplnou liberalizaci tohoto trhu prostřednictvím přijetí Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu. Do celého průběhu zasáhlo i východní rozšíření o deset nových zemí, které znovu zavedlo některá protekcionistická opatření ve formě přechodných období. Cílem práce je pokusit se rozebrat situaci na trhu služeb EU po přijetí deseti, respektive osmi zemí střední a východní Evropy a pochopit kroky, které vedly některé státy k ochranářským postupům.

Pro větší srozumitelnost některých úseků práce jsem se v úvodní části pokusila vysvětlit důležité definice a pojmy, které čtenáři pomohou snáze pochopit další části statě. Navazuje kapitola, která ve stručnosti představuje historickou genezi vnitřního trhu služeb EU s důrazem na důležité mezníky ve formě uzavřených zakládajících smluv a dokumentů primárního, ale i sekundárního práva EU a jejich vyjednávání. Kapitulu uzavírá pojednání o úloze Soudního dvora Evropské unie, jeho rozsudcích, které měly zásadní vliv na svobodu služeb a teoretické zamyšlení nad rolí ESD v EU. Navazuje pasáž zachycující postupné vyjednávání směrnice o službách, její dopady, obsah a odborné hodnocení. Čtvrtý úsek diplomové práce je věnován východnímu rozšíření a jeho následnému dopadu na vývoj trhu služeb v EU, především na trhy nově přistoupivších zemí. Součástí je i teoretický rozbor založený na Moravcsikově teorii liberálního intergovernmentalismu.

Title: “Free Movement of Services – Focus on Eastern Enlargement of the European Union”

Author: Věra Průchová

Annotation

Diploma thesis “Free Movement of Services – The focus on Eastern Enlargement of the European Union” describes the development of the internal market of services of the European Union in view of the recent developments to complete liberalization of this market through the adoption of Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of the 12th December 2006 on Services in the Internal Market. The Eastern Enlargement of ten new countries partly affected the whole development, because it caused the reestablishment of some protectionist measures in the form of the transitional periods. The aim of this thesis is to analyze the situation on the market of services in the European Union after the admission of at least eight countries from Central and Eastern Europe, and to understand each of these steps, which have lead some states to these protectionist measures.

For a greater understanding of my diploma thesis, I tried to explain some important definitions and terms in the first part of the thesis, which can help the reader to easily understand the following sections of the essay. The other chapter presents, in brief, the historical genesis of the internal market of services in the European Union putting greater emphasis on the important milestones such as the founding treaties and documents of primary, but also the secondary law of the EU and their proceedings. The chapter ends with the passage about the role of the Court of Justice of the European Union, its judgments, which had the fundamental impact on the freedom of services and the theoretical reflection about the role of the Court of Justice of the European Union. The following chapter represents the gradual negotiations regarding the Directive of Services, its impact, the content and the professional assessment. The fourth part of the thesis looks at Eastern Enlargement and its subsequent effect on the development of the market of services in the EU, especially in the market of the new adopted countries. This section of this last chapter contains theoretical analysis, based on Moravcsik’s theory of the liberal intergovernmentalism.

Klíčová slova

Evropská unie, svoboda volného pohybu služeb, východní rozšíření, evropské právo, Soudní dvůr Evropské unie, liberální intergovernmentalismus.

Keywords

European Union, freedom and free movement of services, Eastern enlargement, European law, European Court of Justice, liberal intergovernmentalism.

Rozsah práce:

- 26 427 slov;
- 178 988 znaků (s mezerami);
- 152 758 znaků (bez mezer).

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

.....

Věra Průchová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce JUDr. Miroslavu Pulgretovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky při zpracování práce, které mi byly velkým přínosem k sepsání níže uvedených řádků. Velice si vážím jeho trpělivého přístupu a pochopení.

.....
Věra Průchová

Obsah

Seznam použitých zkratek	11
Úvod.....	12
1 Vysvětlení pojmů.....	17
1.1 Vymezení pojmu služeb.....	17
1.2 Volný pohyb služeb	18
1.2.1 Omezení volného pohybu služeb.....	19
1.2.2 Princip země původu	21
1.3 Svoboda usazování	22
1.3.1 Povolovací režimy	23
1.3.2 Rozdíl mezi právem usazení a volným pohybem služeb.....	24
2 Historická geneze vnitřního trhu služeb a právní dopady.....	26
2.1 Historický vývoj svobody volného pohybu služeb.....	26
2.1.1 Počátky	26
2.1.2 Jednotný evropský akt a následující změny	29
2.1.3 90. léta, jejich význam a další vývoj	30
2.1.4 Lisabonská strategie a další jednání	31
2.1.5 Současný vývoj.....	33
2.2 Úloha Soudního dvora Evropské unie	35
2.2.1 Rozsudek Reyners versus Belgie.....	36
2.2.2 Rozsudek van Binsbergen versus Bedrijfsvereniging Metaalnijverhei.....	37
2.2.3 Rozsudek Centros Ltd versus Erhvervs – og Selskabsstyrelsen (generální ředitelství obchodu a společností).....	39
2.2.4 Rozsudek Reinhard Gebhard versus Consiglio dell’Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano.....	40
2.2.5 Teoretické závěry	43
2.2.5.1 Legal Integration	43
2.2.5.2 Legal Integration na vnitřním trhu služeb	46
3 Směrnice Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu	47
3.1 První návrh a průběh projednávání	47
3.1.1 Jednání v Radě.....	49
3.1.2 Evropský parlament.....	50
3.2 Revidovaný návrh Komise a další vyjednávání.....	51
3.2.1 Revize dokumentu a neformální zasedání v Grazu	51
3.2.2 Rada EU pro konkurenceschopnost a další reakce.....	52
3.2.3 2. čtení v EP a definitivní přijetí.....	53
3.2.4 Příklad implementačního procesu v České republice.....	54
3.3 Směrnice 2006/123/ES a její dopad.....	56
3.3.1 Obsah dokumentu	57
3.3.1.1 Oblast působnosti směrnice	57
3.3.1.2 Správní zjednodušení.....	58
3.3.1.3 Vymezení pojmu diskriminace.....	59
3.3.1.4 Kvalita služeb	61
3.3.1.5 Dopady směrnice a následné hodnocení.....	62
4 Východní rozšíření a jeho dopad na trh služeb.....	64
4.1 Stručná geneze připojení zemí střední a východní Evropy.....	65
4.2 Česká republika.....	66
4.2.1 Průběh jednání o přistoupení	67
4.2.2 Smlouva o přistoupení ČR k EU a její výjimky na trhu služeb EU	68

4.2.2.1	Rakousko	69
4.2.2.2	Německo.....	71
4.3	Původní obavy	73
4.4	Výsledný efekt	74
4.5	Prognóza a očekávání po 1. květnu 2011	77
4.6	Liberální intergovernmentalismus a situace na vnitřním trhu EU	80
	Závěr	84
	Summary	91
	Seznam literatury	94
	Neperiodická literatura	94
	Primární zdroje	95
	Tisk a média.....	101
	Brožury vydávané EU.....	101
	Články, příspěvky	101
	Internetové zdroje	107
	Seznam příloh	109
	Přílohy.....	110

Seznam použitých zkratek

ČS	členský stát
DE	Německo
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
ESD	Soudní dvůr Evropské unie (dříve Soudní dvůr Evropských společenství)
EU	Evropská unie
JEA	Jednotný evropský akt
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SES	Smlouva o Evropském společenství
SESUO	Smlouva o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SHES	Smlouva o zřízení Evropského hospodářského společenství
SVE	státy střední a východní Evropy

Úvod

Sektor služeb a jeho postupná liberalizace se stala důležitým úkolem pro sjednocenou Evropu. Důvodem byl nejenom závazek jednotného trhu služeb již v Římských smlouvách, ale i fakt, že tento sektor se stal jedním z nejdynamičtější se rozvíjejících segmentů evropské ekonomiky.

Dokazuje to například tvrzení, že ve vytváření pracovních míst je rychlejší než kterýkoli jiný obor trhu a dále i procentní údaj, kdy celkově služby představují 67 % pracovních míst v EU a 70 % HDP, což z nich činí největšího přispěvatele evropské zaměstnanosti a bohatství. (MITCHELL: 2006)

V letošním roce Evropská komise vypracovala ambiciózní program k prohloubení vnitřního trhu, v němž mimo jiné upozorňuje na to, že služby stále tvoří dvě třetiny HDP a zaměstnanosti Evropské unie, ale současně se na celkovém obchodu uvnitř Unie podílejí pouze zhruba jednou pětinou. Mimo svůj stát původu podniká pouze 8 % evropských malých a středních firem. (EVROPSKÁ KOMISE: 27. 1. 2011)

Tato dilemata nejvěrněji popisují situaci na trhu služeb EU. Na jedné straně si všichni uvědomují důležitost, dynamičnost a rostoucí potenciál tohoto segmentu trhu, na druhé straně si členské státy protekcionisticky chrání vlastní trhy a bariér spíše přibývá, než ubývá. Tento trend doprovází volný pohyb služeb od svého počátku doposud.

Je proto zajímavé sledovat historickou genezi vývoje trhu služeb od jeho začátků až do současnosti a pokusit se zmapovat nejdůležitější mezníky, které se na procesu podílely, kam bezesporu patří přijetí Jednotného evropského aktu, východní rozšíření a jeho negativní dopad, či konečné přijetí tolik diskutované směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu (také jen „směrnice o službách“).

Dostí významnou měrou se na samotném vývoji podílel i Evropský soudní dvůr a jeho zlomové rozsudky, které mnohdy dovysvětlily, blíže specifikovaly a výrazně upravily směr jednotlivých článků zakládajících smluv, později i článků směrnice o službách. Moje práce bude z velké části založená na snaze poskytnout co nejvěrohodnější informace o samotném vývoji trhu služeb s návazností na rozsudky ESD.

O vývoji vnitřního trhu EU bylo napsáno mnoho odborných statí, článků a knih, ze kterých jsem měla možnost čerpat. Trh služeb je už mnohem specifičtější tematika, kterou bylo nutné dohledávat, ale mnoho informací jsem měla možnost čerpat z internetových stránek Ministerstva průmyslu a obchodu, které současně provozují i webový portál *Business.cz*, kde lze objevit i detailní rozbory a poznámky. Problémem se ale ukázalo propojení vnitřního trhu služeb s tématem východního rozšíření. Mnoho článků se totiž soustředí především na trh pracovníků a situaci na něm po roce 2004, ale samotný trh služeb je mnohdy opomíjen a v tabulkách a statistikách se většinou objevuje souhrnné číslo buď pro služby a pracovníky, nebo celkově pro jednotný trh (vnitřní trh) EU. Bylo tedy obtížné získat relevantní materiály, na kterých bych mohla postavit své argumenty.

Na druhou stranu jsem ale tohoto faktu využila jako jednoho z důvodů, proč se této problematice věnovat a napsat o ní diplomovou práci. Myslím si, že důležitost ekonomického sektoru, o kterém píš, jeho dopad na vyjednávání mezi členskými státy EU, samotný proces liberalizace a jeho význam pro EU a v neposlední řadě i nedostatečné množství materiálů jsou dostatečným důvodem pro napsání práce na výše uvedené téma.

Úvodní část je sestavena z kapitol, které mají čtenáři přiblížit nejčastěji používané termíny v oblasti trhu služeb tak, aby byl pro něho další postup srozumitelný. Jsou to z velké části právnícké a ekonomické definice, které je ale nutné ovládat z důvodu hlubšího porozumění tématu. Slovní spojení jako *svoboda poskytování služeb* a *svoboda usazování a podnikání* jsou například klíčové pro správné určení, pod který článek SFEU příslušná provozovaná činnost podnikatele náleží a podle kterého článku je nebo má být daná služba vykládána. Termín jako *princip země původu* se stal asi nejskloňovanějším po celé EU v době, kdy se jednalo o přijetí směrnice o službách. Považuji tedy za přínosné tyto odborné výrazy dostatečně vysvětlit hned na začátku.

Samotná geneze vnitřního trhu služeb je obsahem druhé části práce, kde jsou zachyceny nejdůležitější historické mezníky, které měly přímý dopad na liberalizaci sektoru služeb v EU. Pohybují se v časovém rozmezí od konce 2. světové války, přes sjednocení, přijetí jednotlivých smluv primárního práva, směrnice o službách, až po současnost. Součástí tvoří i kapitola o Evropském soudním dvoru a jeho vlivu na výše uvedený segment evropské ekonomiky. Na jeho rozsudcích bych ráda ukázala jeho citelný vliv na dění na evropských trzích, které z teoretické stránky postihuje tzv. teorie

legal integration. Její specifika, použití a aplikace na vnitřní trh služeb bude tvořit součást příslušné kapitoly.

Jak jsem již uvedla výše, zlomovým momentem pro trh služeb bylo přijetí směrnice o službách. V další kapitole bych se ráda věnovala postupným negociacím, díky kterým se vyprofilovala finální verze směrnice, kompromis použitelný pro všechny členské státy. Implementační proces v České republice bych ráda použila jako příkladnou ukázkou toho, jak vlastní implementace probíhá. Nedílnou součástí této kapitoly bude i detailní rozbor směrnice, jeho dopady, působení, nové prvky, které přináší na trh služeb a které uvolňují bariéry obchodování a vytváří tak Evropu jednotnější a konkurenceschopnější vůči ostatním světovým trhům.

Poslední kapitolu bych věnovala samotnému východnímu rozšíření a jeho dopadu na trh služeb. Je nutné zdůraznit, že všeobecně převládá názor, že rozšíření o země SVE mělo především negativní dopad na vlastní liberalizaci a zastavilo tak rozvíjející se snahy původních členů EU 15 o dokončení vnitřního trhu. Ve stručnosti nastíním vývoj přistoupení zemí SVE, ale hlavní pozornost budu soustředit na Českou republiku a její negociační potenciál při vyjednávání o přistoupení. Výsledky poté vyústily v podepsání Aktu o přistoupení, který už v sobě obsahoval dojednaná přechodná období. České republice (i ostatním zemím SVE) bylo znemožněno účastnit se jako rovnocenný partner okamžitě po přistoupení všech výhod vnitřního trhu EU. To bylo pro všechny přistoupivší státy velkým zklamáním, protože většina z nich viděla především v přístupu na trhy EU největší výhodu přijetí, a také většina předpokládala, že když EU v roce 1986 velmi rychle absorbovala Španělsko i Portugalsko a zaručila jim všechny výhody členství (jen s nepatrným odkladem), stane se tak i u nových kandidátských zemí.

Opak byl ale pravdou, byla nastavena tzv. přechodná období, jejichž maximálně možné sedmileté období využily dva státy – Německo a Rakousko. Dojednaná omezení, úpravy a postup, jak s nimi zacházet, představím taktéž v této kapitole.

Na závěr oddílu o východním rozšíření bych ráda zhodnotila původní obavy členských států, jejich odůvodnění, s reálnou situací, která nastala v období po přistoupení osmi zemí SVE. A protože nedávno uplynula maximální lhůta přechodného období, tedy 7 let (1. května 2011), ráda bych nastínila budoucí vývoj a prognózy, které se dají na trhu služeb s odstraněním posledních bariér očekávat, co to bude pro nové, ale i pro staré členské státy znamenat a jaký to bude mít dopad na sledovaný sektor.

Pro teoretický náhled na situaci vnitřního trhu po roce 2004 jsem se rozhodla využít dodnes tolik citované a funkční Moravcsikovy teorie – tzv. liberální intergovernmentalismus. Jeho závěry mi dostatečně korespondují s vývojem na trhu služeb a jeho teoretické hledisko mnohdy dovysvětluje chybějící spojnice mezi jednotlivými událostmi.

Po seznámení s příslušnou tematikou jsem se rozhodla pro volbu následujících výzkumných otázek:

- Jaká je role ESD ve formování vnitřního trhu služeb EU?
- Jaký dopad mělo východní rozšíření na trh služeb EU?

Z kontextu práce vyplývají i další podotázky, které bude možné zodpovědět plánovaným výzkumem:

- Měla směrnice o službách požadovaný efekt na jednotný vnitřní trh EU?
- Splnila přechodná období a protekcionistická opatření svůj primární účel?
- Je možné, na základě dostupných informací a získaných zkušeností, predikovat budoucnost trhu služeb EU?

Cílem mé práce je potvrdit stanovenou hypotézu, že východní rozšíření mělo negativní dopad na trh služeb v tom smyslu, že zpomalilo jeho vývoj, umožnilo znovuzavedení protekcionistických opatření ve formě přechodných období na specifické obory. Hlavním faktorem pro omezení liberalizace byly ekonomické důvody a silný tlak z obchodních sfér, které staré členské státy dohnaly k ochraně svých lokálních trhů. Státy a jejich představitelé poté jednali v mezích stanovených domácím tlakem veřejnosti, ale především místních firem a podnikatelů.

Diplomová práce bude z velké části postavena na rozboru právnických definic, jednotlivých článků zakládajících smluv, sekundárního práva EU a rozsudků ESD. Pro tuto část bych ráda využila deskriptivní analýzy. Druhá část studie bude postavena na metodě jednopřípadové studie, využívající kauzálních vztahů mezi danou legislativou a skutečností.

Svoboda volného pohybu služeb tvoří jednu ze čtyř základních svobod, na kterých stojí celý vnitřní trh EU. Její význam je v dnešní době nepřehlédnutelný, i když byla po dlouhou dobu upozaděna vývojem volného pohybu zboží, osob, ale i kapitálu.

Důležitost tohoto segmentu umocnila debata a vyjednávání o tolik žádané směrnici o službách, která nebyla ani v nejmenším lehkým procesem. Domnívám se, že detailnější pohled do tohoto sektoru, pomůže objasnit mnohé aktivity evropských představitelů a institucí a poslouží i k lepšímu pochopení jednání rakouských a německých úřadů po východním rozšíření EU. Budu se snažit najít objektivní pohled na dané téma a pokusím se věcně zodpovědět stanovené otázky.

1 Vysvětlení pojmů

1.1 Vymezení pojmu služeb

Článek 57 SFEU (50 SES) vymezuje pojem „služba“ jako výkony poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob. Mezi služby se tak zahrnuje především činnost průmyslové, obchodní povahy, řemeslné činnosti a činnost v oblasti svobodných povolání.

Ve smyslu SFEU a směrnice o službách tedy platí, že za „službu“ se považuje samostatně výdělečná činnost, z čehož vyplývá že, musí být zajišťována poskytovatelem mimo závazky plynoucí z pracovní smlouvy¹. Poskytovatelem může být jak fyzická, tak právnická osoba.

Daná činnost je poskytována zpravidla za úplatu, což znamená, že musí mít hospodářskou povahu. Podle judikatury ESD „základní charakteristický znak úplaty spočívá ve skutečnosti, že představuje protiplnění za dotčený výkon, čímž se myslí, že musí existovat plnění hospodářské povahy.“ Není důležité, zda je úplata poskytována příjemcem služby nebo třetí stranou². (EUROPEISKA KOMMISSIONEN: 2007) Nemusí se ale jednat o finanční částku, protiplnění může mít formu naturální odměny, či jiného charakteru³.

ESD dále upřesnil, že úplatou není školné, či jiné příspěvky na úhradu provozních nákladů vnitrostátního vzdělávacího systému, v zásadě financovaného z veřejných zdrojů⁴, což definuje i Směrnice o volném pohybu služeb ve svém článku 34, kde uvádí, že „v případě činností prováděných bez protiplnění státem nebo z pověření státem v rámci jeho povinností v sociální, kulturní, vzdělávací a soudní oblasti, jako jsou kursy poskytované v rámci vnitrostátního vzdělávacího systému, ... které nejsou spojeny s hospodářskou činností, charakteristický znak úplaty chybí⁵“.

Jedním z dalších důležitých znaků služby je komunitární prvek, což znamená, že služba je poskytována osobou usazenou v jiném členském státě EU než se nachází

¹ Tento ekonomický charakter služeb nalezneme i v judikatuře ESD – např. rozsudek C-36/74 Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale a další.

² Judikatura ESD – rozsudek C-352/85 Bond van Adverteerders and others v. The Netherlands State.

³ Judikatura ESD – rozsudek C-196/87 Udo Steymann v. Staatssecretaris van Justitie.

⁴ Judikatura ESD – rozsudek C-109/92 Stephan Max Wirth v. Ladeshauptstadt Hannover.

⁵ Viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu.

příjemce služby. Musí mít tzv. přeshraniční charakter. (ONDŘEJ, PLCHOVÁ, ABRHÁM, PULGRET: 2007)

SFEU, ve svém článku 57, zařazuje mezi další charakteristiky služby její dočasnost, respektive její poskytnutí je dočasné. Termín dočasnost v tomto smyslu působí jako hlavní rozlišovací prvek mezi volným pohybem služeb a svobodou usazování (viz. kapitola 2.3.2).

Existují dva specifické druhy služeb, které jsou ve SFEU upraveny samostatně. Jedná se o volný pohyb služeb v oblasti dopravy (ten je blíže specifikován v ustanoveních hlavy VI –Doprava) a liberalizaci bankovních a pojišťovacích služeb, které spadají pod oblast volného pohybu kapitálu. (JANKŮ: 2002)

Směrnice o volném pohybu služeb dále rozšířila výčet služeb, které nespadají pod její oblast působnosti ještě o další činnosti, jejichž vyloučení je ale nepovinné v tom smyslu, že členské státy mohou uplatňovat některé obecné zásady a opatření stanovené ve směrnici, na některé z vyloučených služeb či na všechny tyto služby (např. finanční, zdravotní, dopravní služby, viz. čl. 2 Směrnice 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu). (EUROPEISKA KOMMISSIONEN: 2007)

1.2 Volný pohyb služeb

Svoboda volného pohybu služeb je součástí tzv. svobody čtyř, neboli nedílnou částí čtyřech základních svobod vnitřního trhu EU, a to volného pohybu osob, zboží, kapitálu a služeb. Definici volného poskytování služeb můžeme nalézt v článcích 56 SFEU (49 SES) a 57 SFEU (50 SES).

Volný pohyb služeb spočívá v právu podnikatele z jednoho členského státu EU poskytovat na území jiného členského státu EU dočasně a příležitostně služby, a to na základně oprávnění získaného v zemi původu (místa podnikání), aniž by se tento podnikatel musel v hostitelské zemi usadit. (RYŠAVÁ, VOLEMAN: 2009)

Volný pohyb služeb může nabýt různých podob. Ve své podstatě zahrnuje čtyři formy:

- případ, kdy poskytovatel vycestuje do členského státu příjemce služby
- služby poskytované v zemi původu poskytovatele, kam přicestuje příjemce služby
- služby poskytované v jiném státě, kam přijeli poskytovatel i příjemce služby
- služby poskytované na dálku. (KAMEŠ: 2006)

Abychom správně pochopili volný pohyb služeb, musíme v právu EU rozlišovat volný pohyb služeb od svobody usazování. Toto rozlišení je důležité z toho důvodu, abychom správně určili právní dopad jednotlivých článků smluv na konkrétní fyzické i právnické osoby.

- svoboda poskytování služeb – což ve své podstatě vystihuje výše uvedená definice volného pohybu služeb. Poskytování služeb přes hranice je v současnosti významně podporováno rozvojem telekomunikací a informačních technologií, nebylo by však možné ani bez předchozího uvolnění kapitálových toků. Volný pohyb služeb je tak úzce spjat s volným pohybem kapitálu. Mimo finanční služby však poskytování služeb zahrnuje i tak odlišné situace, jako je například zasílání právních rad přes hranice advokátem z jiného členského státu EU, audit poskytnutý zahraniční společností nebo zajišťování internetového servisu.
- svoboda usazování a podnikání – v tomto případě se podnik z jednoho členského státu stěhuje do druhého, buď s celou firmou (tzn. i se sídlem společnosti), nebo jen otevírá nové pobočky, dceřiné společnosti. Zvláštní povaha mnoha služeb vylučuje jejich poskytování přes hranice a naopak vyžaduje fyzickou blízkost poskytovatele a zákazníka. Může jít přitom jak o právnické osoby (podniky), tak fyzické osoby (samostatně výdělečně činné osoby). Sem patří například audit, který provede usazená specializovaná firma v rámci hranic jednoho členského státu. (MZV: 2003)

1.2.1 Omezení volného pohybu služeb

Trh služeb EU trpí nejzdlouhavějším procesem odstraňováním bariér v rámci celého jednotného vnitřního trhu EU. I přes veškeré snahy o zjednodušení volného pohybu služeb jsou některé bariéry stále přítomny, jiné jsou povoleny právem EU z důvodu ochrany určitého veřejného zájmu nebo ochrany výkonu veřejné moci.

Kox, Lejour a Montizaan ve svém článku vytvořili čtyři skupiny bariér, které můžeme na trhu služeb nalézt. (KOX, LEJOUR, MONTIZAAAN: 2005)

- administrativní překážky – jedná se o náklady spojené se zdlouhavým procesem rozhodování místních úřadů, náklady na založení firem, registrace apod.
- dodatečná regulace na exportním trhu – řada států často aplikuje stejné požadavky na domácí i zahraniční poskytovatele, regulované už v domovském státě.

- překážky založení firmy – některé typy služeb, jako jsou například lékařské laboratoře, notářské služby, jsou v řadě států regulovány (služby mohou být vyhrazeny jen omezenému počtu poskytovatelů, nebo, jsou-li služby spojeny, byť jen ojedinele, s výkonem veřejné moci, mohou být vykonávány jen státními občany příslušného státu).
- omezení výkonu – v některých odvětvích existují omezení pro poskytovatele služeb efektivně vylučující zahraniční konkurenci. Jedná se o striktní požadavky na právní formu, omezené využívání zdrojů či omezení šíře služeb nabízených jedním poskytovatelem. (KÖNIG, LACINA, PŘENOSIL: 2006)

Mimo těchto bariér, mohou členské státy EU zavádět ochranná opatření, aby zabránily obcházení svého národního práva a nedocházelo k možnému zneužití evropského práva. ESD i v tomto směru rozšířil pravidla stanovená SES a SFEU. Tím klíčovým případem bylo rozhodnutí C-33/74 Van Binsbergen⁶, kde ESD uznal, že členský stát nemůže být zbaven pravomoci regulovat poskytování služeb, pokud je jejich cílovou zemí, protože použitím ustanovení o svobodě poskytování služeb by se tak poskytovatel mohl vyhnout profesním předpisům, kterým by v případě usazení se v tomto členském státě podléhal. ESD uznal, bez jakéhokoli odkazu na výjimky článku 46, že překážky (ochranná opatření):

- které jsou ospravedlněny obecným zájmem,
- jejichž účelem je zajištění dodržování profesních pravidel spojených s výkonem spravedlnosti a s respektem pro profesionální etiku, a tento účel nelze zajistit méně restriktivními opatřeními,
- které se aplikují na všechny osoby usazené v daném členském státě EU, a
- jejichž aplikaci by se poskytovatel služby vyhnul, pokud by nebyl usazen v daném členském státě EU,

nemohou být považovány za neslučitelné s články 56 a 57 SFEU (49 a 50 SES). (ONDŘEJ, PLCHOVÁ, ABRHÁM, PULGRET: 2007)

Článek 51 ve spojení s článkem 62 SFEU (45 a 55 SES) vylučuje z oblasti volného pohybu služeb i další činnosti, které jsou v příslušném členském státě spjaty (být jen příležitostně) s výkonem veřejné moci. Článek 51 SFEU (45 SES) se vztahuje

⁶ Judikatura ESD – rozsudek Van Binsbergen C-33/74.

nejen na primární a sekundární usazování, ale i na svobodu poskytování služeb⁷. Samotný pojem „výkon veřejné moci“ je třeba jako výjimku vykládat úzce a ve smyslu práva EU, nikoliv práva národního. Tento pojem zahrnuje pouze činnosti, které se přímo či nepřímo týkají výkonu výsostných funkcí státu a zajišťování všeobecných zájmů státu. Výkonem veřejné moci je proto třeba rozumět takové činnosti, které vyplývají ze suverenity státu a pro toho, kdo je vykonává, znamenají možnost využívat výsad a privilegií oficiální moci a donucovací pravomoci nad občany. (STAVINHOVÁ: 2006)

Článek 52 SFEU (46 SES) omezuje volný pohyb služeb a svobodu usazování dalším omezením, a to přijetím opatření z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví. Takové požadavky státu musí být ale nediskriminační, nezbytné, na základě výslovně uvedených naléhavých důvodů, a přiměřené.

1.2.2 Princip země původu

Princip země původu se stal nejcitlivější otázkou pro všechny zúčastněné členské státy EU při jednáních o nové směrnici o službách.

Tento princip byl pilířem původního návrhu Komise, která se inspirovala v jiných oblastech evropského práva, kde se tento prvek objevuje - např. oblast televizního vysílání, nebo elektronický obchod.

Na základě principu země původu by se poskytovatel služby měl řídit právním řádem země, kde je usazen, a to i tehdy, když vyvíjí aktivity v jiném členském státě. Musel by tedy dodržovat svá národní pravidla upravující zejména chování poskytovatele, kvalitu a obsah poskytované služby, reklamu, smluvní vztahy a odpovědnost. Tento princip byl doplněn o řadu obecných, ale i ad hoc výjimek. (KAMEŠ: 2006)

Princip země původu vyvolal celou řadu obav, kam patří např. zvýhodněné postavení pro podnikatele na úkor spotřebitelů, problematické otázky dodržování pracovních podmínek při vysílání pracovníků, související sociální zabezpečení, obava před poskytováním služeb v daném státě zakázaných, z nedodržování důležitých norem v oblasti zdravotnictví, hygieny, stavebního práva, ochrany životního prostředí, ochrany spotřebitele apod.

⁷ článek 62 SFEU (bývalý článek 55 SES)

Proto není divu, že se mnozí odborníci snažili o vhodnější alternativy, které by upravily původní návrh. Jedním z nich byl např. kompromisní návrh Evelyne Gebhardt (zpravodajky EP pro směrnici o službách), který rozdělil činnost poskytování služeb na oblast přístupu k činnosti poskytování služby a na oblast samotného výkonu činnosti poskytování služby, přičemž přístup k činnosti podřazuje principu země původu a výkon činnosti principu země určení. Tento návrh byl ale shledán nedostatečným a označen jako krok zpět oproti tehdejší judikatuře ESD s dodatkem, že by nepřispíval ke svobodě služeb, právě naopak. (MPO: 2006)

Princip země původu odmítaly spíše tzv. ochránářsky naladěné členské státy EU (jako Rakousko a Německo), organizace na ochranu spotřebitele a odbory. Naopak ho vítaly liberálně naladěné členské státy EU, kam patřila i Česká republika⁸ (nebo i Maďarsko a Švédsko) a významné profesní organizace podnikatelů.

V rámci zásadního hlasování v prvním čtení spolurozhodovací procedury v EP se nakonec k odpůrcům připojily i vlivné levicové frakce, kterým se podařilo prosadit nahrazení principu země původu novým principem – tzv. principem svobody poskytování služeb (viz. kapitola 3). Komise na změny navržené EP reagovala vydáním revidovaného návrhu směrnice, který zohlednil většinu zásadních návrhů EP, včetně nahrazení principu země původu. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU A SLUŽEB: 2006)

1.3 Svoboda usazování

Definice svobody usazování je obsažena v článku 49 SFEU (43 SES). Článek 49 SFEU zakazuje omezení svobody usazování pro státní příslušníky jednoho členského státu na území jiného členského státu a dále je zakázáno omezení zřizování zastoupení, poboček nebo dceřiných společností.

Samotná definice pojmu usazování není obsahem odpovídajících článků, ale lze ji odvodit z rozhodnutí a příslušných judikátů ESD⁹. Usazováním se rozumí „výkon hospodářské činnosti prostřednictvím stálého zařízení (podniku) v jiném členském státě na neurčitou dobu.“ Zahrnuje jak právo na podnikání jako právnická osoba v jiném členském státě, tak právo na výkon činnosti jako podnikající fyzická osoba (OSVČ).

⁸ ČR měla i přesto k návrhu výhrady, zejména s ohledem na vágní vymezení hranic koordinované oblasti, usilovala i o vyloučení některých citlivých sektorů služeb veřejného hospodářského zájmu a mezinárodního práva soukromého z tohoto principu. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU A SLUŽEB: 2006)

⁹ Judikatura ESD - rozsudek *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others* C-221/89.

Koncept je tak velice široký a umožňuje oprávněným osobám participovat na ekonomickém životě členského státu odlišného od státu původu. (STAVINHOVÁ: 2006)

Čímž se dostáváme k termínu svoboda usazování, ve starším českém překladu též „svoboda podnikání“, který ve svém obsahu znamená zahájit a provozovat samostatně, tedy nezávisle na pokynu jiného subjektu, hospodářskou činnost v jiném členském státě, součástí je také založení a správa sídla společnosti. Svobodou usazování se rozumí nejen vlastní činnost hlavního podniku, ale také zřízení a správa pobočky, dceřiné společnosti, popřípadě jednatelství. (SAGIT: 2007)

Evropské právo navíc rozlišuje mezi tzv. primárním a sekundárním typem usazování. Primárním usazováním se rozumí stav, kdy společnost v daném členském státě vznikne, nebo do jiného členského státu přesídli se svojí hlavní aktivitou nebo ústřední správou z jiného členského státu. Status právní subjektivity v zemi, kterou opouští, ale automaticky ztrácí. Sekundární usazování znamená, že společnost otevře své reprezentace, organizační složky nebo dceřiné společnosti v jiném členském státě (popř. členských státech), jejíž hlavní sídlo avšak zůstává v původním místě podnikání. V obou případech se ale podnikateli musí dostat „národního zacházení“, tj. stejných práv a povinností jako podnikatelům domácím. (JANATKA: 2004)

Mezi práva, spojená se svobodou usazování, patří i oprávnění pohybovat se za účelem výkonu svobody usazování, zůstat na území členského státu i po skončení podnikatelské činnosti a právo rodinných příslušníků a osob závislých na výživě osobou využívající svobody usazování, následovat vyživující osobu do místa usazení. (SAGIT: 2007)

Volný pohyb služeb je tak úzce navázán na problematiku volného pohybu osob a svobodu usazování.

1.3.1 Povolovací režimy

Povolovací režimy jsou jednou z nejběžnějších formalit vztahujících se na poskytovatele služeb v členských státech EU a omezují svobodu usazování, jak bylo opakovaně uznáno v judikatuře ESD¹⁰. (EUROPEISKA KOMMISSIONEN: 2007)

¹⁰ Judikatura ESD – rozsudek C-390/99 Canal Satélite.

V metodickém pokynu Vlády ČR¹¹ se povolovacím režimem rozumí veškeré podmínky kladené na poskytovatele služby a veškeré postupy, které musí poskytovatel služby dodržet, aby mohl vykonávat činnost spočívající v poskytování služby. Mezi povolovací režimy patří, mimo jiné, udělování povolení, licencí, souhlasů nebo koncesí, dále zápis do registrů, rejstříků nebo databází. (VLÁDA ČR: 2010)

Výraz povolovací režim zahrnuje každý postup, podle kterého musí poskytovatel nebo příjemce postupovat, aby od příslušného orgánu získal formální nebo implicitní rozhodnutí o přístupu k činnosti poskytování služeb nebo jejímu výkonu¹². V souladu s judikaturou ESD¹³ a článku 9 odst. 1 směrnice o službách je možno povolovací režimy zachovat pouze tehdy, pokud nejsou diskriminační, jsou opodstatněny naléhavými důvody obecného zájmu a jsou přiměřené. (EUROPEISKA KOMMISSIONEN: 2007)

Jak vysvětluje Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, povolovací režim musí být odůvodněný (veřejný zájem), jednoznačně stanovený, objektivní, předem zveřejněný, transparentní a přístupný.

Aby byla zajištěna dostatečná kontrola souladu povolovacích režimů s právem EU, je nezbytné jakékoliv změny či zavedení nových povolovacích režimů notifikovat Evropské komisi prostřednictvím příslušných orgánů (v ČR je to Ministerstvo průmyslu a obchodu). (MPO: 2010)

1.3.2 Rozdíl mezi právem usazení a volným pohybem služeb

Dle dikce článků 49 SFEU (43 SES) a 56 SFEU (49 SES), související judikaturou ESD a jednotlivých článků směrnice o službách 2006/123/ES jasně rozlišujeme mezi pravidly použitelnými v případě usazení a pravidly pro volný pohyb služeb (přeshraniční poskytování služeb). Toto rozlišení je zásadní pro určení toho, pod která pravidla spadá poskytovatel služeb. (EUROPEISKA KOMMISSIONEN: 2007)

Pojem usazení lze definovat pomocí judikatury ESD. Usazení zahrnuje skutečný výkon hospodářské činnosti prostřednictvím stálé provozovny po neurčitou dobu¹⁴.

¹¹ Metodický pokyn k doplnění implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu do českého právního řádu.

¹² Viz definice „povolovacího režimu“ v čl. 4 odst. 6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu.

¹³ Judikatura ESD – rozsudek C-205/99 Analir.

¹⁴ Judikatura ESD – rozsudek C-221/89, odstavec 20, The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others .

Naopak podle judikatury ESD se volný pohyb služeb vyznačuje absencí stálé a trvalé účasti na hospodářském životě hostitelského členského státu EU¹⁵.

Jedním ze stěžejních rozsudků ESD, který se úzce dotýká problematiky rozdílu mezi volným pohybem služeb a usazením je případ C-55/94 Gebhard¹⁶, kde ESD za základní kritérium považuje dočasnost a ojedinělost. „Pokud poskytovatel služby vykonává činnost na území jiného členského státu pouze dočasně, nevztahují se na něj ustanovení o usazování, ale ustanovení o poskytování služeb. Dočasnost výkonu činnosti se posuzuje z hlediska jejího trvání, pravidelnosti, zda jde o opakované nebo souvislé poskytování služeb. (...) To neznámá, že by poskytovatel služeb ve smyslu Smlouvy nemohl v cílovém členském státě být vybaven určitou infrastrukturou, pokud je to nezbytně nutné pro poskytnutí dané služby¹⁷.“

Podle ustálené judikatury ESD je nutno rozlišovat mezi výše uvedenými pojmy individuálně, s přihlédnutím nejen k době trvání, ale rovněž pravidelnosti, četnosti a nepřetržitosti poskytování služeb¹⁸. Z toho, podle závěrů ESD vyplývá, že neexistují obecné lhůty pro rozlišování mezi usazením a poskytováním služby¹⁹.

V rozsudku C-215/01 Schnitzer²⁰ ESD vysvětlil, že činnost vykonávanou řadu let v jiném členském státě lze podle okolností případu považovat za poskytování služeb ve smyslu článku 56 SFEU (49 SES) stejně jako opakované poskytování služeb po dlouhou dobu – např. konzultace nebo poradenství. (EUROPEISKA KOMMISSIONEN: 2007)

Často je obtížné stanovit jasnou hranici mezi oběma svobodami, protože právnícká osoba obvykle přichází do jiného členského státu EU nejprve v rámci volného pohybu služeb, a pokud se jí podaří na území této členské země EU úspěšně rozvinout činnost, založí si v ní podnik. (RYŠAVÁ, JOKLOVÁ: 2008)

¹⁵ Judikatura ESD – rozsudek C-131/01, odstavec 23, Komise v Itálie.

¹⁶ Judikatura ESD – rozsudek C-55/94 Gebhard.

¹⁷ Judikatura ESD – rozsudek C-55/94 Gebhard.

¹⁸ ibid

¹⁹ Judikatura ESD – rozsudek C-215/01, odstavec 31, Schnitzer.

²⁰ ibid

2 Historická geneze vnitřního trhu služeb a právní dopady

2.1 Historický vývoj svobody volného pohybu služeb

2.1.1 Počátky

Myšlenka propojení trhů všech členských států se objevila ke konci 2. světové války a jejím hlavním cílem bylo zabezpečit strádající Evropu od možných budoucích hladomorů a válečných konfliktů. Společný trh měl zajistit všem státům rovný přístup k získávání zdrojů, informací a umožnit rovné zacházení všem, kteří se do vznikajícího se rozsáhlého trhu zapojí.

Svoji úlohu zde bezesporu sehrály i politické důvody, kam patří snaha o sblížení dvou významných evropských zemí, a to Francie a Německa, dále i vtažení Německa zpět mezi ekonomicky činné země do té míry, že se se již nebude opakovat scénář z 30. let 20. století. Impulsem se stalo i počínající velmocenské soupeření Spojených států amerických a Sovětského svazu a snaha západní Evropy o znovunabytí pozice ekonomického *leadera* Evropy.

Etapy integračního procesu, které slouží jako teoretické vodítko k vysvětlení evropské snahy o jednotný trh, můžeme nalézt např. v díle britského ekonoma B. Balassy, nebo v dalších standardních publikacích věnovaných tomuto tématu.²¹ B. Balassa rozlišuje čtyři fáze vývoje: pásmo volného obchodu (v této fázi jsou postupně odstraňovány veškeré bariéry vzájemného obchodu mezi zúčastněnými stranami, vůči třetím zemím zůstává ale celní režim zachován a země tohoto pásma svou zahraničněobchodní politiku koordinují samy), celní unie (ES bylo od počátku spjato s tímto systémem, protože byla od začátku koordinována zahraničněobchodní politika vůči třetím zemím zavedením společných pravidel a společné obchodní politiky, objevují se nadnárodní orgány a suverenita rozhodování jednotlivých států je v mnoha oblastech předávána těmto institucím), společný trh (zde se objevuje termín volný pohyb, který byl v ES spojen se svobodou volného pohybu zboží, pracovníků, kapitálu a služeb, vzniká tak rozsáhlý hospodářský prostor otevřený ekonomické soutěži), hospodářská a měnová unie (kdy je proces dovršen společnou měnou, společnou měnovou politikou, centrální bankou s emisním právem). (BALASSA: 1966)

²¹ Mezi ně patří díla autorů: J. Pelkamse, D. Swana, a další.

Evropské společenství uhlí a oceli z roku 1951 bylo založené na principu společného trhu v oblasti těchto průmyslových komodit (čl. 1 SESUO). (EVROPSKÁ KOMISE: 1951) Římská smlouva o založení EHS hned ve své první části definuje poslání Společenství, čímž je zavedení společného trhu (čl. 2 SEHS), a ve své druhé části svou formu upřesňuje prohlášením, že Společenství je založeno na celní unii, čímž se myslí volný pohyb zboží (čl. 9 SEHS). Hlava III (SEHS) se podrobněji zabývá volným pohybem osob, služeb a kapitálu, v níž se na služby vztahuje ustanovení 3. kapitoly (čl. 59 – čl. 66 SEHS).

Z jejího obsahu vyplývá, že se během přechodného období (12 let) budou postupně rušit omezení volného pohybu služeb uvnitř Společenství pro příslušníky členských zemí, jejichž sídlo je v jiném státě než příjemce služeb (čl. 59). Výjimku tvoří speciální skupina služeb, které budou i nadále vyžadovat určitá omezení, kam lze např. zařadit dopravní, bankovní, finanční a jiné služby. (EVROPSKÁ KOMISE: 1957)

K tomuto účelu byl v roce 1961 přijat Všeobecný program odstraňování omezení volného poskytování služeb. Protože jsou jednotlivé druhy služeb natolik rozdílné, bylo rozhodnuto postupovat jednotlivě, tzn. že se rámcová pravidla pro jejich liberalizaci odlišují službu od služby. (MZV: 2003)

Přechodné období vypršelo v roce 1970, kdy již Evropské společenství dosáhlo úspěšného dokončení celní unie a postupně přecházelo ke společnému trhu. Tehdy se rozhodlo o dalším ambiciózním plánu, a to dosažení hospodářské a měnové unie během deseti nadcházejících let. (URBAN: 2002) Faktem však zůstává, že euforie z vývoje situace byla nemístná, protože se v mnoha formách neprosadil scénář společného trhu, spíše se jednalo o celní unii, která byla v některých oblastech značně omezená pravidly a zákony jednotlivých členských států. Poskytování služeb přes hranice bylo do velké míry limitováno protekcionistickými snahami členských států a neochotou otevřít své trhy dalším subjektům.

70. a následně i 80. léta jsou poznamenány řadou událostí, které zbrzdily již naplánovaný koncept společného trhu a postavily ho prakticky na základní startovní čáru. Ať byly důvodem ropné šoky, hospodářská deprese či tzv. *lucemburský kompromis*, to vše se podepsalo na větším uzavření se členských států a zpomalení projektu společného evropského trhu.

Polovina 80. let je mezníkem, o kterém se dá hovořit jako o průlomu při vytváření jednotného trhu. Prvním důležitým impulsem se stalo vydání Bílé knihy o dokončení vnitřního trhu z roku 1985, na jejímž vydání má velký podíl nově zvolená Komise v čele s J. Delorsem a taktéž samotný komisař odpovědný za otázky vnitřního trhu, Lord Cockfield. (URBAN: 2002)

Tato Bílá kniha Komise z června 1985 formuluje opatření k dokončení vnitřního trhu EHS, již nehovoří o jednotném trhu, ale o vnitřním trhu, což naznačuje posun v myšlení hlavních aktérů v tom smyslu, že nejde jen o propojení jednotlivých národních trhů, ale jde o jejich absolutní propojení, sloučení do jediného homogenního trhu. (KUČEROVÁ: 2006)

Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu shrnuje dosavadní vývoj a vyjmenovává bariéry volného pohybu zboží, služeb a kapitálu k dosažení plánovaného společného trhu. Obsahuje detailní analýzu problémů a navrhuje jejich možná řešení tak²², aby jich bylo dosaženo do roku 1992, kdy má být dovršen společný hospodářský prostor všech členských států, v jehož rámci se bude uskutečňovat volný pohyb všech čtyřech nejdůležitějších segmentů – zboží, služeb, osob a kapitálu. Kapitulu o službách najdeme v druhé části dokumentu, která se zabývá odstraněním technických překážek.

Komise zde shledává nezbytným, uvolnění bariér pro obchodování se službami v rámci vnitřního trhu z důvodu důležitosti služeb pro obnovu ekonomické prosperity Společenství, uvědomuje si zaostávání liberalizace oproti volnému pohybu zboží a upozorňuje na fakt, že i přesto, že ESD²³ rozhodl na základě principu přímého účinku práva ES, že volný pohyb služeb je zaručen od skončení přechodného období, firmy, ani jiné obchodní subjekty nemohou těchto výhod využívat. Komise se tedy domnívá, že je nezbytné otevřít trh služeb a dovršit jeho liberalizaci do roku 1990. (EVROPSKÁ KOMISE: 1985)

I přes některé otázky, na které Bílá kniha nehledala odpovědi, či se záměrně vyhýbala jejich řešení, znamenal tento krok posun dopředu a aktivitu všech zúčastněných států, do té doby nebývalou.

²² Bílá kniha, přijatá Komisí v červnu 1985, zahrnovala věcně a časově specifikovaný postup realizace 282 právních aktů, které vymezily způsoby překonávání překážek technického, daňového a fyzického charakteru k zajištění volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. (ADÁMKOVÁ, CIHELKOVÁ: 2000)

2.1.2 Jednotný evropský akt a následující změny

Nutné změny a právní formu Bílé knize o dokončení vnitřního trhu dalo až podepsání Jednotného evropského aktu (dále jen JEA) v únoru 1986, který vstoupil v platnost po ratifikaci v parlamentech členských států 1. července 1987. (URBAN: 2002) Poprvé od roku 1957 došlo ke změně zakládajících smluv. JEA je konkrétně označován jako program vnitřního trhu, jehož zavedením se má dosáhnout změn, jež si předsevzala Bílá kniha z roku 1985.

Závazek vytvořit plánovaný vnitřní trh do 31. prosince 1992 najdeme v čl. 13 JEA, který do Smlouvy o EHS vkládá nový článek 8a. Dále je zde také poprvé definován pojem vnitřní trh – „...prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu...“. (EVROPSKÁ KOMISE: 1986) Podstatnou změnou, která umožnila další posun směrem k jednotnému vnitřnímu trhu, bylo zavedení většinového hlasování v Radě o návrzích právních předpisů, které se dotýkají vytváření, nebo samotného fungování vnitřního trhu (čl. 16 JEA).²⁴

Pro trh služeb ES měl svůj význam i nový přístup, spočívající ve vzájemném uznávání, který se nejprve prosadil na trhu zboží, a který díky aktivitám Komise pozvolně přešel i na trh služeb. V roce 1988 tak byla přijata směrnice Rady 89/48/EHS ze dne 21. prosince 1988 o obecném systému pro uznávání vysokoškolských diplomů vydaných po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělávání a přípravy, která se úzce dotýká problematiky volného pohybu služeb a pracovníků. (MZV: 2003)

V roce 1988 byla vytvořena speciální komise, vedená italským ekonomem P. Cecchinim, která měla zhodnotit očekávané přínosy vnitřního trhu a vyčíslit případné náklady, které ES vznikají v případě, že je vnitřní trh nerealizován. Tato studie nese název *The Cost of Non-Europe* (Náklady Ne-Evropy)²⁵. Tato komplexní zpráva byla postavena na empirických výzkumech zahrnujících na 11 tisíc ekonomických subjektů ve 13 odvětvích. (KUČEROVÁ: 2006)

Hlavní závěry zprávy byly velmi optimistické, předpokládaly, že se realizací programu do roku 1992 zvýší souhrnný HDP zemí ES o 4,5 %, bude vytvořeno 1,8 mil. nových pracovních příležitostí a spotřební ceny klesnou o 6,1 %. (URBAN: 2002)

²³ Judikatura ESD – rozsudek C - 33/74 Van Binsbergen.

²⁴ Výjimku tvoří některé oblasti, které i nadále budou vyžadovat jednomyslnost v rozhodování evropských institucí, kam patří např. daňové otázky, jako i usnesení, týkající se volného pohybu osob a práv a zájmů pracovníků. (ADÁMKOVÁ, CIHELKOVÁ: 2000)

²⁵ SEC(88) 524, 13. April 1988.

Očekávaný ekonomický přínos byl tedy značný, i když budoucnost dokázala, že pozitiva byla ve větší míře nadnesená. Přímý efekt se ale projevil v motivaci členských států pokračovat v nastartovaných projektech vnitřního trhu.

2.1.3 90. léta, jejich význam a další vývoj

Smlouva o Evropské unii, neboli Maastrichtská smlouva, která byla podepsána v únoru 1992, přeměnila proces evropské integrace dle tzv. tří pilířového systému (I. pilíř – stávající Evropská společenství, II. pilíř – Společná zahraniční a bezpečnostní politika, III. pilíř – Spolupráce ve věcech vnitra a justice). Vnitřní trh a s ním spojené dotčené oblasti spadaly pod první pilíř. Pro trh služeb EU měla tato smlouva význam pouze v tom ohledu, že do komunitární agendy zavádí Schengenský systém. Díky jeho fungování se začaly postupně odstraňovat hraniční kontroly na vnitřních hranicích signatářských států.

Rok 1992 znamenal pro EU další bilancování. V tomto roce se totiž mělo dosáhnout cílů, vytyčených v Bílé knize (1985) a v JEA (1986). I přes veškeré snahy členských států se nepodařilo přijmout všechny směrnice, které si předsevzala uvést v realitu Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu. Jak uvádí webové stránky Evropského parlamentu, „...více než 90 % legislativních návrhů vyjmenovaných v Bílé knize z roku 1985, se podařilo zrealizovat, a to především většinovým systémem ... Přetrvávaly ale některé závažné nedostatky ...“ (FULMINI: 2006) Do oněch zbývajících 10 % právních předpisů spadalo např. úplné zrušení kontrol pohybu osob, úplná liberalizace dopravních služeb, liberalizace veřejných služeb, poštovních služeb aj. Komise tak nadále pokračovala v úsilí realizovat dané úkoly a každoročně k tomuto problému vydávala hodnotící zprávy.

K další zvýšené iniciativě přispěla bezesporu zpráva, vydaná Komisí v roce 1996, jejíž obsah znamenal kritiku a výčet nedokončených závazků jednotlivých členských států.²⁶ Tato iniciativa se stala základem pro vyhlášení tzv. Akčního plánu jednotného trhu v červnu 1997 na summitu v Amsterdamu. (KUČEROVÁ: 2006)

Akční plán sám o sobě podstatně nemění dosavadní situaci na volném trhu služeb, úzce se však dotýká oblasti dopravy, dále i telekomunikací, energetiky, nebo poštovních služeb, hlavně však zavádí nový termín, do kdy má být dokončen jednotný vnitřní trh tak, aby jeho fungování bylo plně efektivní a splňující všechny odsouhlasené

dokumenty. 1. leden 1999 byl ten datum, do kterého měla být liberalizace úspěšně realizována. (EVROPSKÁ KOMISE: 1997)

V červnu 1998 se v Cardiffu na zasedání Evropské rady projednávalo opět téma vnitřního trhu, na jehož základě byl započat tzv. *cardiffský proces* odstraňování překážek volného pohybu kapitálu a služeb. Výsledkem bylo vypracování tzv. Cardiffské zprávy²⁷, která se stala výchozím materiálem pro další aktivity Komise. (KUČEROVÁ: 2006)

O rok později se Komise shodla na vypracování a uveřejnění strategie pro vnitřní trh na následující pětileté období, tzn. 2000-2005. V tomto programu se soustředila na detailnější rozbor aktivit, které je nutné splnit k úplnému dokončení vnitřního trhu. Kombinuje střednědobé a dlouhodobé strategické cíle, kterých mělo být dosaženo do roku 2004, a které by zlepšily fungování trhů a zvýšily pobídky na trhu práce a služeb. (EVROPSKÁ KOMISE: 1999)

2.1.4 Lisabonská strategie a další jednání

Rok 2000 neznamenal jen přelom tisíciletí, pro trh služeb to znamenalo především novou strategii, která byla přijata na zasedání Evropské rady v Lisabonu, konané ve dnech 23. a 24. března 2000. (URBAN: 2002) Zde se členské země dohodly na bližší formulaci budoucích cílů, a to na období do roku 2010.

Tato komplexní strategie se ve svých závěrech odvolává na to, že „Unie se má stát nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností“. (URBAN: 2009) Text samozřejmě neuvádí název země, která je potenciální konkurenční hrozbou Evropy, ale všeobecně se má namysli především Spojené státy americké, vůči nimž se snaží Evropa vymezit a eliminovat propast na strategických obchodních polích, především v sektoru telekomunikací a přenosu informací, které pomohly vytvořit informační společnost a umožnit tak vývoj a využití nových technologií.

²⁶ The Impact and Effectiveness of the Single Market – 30. 10. 1996

²⁷ Report on the functioning of Community Product and Capital Markets, EC Brussels 1999.

Konkrétní cíle, kterých se strategie dotýká v oblasti trhu služeb, můžeme shrnout do následujících bodů:

- nejlépe do konce roku 2000 stanovit strategii odstranění bariér podnikání ve službách;
- urychlit liberalizaci služeb v oblasti jako plyn, elektřina, poštovní služby a doprava;
- aktualizovat pravidla veřejných zakázek, a to do konce roku 2002, aby bylo zajištěno jejich bezproblémové fungování od roku 2003;
- do konce roku 2001 stanovit strategii pro další koordinaci a zjednodušení veřejné správy na národních, ale i evropské úrovni;
- vytvořit zdravé hospodářské prostředí, omezit všeobecnou úroveň státní pomoci na individuální úrovni, zaměřit se na podporu horizontálních cílů evropských zájmů, jako je zaměstnanost, regionální rozvoj, životní prostředí, výzkum a vývoj;
- stanovit pevný plán dokončení strategie pro liberalizaci finančních služeb tak, aby kýženého výsledku bylo dosaženo v roce 2005.

Část strategie je věnována i telekomunikačním službám, přenosu informací a liberalizaci mediálních služeb. (EVROPSKÁ RADA: 2000)

Na jaře roku 2001 se ve Stockholmu konalo zasedání Evropské rady, které ve svých závěrech hodnotilo doposud dosažených výsledků, které si předsevzala Lisabonská strategie. Výsledný dojem byl pro členské státy zklamáním, čemuž odpovídá i konstatování, že pouze 55 % akcí, které měly být ukončeny v polovině roku 2001, bude zřejmě včas splněno. (URBAN: 2002)

Volného pohybu služeb se zpráva dotýká v tom smyslu, že „vítá snahy Komise k představení návrhu, jak vyřešit odstranění bariér na trhu služeb do roku 2002“ a současně se zabývá problematickou liberalizací trhů se zemním plynem a elektřinou. Dále se věnuje budoucím prioritám, které se váží především k úplné integraci evropských finančních trhů. (EVROPSKÁ RADA: 2001)

Podzim 2001 znamenal pro kandidátské země velké zklamání, neboť Komise upřesnila, že minimálně do roku 2006 budou platit stávající hranice EU 15, což prakticky znamenalo, že nové státy nebudou automaticky vstupovat do vnitřního trhu.

Dále bylo dohodnuto, že v otázkách některých *svobod*, bude možné vytvořit tzv. přechodná období, což především citelně zasáhlo do oblasti pohybu osob a služeb.²⁸

Nová strategie na období 2003 - 2006²⁹ se ve své druhé části – *Integrating Services Market* – zabývá problémy, které doposud přetrvávají na trhu služeb a shledává liberalizaci tohoto oboru neefektivní a pomalou, především díky rozdílům v regulaci mezi jednotlivými členskými státy a taktéž vidí problém v nedůvěře v legislativní systémy mezi evropskými státy. Tento a stejně tak i další problémy by měla vyřešit plánovaná Směrnice o službách – č. 2006/123/ES - (dále také jen Směrnice), jejíž návrh má být Komisí předložen do konce roku 2003. (EVROPSKÁ KOMISE: 2003)

K návrhu Směrnice se dospělo až v roce 2004, kdy odstupující Komise podala oficiálně její návrh. Od variant, které se Komise pokoušela prosadit dříve, se liší tím, že došlo k určitému posunu od předchozího výběrového přístupu podle sektorů k celkovějšímu pohledu na věc. Cílem Směrnice bylo umožnit firmám poskytovat služby v kterémkoli členském státě, ať už se budou chtít v něm trvale usadit, nebo se přestěhují jen dočasně, nebo budou poskytovat své služby na dálku, a to odstraněním administrativních a právních bariér bránících příhraničnímu obchodu. (EUROPEAN JOURNALISM CENTRE: 2009)

Rok 2005 se stal bouřlivým rokem diskusí a intenzivních vyjednávání nad budoucí formou dokumentu. Po ostrých sporech se dosáhlo určité dohody a nakonec Evropský parlament i Rada schválily Směrnici o službách v prosinci 2006. Výsledný formát je kompromisem zúčastněných stran a jeho obsah není až v takové míře dalekosáhlý, jak se původně zamýšlelo. Lhůta, do které musí být Směrnice transponována do legislativy členských států, byla dohodnuta na tři roky, tedy do dne 28. prosince 2009.

2.1.5 Současný vývoj

Trh služeb se od přijetí Směrnice soustředil především na postupnou implementaci v členských státech a snahu jednotlivých institucí provést transpozici bez větších zásahů do národních legislativ tak, aby nebyly poškozeny státní zájmy. Není

²⁸ Většina zemí začala uplatňovat pravidlo na liberalizaci pohybu osob, což znamená 2 + 2 + 3, tedy po přistoupení, není možné první 2 roky volný příliv pracovních sil z nových zemí do starých, po 2 letech mají staré země nárok na prodloužení, a to automaticky, poté, když chtějí znovu omezit pohyb pracovních sil z nových zemí, musí požádat Komisi o prodloužení doby. (KUČEROVÁ: 2006)

²⁹ Internal Market Strategy – Priorities 2003 - 2006

proto divu, že implementace nabrala v některých státech zpoždění a plánovaný termín nebyl mnohdy dosažen.

V první polovině roku 2009 se Česko ujímá evropského předsednictví a jednou z jeho hlavních priorit je právě dokončení vnitřního trhu a úspěšná transpozice Směrnice do národních legislativ členských států. Česká republika implementovala Směrnici jako jeden z prvních členských států zákonem č. 222/2009 Sb., o volném pohybu služeb. Dne 20. července 2009 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů ČR a účinnosti nabyl dne 28. prosince 2009. (ŠEBESTA: 2010) V září 2009 byla směrnice transponována pouze ve čtyřech státech, a to v Dánsku, Rumunsku, Maďarsku a České republice. (BARTOVSKÝ: 2009)

V listopadu 2009 proběhla velká debata ve Výboru pro vnitřní trh a ochranu spotřebitele (IMCO) v Evropském parlamentu, kde většina poslanců projevila rozhořčení nad současnou pomalou implementací a vyjádřila pochyby nad některými metodami, které k ní členské státy využívají. (EURACTIV: 13. 11. 2009)

Před uplynutím lhůty se v prosinci 2009 konaly v Evropském parlamentu četné debaty, kterých se účastnil i francouzský komisař pro vnitřní trh a služby EU Michel Barnier. Během slyšení vysvětloval zpomalení situace slovy, že sankce v tomto směru nepomohou, že naopak situace vyžaduje pomalou implementaci v každém státě. Obhajoval tak i nepřímou pozici své rodné země, která se zařadila na seznam zemí, které váhají s transpozicí směrnice. (EURACTIV: 29. 1. 2010)

29. prosince 2009 vypršela lhůta pro implementaci Směrnice. Evropská komise na to reagovala novými screeningy, jejichž výstupy jsou informační zprávy o postupu v jednotlivých členských státech. V jedné z těchto zpráv uvádí, že k datu 30. května 2010 adoptovalo Směrnici 23 členských států, Rakousko a Lucembursko mají bohužel zpoždění způsobené horizontálním rozměrem dopadu Směrnice, Francie a Německo se rozhodly pro implementaci všeobecných principů Směrnice do více zákonů, ne dokumentu samotného, což bylo úspěšně dokončeno před uvedeným datem. (EVROPSKÁ KOMISE: 6. 12. 2010) Situace se do dnešního data, dle oficiálních stránek Evropské komise, nezměnila. Rakousko a Lucembursko jsou stále v procesu implementace Směrnice.

Ač by se zdálo, že transpozicí Směrnice do národních legislativ vše končí, opak je pravdou. Některé státy využily možnosti tzv. přechodných období z důvodu obavy

před levnou pracovní silou z převážně přistoupivších zemí po východním rozšíření v roce 2004.

Komise proto nadále vyvíjí snahu o větší liberalizaci trhu služeb. Pod vedením současného komisaře pro vnitřní trh a služby Michela Barniera v roce 2010 přijala *Akt o jednotném trhu*, což je série opatření a rad, které mají pomoci oživit ekonomiku EU a vytvořit nová pracovní místa. (EVROPSKÁ KOMISE: 2010) Další aktivitou, která měla pomoci výše uvedenému dokumentu, bylo určité zhodnocení situace, balancování, které v říjnu 2010 vyústilo v publikaci – *Na cestě k Aktu o jednotném trhu-pro vysoce konkurenceschopné sociálně tržní hospodářství*.

Od listopadu 2010 do konce února 2011 poté Komise rozpoutala debatu s širokou veřejností, založenou na četných jednáních, konferencích a seminářích, kde měly všechny zúčastněné strany možnost předložit svá stanoviska. Na základě těchto výsledků Komise v dubnu 2011 navrhla ostatním orgánům EU finální balíček prioritních opatření – *12 actions for the Single Market in 2012: Together for new growth*.

Jedna z jeho částí je věnována službám a vývoji na trhu služeb. K vytvoření jednotného trhu služeb EU je pro Komisi prioritou úplná implementace Směrnice ve všech členských státech, spolu se zavedením tzv. jednotných kontaktních míst. Současně zde uvádí čísla, která dokládají důležitost tohoto sektoru na celkovém obchodu v EU, zejména v otázce růstu, kdy evropská ekonomika v letech 1998-2008 rostla o průměrně o 2.1 % za rok, oproti sektoru služeb, který rostl ve stejném období o 2.8 % za rok. Stejně tak zaměstnanost, která rostla v sektoru služeb o 1 % rychleji než v celé evropské ekonomice. (EVROPSKÁ KOMISE: 2011)

2.2 Úloha Soudního dvora Evropské unie

Principy svobody fungování a volného pohybu služeb byly v průběhu času vytvářeny díky právním zásahům Evropského soudního dvora. Jeho iniciativa v mnohém upravila, někdy i uspíšila vývoj jednotného vnitřního trhu Evropské unie a měla velký význam pro sektor služeb a jeho existenci.

ESD má možnost zasahovat do práva Evropské unie pěti možnými způsoby:

- řízení o předběžné otázce (v případě, že má vnitrostátní soud pochyby o výkladu, či platnosti práva EU, může požádat ESD o radu – ESD odpovídá formou *rozhodnutí o předběžné otázce*);
- řízení o porušení Smlouvy (Komise, nebo členský stát iniciuje toto řízení, ESD vynáší rozsudek);
- řízení o prohlášení neplatnosti (členský stát, Rada, Komise, Evropský parlament, ale i fyzická osoba jsou iniciátorem a mohou ESD požádat o zrušení konkrétního předpisu EU z důvodu protiprávnosti – ESD může tento předpis prohlásit za neplatný);
- řízení o nečinnosti (členské státy, jiné orgány Společenství, za určitých podmínek i fyzické osoby nebo společnosti mohou podat stížnost k ESD o nečinnosti orgánů EU);
- žaloba o náhradu škody (jednotlivec nebo společnost mohou podat žalobu k Soudu prvního stupně, v případě, že jim vznikla škoda v důsledku konání nebo nekonání Společenství a jeho pracovníků)³⁰.

2.2.1 Rozsudek *Reyners versus Belgie*

Tento rozsudek se stal ve své době klíčovým a ve velké míře se na něj odkazuje. Rozhodování ESD o dvou předběžných otázkách probíhalo v roce 1974 a rozsudek byl vydán dne 21. 6. 1974.

Celý případ je založený na žádosti o povolení k výkonu advokacie panem Jeanem Reynerseem na území Belgie. Pan Reyners byl nizozemský státní příslušník, který svá právnícká studia strávil v Belgii, kde taktéž složil závěrečné zkoušky. Když poté zažádal o povolení k výkonu advokacie na belgickém území, příslušná advokátní komora ho kvůli jeho nizozemskému občanství odmítla na základě místních zákonů a nařízení, které umožňují výkon advokacie pouze belgickým státním příslušníkům. Pan Reyners okamžitě podal žalobu k belgickému *Conseil d'Etat* a požadoval nápravu a prohlášení neplatnosti výše uvedených nařízení z důvodu, že jsou v rozporu s právem usazování.

³⁰ viz. http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_cs.htm

Conseil d'Etat po domluvě přerušila jednání a na základě článku 267 SFEU (177 SEHS) podala žádost k ESD o vysvětlení dvou předběžných otázek. První se zabývala tím, co je rozuměno pod pojmem aktivity, které jsou ve státě, i když příležitostně, spojeny s výkonem veřejné moci, což lze nalézt v článku 51 SFEU (55 SEHS). Druhá otázka poté směřovala k článku 49 SFEU (52 SEHS) s otázkou, zda má tento článek přímý účinek od skončení přechodného období.

Na první otázku ESD odpověděl, že čl. 51 SFEU (55 SEHS), který předpokládá určité výjimky ze zásady práva usazování, lze použít pouze na ty činnosti, jejichž podstatou je bezprostřední a specifická účast na státní moci. Činnost advokáta nemůže být celkově pojata jako přímé spojení s výkonem státní moci, protože advokát může svou činnost provozovat normálně, aniž by zde byla návaznost na státní moc. Navíc článek 51 SFEU (55 SEHS) odkazuje k výjimkám ve specifických aktivitách, ne k profesi jako takové.

Odpověď na druhou otázku byla následující: od konce přechodného období je článek 49 SFEU (52 SEHS) přímo použitelný a nahrazuje tak opatření, která by měla být přijata k eliminaci diskriminace, která je zakázána. Odpověď belgického *Conseil d'Etat* by tedy měla být souhlasná v tom smyslu, že žádná předběžná opatření, ať národní nebo komunitární, nejsou požadována k tomu, aby předem zabránily členskému státu zavést národní podmínky proti občanům jiného státu. Tento článek, zakazující diskriminaci na základě národnosti, má tzv. přímý efekt – článek není třeba recipovat do vnitrostátního právního řádu. (ESD: 1974)

Cíleně lze tedy celý proces shrnout v jeho významu ke svobodě usazování. ESD tímto rozsudkem proklamovala zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti pro svobodu usazování. Dalším efektem bylo vysvětlení, jaké činnosti advokáta můžeme spojovat s výkonem veřejné moci, a že pouze některé činnosti, nikoliv komplexně povolání, podléhají článku 51 SFEU (55 SEHS). Svým výkladem tak ESD umožnil komunitarizaci povolání advokáta v oblasti práva usazování, ale i služeb. (CRAIG, DE BURCA: 2003)

2.2.2 Rozsudek van Binsbergen versus Bedrijfsvereniging Metaalnijverhei

J. H. M. van Binsbergen byl nizozemský občan, který podal u holandského soudu žalobu na Obchodní asociaci inženýrského průmyslu (Trade Association of Engineering Industry) v záležitosti vyřízení sociálního zabezpečení. (ESD: 1974)

Ke své obhajobě si najal právníka, pana M. Kortmanna, který ho měl zastupovat u nizozemského soudu. Pan Kortmann byl ale nizozemskými úřady odmítnut, protože se mezitím stal belgickým rezidentem a v Holandsku je povolené zastoupení pouze takovým právníkem, který má sídlo na území Nizozemska. Právní zástupce pana van Binsbergena toto ustanovení napadl a použil k tomu článek 56 SFEU (59 SEHS) o svobodném poskytování služeb na území ES. (SVAZ OBCHODU A CESTOVNÍHO RUCHU: 2009)

18. dubna 1974 nizozemský soud – Centrale Raad van Beroep – rozhodl, podle článku 267 SFEU (177 SEHS), o podání dvou předběžných otázek k ESD. První zněla, zda jsou články 56 a 57 SFEU (59 a 60 SEHS) přímo aplikovatelné a zda vytváří individuální práva, která musí národní soudy chránit. Druhá se dotazovala na odpověď, pokud bude první otázka zodpovězena kladně, jaké je znění výše uvedených článků, speciálně poslední věty článku 57 SFEU (60 SEHS).

ESD odpověděl prohlášením, že první odstavec článku 59 a třetí odstavec článku 56 a 57 SFEU (60 SEHS) musí být interpretován tak, že právo členského státu nemůže vyhlášením požadavků na sídlo odmítnout osobám, které jsou rezidenti jiného státu, právo na volné poskytování služeb. Omezení se týká pouze těch služeb, jejichž předmět podnikání nepodléhá žádným speciálním podmínkám pod kontrolou národního práva. Současně mají oba odstavce jednotlivých článků SEHS přímý účinek a mohou být tedy použity lokálními soudy, přinejmenším v případě, když se pokusí zrušit diskriminační opatření proti osobám, z důvodu národnosti, nebo sídla společnosti, které se nachází v jiném členském státě než kde je vykonávána služba. (ESD: 1974)

V roce 1974 tak byl díky tomuto rozsudku proklamován zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti pro volné poskytování služeb. Každý stát tak na svém území musí povolit volné poskytování služeb státními příslušníky ostatních členských států za stejných podmínek, které platí pro vlastní občany. Za povšimnutí určitě stojí, že pro ESD je nejen omezení volného pohybu služeb z důvodu státní příslušnosti či absence trvalého pobytu (sídla) v členském státě, kde je služba vykonávána, nepřípustné, ale považuje za protiprávní i ta omezení, která mohou poskytování služeb ztěžovat nebo klást další překážky jiným způsobem. (MZV: 2003)

2.2.3 Rozsudek Centros Ltd versus Erhvervs – og Selskabsstyrelsen (generální ředitelství obchodu a společností)

Společnost Centros Ltd. byla založena dvěma dánskými státními příslušníky ve Velké Británii jako společnost s ručením omezeným. Britské právo, na rozdíl od toho dánského, nepožaduje při založení s. r. o. žádný základní kapitál. Od počátku nevyvíjela firma žádnou podnikatelskou aktivitu, ani jinou hospodářskou činnost v místě svého založení, původní navrhovaný základní kapitál ani nesplatila.

Po čase ale požádala o registraci své pobočky v Dánsku, což příslušný dánský orgán odmítl s tím, že se firma snaží o podvod v tom smyslu, že nechce složit žádné základní jmění, které je v Dánsku pro založení společnosti s ručením omezeným nutné. Dánské zákony ukládaly povinnost složit při zakládání společnosti s ručením omezeným základní jmění ve výši 200 000 DKR. Příslušné orgány šly až tak daleko, že podezřívaly firmu Centros Ltd. z obcházení místních zákonů a zřízení nejen pobočky, ale hlavního sídla na dánském území. Dánští zakladatelé se bránili a dovolávali se na příslušná ustanovení o svobodě usazování.

První místní soud uznal tvrzení generálního ředitelství obchodu a společností, druhý odvolací soud se ale obrátil na ESD s předběžnou otázkou, zda je slučitelné s článkem 59 SFEU (52 SES), jakož i s články 63 SFEU (56 SES) a 65 SFEU (58 SES) zamítnout zápis pobočky do rejstříku společnosti se sídlem v jiném členském státu, která existuje v souladu s právními předpisy tohoto členského státu, pokud tato společnost sama nevykonává žádnou obchodní činnost. A rozhodla se založit pobočku, jenž by vykonávala veškeré činnosti v zemi, kde původní společnost nemá sídlo. Otázka pokračovala prohlášením, že zvolená metoda směřuje k tomu, aby ve státě, kde chce firma založit pobočku, nemusela firma upisovat základní kapitál. (ESD: 1999)

Dle judikatury ESD není dovolené podvodné a zneužívající odvolávání se na právo EU (podobně, jak se o to snažila firma Centros Ltd.) a členské státy jsou oprávněné přijmout opatření, která mají zabránit tomu, aby se jejich státní příslušníci vyhnuli uplatnění národních právních předpisů zneužitím možností poskytnutých Smlouvou. Národní soudy pak mohou za takových okolností v jednotlivých případech přihlídnout ke zneužití či podvodnému jednání subjektů a případně odmítnou jejich dovolávání se na právo EU. (STAVINHOVÁ: 2006)

Na položenou otázku ESD odpověděl, že články 59 SFEU (52 SES) a 62 SFEU (58 SES) brání tomu, aby členský stát zamítal zápis pobočky společnosti založené podle práva jiného členského státu, kde má své sídlo a kde nevykonává žádnou obchodní činnost, pokud je pobočka určena k tomu, aby předmětné společnosti umožnila vykonávat veškerou činnost ve státě, ve kterém bude tato pobočka založena, aniž by v něm musela založit společnost, a tím tak obešla právní předpisy o zakládání společností, které jsou v tomto státě přísnější. Tento výklad nicméně nevylučuje, že úřady příslušného členského státu mohou přijmout veškerá opatření, která mohou zabraňovat podvodům nebo za ně ukládat sankce, buď vůči samotné společnosti, nebo vůči společníkům, kterým bude prokázáno, že se ve skutečnosti snaží prostřednictvím založení společnosti vyhnout se svým závazkům vůči soukromým či veřejným věřitelům na území dotčeného členského státu. (ESD: 1999)

Podle ESD bylo jednání dánských úřadů ve výše uvedeném případě Centros v rozporu s dotčenými články 49 SFEU (43 SES) a 54 SFEU (48 SES) o svobodě usazování. ESD tak připustil možnost obcházení vnitrostátního práva členského státu při usazování společnosti nebo OSVČ. (ONDŘEJ, PLCHOVÁ, ABRHÁM, PULGRET: 2007)

Lze tedy říci, že v případě, že členský stát odmítne zapsat pobočku společnosti, která má sídlo v jiném členském státě, pak brání této společnosti ve výkonu jejích práv vyplývajících z výše uvedených článků SFEU (SES) a takové jednání omezuje výkon svobod zaručených zmíněnými ustanoveními zakládající smlouvy. (STAVINHOVÁ: 2006)

2.2.4 Rozsudek Reinhard Gebhard versus Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano

Reinhard Gebhard je německý advokát, žijící na území Itálie se svou ženou a dětmi. Jako německý státní příslušník je veden u stuttgartské advokátní komory jako *nezávislý spolupracovník* v advokátní kanceláři, aniž by vlastnil v tomto státě vlastní kancelář. Od března 1978 žije ale v Itálii, kde se stal společníkem v jedné italské advokátní firmě.

V roce 1989 si otevřel vlastní advokátní kancelář v Miláně, kde pracují i další italští a němečtí advokáti. Jeho náplň činnosti spočívá v poskytování mimosoudní

pomoci německy hovořícím klientům v Itálii a zastupování německy a italsky hovořících osob v Německu a Rakousku.

Několik italských právníků a advokátů na něho ale podalo stížnost u rady milánské komory, že používá titul advokát (v hlavičce svých dopisů) neoprávněně, a že s tímto titulem vystupuje i před italskými soudy. Italská rada mu poté v roce 1991 zakázala používat titul advokát a zahájila proti němu kárné řízení, že vykonává v Itálii stálou profesní činnost v rámci vlastní advokátní kanceláře a používá titul advokát (*avvocato*).

R. Gebhard na to reagoval tím, že zaslal radě milánské komory žádost o zápis do seznamu advokátů na základě směrnice Rady 89/48/EHS ze dne 21. prosince 1988 o obecném systému pro uznávání vysokoškolských diplomů vydaných po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělávání a přípravy v Itálii v délce trvání více než 10 let. Kárné řízení skončilo rozhodnutím rady o pozastavení výkonu profesní činnosti pana Gebharda na dobu šesti měsíců.

Reinhard Gebhard podal odvolání proti tomuto rozhodnutí, v němž však uvedl, že jeho odvolání se rovněž týká zpochybnění implicitního zamítnutí jeho žádosti o zápis do seznamu advokátů. Dovolává se směrnice 77/249/EHS, která mu přiznává právo vykonávat profesní činnosti v rámci vlastní advokátní kanceláře v Miláně.

Odvolací soud přerušil řízení a požádal ESD o vysvětlení dvou předběžných otázek. Ze kterých vyplynula odpověď, která ovlivnila právo na trhu služeb, ve smyslu definování toho, co je usazení a co je jen dočasná služba.

ESD se ve svých závěrech přímo vyjádřil takto:

- dočasný charakter poskytování služeb, musí být posuzován v závislosti na své délce trvání, četnosti, pravidelnosti a nepřetržitosti;
- poskytovatel služeb si může vytvořit v hostitelském členském státě infrastrukturu nezbytnou pro účely poskytování své služby;
- na státního příslušníka členského státu, který vykonává trvale a nepřetržitě profesní činnost v jiném členském státě, kde se ze sídla obrací mj. i na státní příslušníky tohoto státu, se vztahují ustanovení kapitoly týkající se práva usazování, a nikoliv kapitoly týkající se služeb;

- možnost státního příslušníka členského státu vykonávat jeho právo usazování a podmínky jeho výkonu musí být posuzovány v závislosti na činnostech, které tento státní příslušník hodlá vykonávat na území hostitelského členského státu;
- nepodléhá-li přístup ke specifické činnosti v hostitelském státě žádné právní úpravě, má státní příslušník jakéhokoliv jiného členského státu právo usadit se na území prvně uvedeného státu a tuto činnost tam vykonávat, podléhá-li naproti tomu přístup ke specifické činnosti či její výkon v hostitelském členském státě určitým podmínkám, musí je státní příslušník jiného členského státu, který hodlá tuto činnost vykonávat, v zásadě splňovat;
- vnitrostátní opatření, která by mohla tvořit překážku výkonu základních svobod zaručených SFEU nebo jej činit méně atraktivním, musí splňovat čtyři podmínky: musí se uplatňovat nediskriminujícím způsobem, musí být odůvodněna naléhavými důvody obecného zájmu, musí být způsobilá zaručit uskutečnění cíle, který sledují, a nesmí překračovat meze toho, co je k dosažení tohoto cíle nezbytné;
- stejně tak jsou členské státy povinny zohlednit rovnocennost diplomů a případně provést srovnání znalostí a kvalifikací, které požadují jejich vnitrostátní předpisy, se znalostmi a kvalifikacemi dotyčné osoby (ESD: 1995).

ESD tak svým rozhodnutím dovysvětlil, co se rozumí podle evropského práva soustavnou podnikatelskou činností, jehož část vyplývá ze srovnání ustanovení čl. 49 SFEU (43 SES) a čl. 57 SFEU (50 SES) odst. 3., o svobodě usazování a volném pohybu služeb a druhá část z ustálené judikatury ESD. V případě Gebhard označil ESD za základní kritérium rozlišení usazení a služeb kritérium dočasnosti. Pokud fyzická nebo právnická osoba vykonává podnikatelskou činnost pouze dočasně a ojediněle, pak ji považuje za osobu, která pouze poskytuje služby ve smyslu čl. 56 SFEU (49 SES), a není tudíž osobou usazenou na území členského státu, v němž poskytuje služby. Kritérium dočasnosti je třeba vždy posuzovat individuálně.

Toto rozlišení je důležitým článkem pro trh služeb v tom směru, že na osoby usazené ve smyslu čl. 49 SFEU (43 SES) se vztahuje právní řád členského státu, v němž

jsou usazené (stát původu). Zatímco osoby, které v členském státě usazeny nejsou a poskytují na jeho území pouze služby ve smyslu čl. 56 SFEU (49 SES), se řídí právním řádem členského státu původu a právní řád členského státu, v němž poskytují služby, se na ně, až na výjimky, nevztahuje. (ONDŘEJ, PLCHOVÁ, ABRHÁM, PULGRET: 2007)

2.2.5 Teoretické závěry

Rozsudků ESD, které svou podstatou ovlivnily vnitřní trh a svobodu služeb všeobecně, by se našlo více. Soud tak svými rozhodnutími zasahuje do vývoje EU a přetváří svými výklady znění smluv, jednotlivých článků, či vět, na kterých se usnesli představitelé členských států, a které jsou ve větší míře všeobecně nastíněným dosaženým kompromisem.

Otázkou však zůstává, do jaké míry je úloha ESD klíčovou pro vývoj a integraci EU, jaká je autorita ESD, zda stále zůstává nestranným účastníkem dění, nebo je ovlivněn politickými tlaky z členských států, a pokud se zaměříme na trh služeb, vyvstává otázka, jakou roli zde ESD sehrál a jak to ovlivnilo jeho samotné fungování.

2.2.5.1 Legal Integration

Anne-Marie Burley a Walter Mattli jsou autoři, kteří se ve své práci zabývají úlohou ESD a jeho vlivem na evropskou integraci. Teorie, kterou svými studii propagují, se nazývá *legal integration*. Jejich pojetí je úzce spojeno s teorií neofunkcionalismu, kterou v 50. letech proslavil Ernst Haas.

Dle závěrů jejich analýzy docházejí k přesvědčení, že právní integrace EU ve velké míře odpovídá Haasově koncepci nefunkcionálního modelu evropské integrace. Díky *legal integration*, která výrazně působí na všechny závislé proměnné, upozorňují na postupné pronikání evropského práva do práva jednotlivých národních států. Tento fakt má dvě základní dimenze, a to formální rozšiřování/pronikání nadnárodních právních aktů z primárního do sekundárního práva EU, a tím do právního řádu členských států, kdy se poté mohou jednotlivci dovolávat evropského práva přímo u svých lokálních soudů, druhý efekt je popisován jako značný průnik, tzv. *spill over*, komunitárních právních norem z přímo ekonomických sfér do oblasti jako zdraví, bezpečnost, sociální zabezpečení, vzdělání, apod. Důležitost komunitárního práva a jeho

pronikání do národních judikatur dokazují na zvyšujícím se počtu případů, které jsou od místních soudů delegovány k ESD formou předběžných otázek.³¹

Jak neofunkcionalisté předpokládali, hlavními vůdčími představiteli procesu *legal integration* jsou nadnárodní aktéři, prosazující jejich vlastní zájmy v politicky izolované sféře. Technická složitost evropského práva prakticky znemožňuje politikům předvídat následky rozhodnutí ESD. Nadnárodní aktéři tak dostávají do rukou podstatný nástroj, díky kterému mohou ovlivňovat vývoj evropské integrace bez většího zásahu národních vlád. Výsledkem je skutečnost, že důležitá politická rozhodnutí jsou debatována a rozhodnuta jazykem a logikou práva bez dalších konzultací a ohledů braných na národní úroveň. Nejvýznamnějším představitelem nadnárodní organizace v oblasti práva je na evropské úrovni ESD. (BURLEY, MATTLI: 1993)

Geoffrey Garrett ve stejném časopise reaguje na výše definovanou teorii. Souhlasí s autory v tom smyslu, že evropské právo má přímý dopad na jurisdikci národních států, převahu nad domácími právními akty a přiznává ESD úlohu arbitra nejen v interakci mezi členskými státy, ale i při rozporech mezi vládami uvnitř jejich národních hranic.

Ohrazuje se ale proti spojení *legal integration* s teorií neofunkcionalismu a odmítnutí neoracionalistického přístupu. Podle Garretta je naopak jednání ESD vysvětlitelné pouze termíny teorie racionální volby, protože soud je především racionálně uvažujícím aktérem, který bere v úvahu reakce národních vlád ještě před tím, než vynese závěrečný rozsudek. Oponovat institucím členských států si dovoluje pouze tehdy, když předpokládá, že vlády nakonec akceptují jeho rozhodnutí.

Stejně tak odmítá prohlášení, že státy a jejich vlády jsou pouze pasivním příjemcem rozhodnutí ESD a s rozsudky bez diskuzí souhlasí. Garrett poukazuje především na velké státy, jako Německo a Francie, které velice často soudní rozhodnutí ignorují, nebo se snaží najít jiný způsob, jak se rozsudku vyhnout, nebo si ho vyložit po svém. Na to ESD reaguje, uvědomující si důležitost obou členských států a jejich soudního systému, a přizpůsobuje své další jednání k znovuzískání si těchto států a jejich soudních představitelů na svoji stranu.

³¹ A.-M. Burley a W. Mattli uvádí, že počet případů, které byly diskutovány s ESD na podnět místních soudních instancí stoupl z 9 případů v roce 1968 na 119 v roce 1978. (BURLEY, MATTLI: 1993)

Svá tvrzení dokazuje na rozsudku v případě *Cassis de Dijon*³², který byl klíčovým rozhodnutím ve smyslu vzájemného uznávání jako základního principu pro liberalizaci vnitřního trhu. Garrett zde oponuje výše uvedeným autorům a popisuje tu chování německé vlády jako racionálního hráče, snažícího se dosáhnout svých vlastních zájmů.

Garrett přiznává, že v případě svobody pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob, v podstatě není koherentní právní norma, podle které by se ESD mohl rozhodovat.³³ Proto je fungování ESD ovlivněno komunikací s členskými státy a naopak. Autorita ESD je tak závislá na strategickém chování jednotlivých států. Role ESD v procesu evropské integrace a pronikání komunitárního práva do národních legislativ je tak limitována chováním členských států a teorie *legal integration* má v tomto případě jiné hlavní aktéry. (GARRETT: 1995)

Ann-Marie Slaughter (dříve Burley) a Walter Mattli reagovali na Garrettovu kritiku ve stejném časopise o pár stránek dále. Jednoznačně popřeli Garrettovo prohlášení, že většina soudních rozhodnutí pronikajících do oblasti volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob nemá jednotný právní základ pro rozhodování ESD.³⁴ Stejného vehementního odmítnutí se dostalo i skutečnosti, že ESD je ovlivňován politickými rozhodnutími členských států. Autoři zdůrazňují nestrannost soudu, jehož rozsudky jsou postaveny pouze na právním základě. Připouští určitou důležitost politického vlivu, jak to uznal i Ernst Haas ve své teorii neofunkcionalismu, když vysvětloval politické propojení s ekonomickou sférou. Tento vliv je ale omezen, projevuje se pouze v případě tzv. politických připomínek, které jsou právně uznatelné, ale neovlivňují soudní rozhodnutí před, ani během soudního procesu. ESD si naopak díky své nestrannosti udržuje pozici důležitého hráče na evropském poli, který má díky tomu velkou výhodu a převahu nad členskými státy. (MATTLI, SLAUGHTER: 1995)

³² Rozsudek C – 120/78 z 20. února 1979.

³³ V Římských smlouvách se objevují dva články, článek 30 a 36 SEHS, které jsou si v protikladu. Článek 30 SEHS zakazuje jakékoliv množstevní omezení na dovoz, oproti tomu článek 36 SEHS umožňuje zrušení předchozího článku, pokud jsou omezení právně zdůvodněna na poli veřejné morálky, zdraví, veřejné bezpečnosti apod. Pro autora je tato definice značně vágní a umožňuje různé výklady. (GARRETT: 1995)

³⁴ Článek 36 Římských smluv je jednoduše výjimkou z pravidla daného článkem 30 SEHS. (MATTLI, SLAUGHTER: 1995)

2.2.5.2 Legal Integration na vnitřním trhu služeb

Úloha ESD a pronikání jeho rozhodnutí do praktických oblastí EU je otázkou, kterou se zabývá mnoho teoretiků i aktivních účastníků každodenního života v Unii. Bývalý německý kancléř Helmut Kohl při jednom ze svých veřejných vystoupení, kdy si dovolil komentovat práci ESD v případě *Paletta versus Boetel*, pronesl: „ESD se již nesnaží získat jen větší kompetence v právnických záležitostech, oni jdou dále. Máme tu příklad něčeho, co na počátku takto chtěno ani myšleno nebylo.“ (KOHL: 1992)

Na základě mých znalostí a výzkumu se domnívám, že úloha ESD a komunitárního práva hraje velkou úlohu ve finálním fungování evropského prostoru. Na případě volného pohybu služeb je možné dokázat, že ESD se stal důležitějším aktérem při výkladu právních norem než samotné primární smlouvy upravující tuto oblast. Jednotlivé články jsou ve své podstatě pojaty značně všeobecně, a proto dávají do rukou soudu určitou moc, vytvořit precedent, podle kterého se bude další vývoj v této oblasti ubírat. ESD toho v posledních letech využil a na případech, uvedených v kapitole 2.2, je nejlépe vidět, jakých změn dosáhl.

Soudní dvůr podpořil řadou významných rozsudků vytváření společného trhu, zejména důsledným prosazováním zákazu diskriminace z důvodu státní příslušnosti (čl. 45 SFEU) aj. Svou judikaturou značně přispívá k postupnému posilování komunitárního práva na úkor právnických řádů členských států.

Podle mého názoru je jednání ESD do určité míry ovlivněno strategickým chováním členských států, proto se spíše přikláním k pojetí *legal integration* ve smyslu teorie racionální volby. Jak samotný soud, tak i jednotlivé státy se snaží o dosažení svých vlastních cílů, v případě ESD se jedná o zvýšení své autority, prestiže a politické váhy, v případě států o eliminaci případných nákladů, jak finančních, tak i politických (ztráta prestiže, obhajoba před domácím prostředím, podnikatelskou lobby apod.). Ovlivnění je vzájemné a záleží na velikosti a důležitosti států, které jsou do určitého případu zainteresovány.

Evropské právo se tak výraznou měrou zasloužilo o existenci, rozvoj a fungování EU a jejich jednotlivých částí, kam bezesporu patří jednotný vnitřní trh.

3 Směrnice Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu

Největší průlom v oblasti volného pohybu služeb v EU znamenalo navržení a prosazení tzv. Bolkesteinovy směrnice (jméno nese po bývalém komisaři pro vnitřní trh, který návrh této směrnice předložil před svým odstoupením tehdejšímu složení Evropské komise).

Samotná směrnice je do jisté míry postavena na judikátech ESD, četných vyjednáváním jednotlivých členských států, evropských institucí a zájmových organizací. Předcházely jí bouřlivé debaty na všech úrovních evropské hierarchie, stejně tak i diskuse o jejím postupném zavádění v evropských státech, které vyžaduje plnou podporu národní legislativy, zásadní změny a ochotu tyto změny implementovat. Zavádí řadu praktických opatření, převratná rozhodnutí, která vyžadují přímou spolupráci států EU, jako příklad může sloužit zavedení jednotných kontaktních míst pro poskytovatele služeb.

Cílem směrnice bylo zajistit dlouhodobý pokrok v oblasti služeb tak, aby se EU stala více konkurenceschopnější a využila svého bohatého potenciálu v konkurenčním boji se Spojenými státy americkými, jež jsou viděny jako obchodní *hrozba* pro tento sektor.

Dokument má usnadnit fungování nejen samotným poskytovatelům, ale i příjemcům služeb. Umožňuje snadnější využívání základních svobod, garantovaných zakládajícími smlouvami, především týkající se dvou zásadních článků, a to článku 49 a 56 SFEU (43 a 49 SES) o svobodě usazování a volném přeshraničním pohybu služeb. Pomocí postupného odstraňování bariér, zjednodušení stávajících složitých správních postupů národních legislativ a v neposlední řadě i zvyšování vzájemné důvěry mezi státy EU, se směrnice snaží dosáhnout na vytyčené cíle.

3.1 První návrh a průběh projednávání

První snahy o změny v oblasti trhu služeb EU se objevují na summitu Evropské rady v Lisabonu, v březnu 2000. Rada si zde klade za cíl vytvořit z EU do roku 2010 v celosvětovém měřítku nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomiku založenou na znalostech.

O dva roky později zveřejňuje Komise dokument *Stav vnitřního trhu služeb*³⁵, který se stává ostrou kritikou současného stavu vnitřního trhu, který je svázán mnoha překážkami, národními pravidly a nařízeními, které brání volnému pohybu, nejen služeb, ale i dalších komodit.

Bezprostřední reakcí je vydání *Strategie vnitřního trhu – Priority 2003-2006*³⁶, kde se Evropská komise zavázala vypracovat návrh směrnice o službách na vnitřním trhu, který by usnadnil fungování samotného trhu odstraněním dosud přetrvávajících bariér a vytvořením širšího právního rámce, který sjednotí jednotlivé legislativní normy evropských institucí a národních států.

Tehdejší komisař pro vnitřní trh Frederik Frits Bolkestein spolu s členy Komise předložil v lednu 2004 první návrh Směrnice³⁷. V rámci spolurozhodovacího procesu, dle čl. 251 SES, musel dokument projít kolem vyjednávání, počínající v Radě a konče v Evropském parlamentu a v případných dohádovacích výborech.

Již od předložení Evropskou komisí se stal návrh terčem kritiky ze stran *bohatších* členských států (jako např. Francie, Belgie, Rakouska aj.), kterým se nelíbil především klíčový princip země původu. K jejich názoru se brzy připojily i odbory a socialistické frakce v EP. Důvodem se stala obava z masivního přílivu poskytovatelů služeb z nových členských států, díky čemuž nebudou domácí podniky cenově konkurenceschopné, což nepřímo povede ke zvyšování nezaměstnanosti v těchto *bohatších* státech. Problémem se stal i tzv. sociální dumping a ohrožení vlastních sociálních standardů, pokud by firmám poskytujícím služby i za hranicemi vlasti stačilo řídit se předpisy své *domovské* země. (JEDLIČKA: 2005)

Komise si postupně začala uvědomovat neprůchodnost návrhu. Prvním impulsem byl pravděpodobně projev předsedy Komise Jose Manuela Barroso k Lisabonskému procesu začátkem února 2005. Barroso zde potvrdil fakt, že Komise návrh přepracuje a je připravena provést zásadní změny ohledně principu země původu. (BBC News: 2005) Do této doby spadá i vystoupení německého kancléře Schrödera, který ve svém projevu razantně vystoupil proti navrhované směrnici slovy: „...Neměli

³⁵ Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the state of the Internal market for Services, presented under the first stage of the Internal Market Strategy for Services

³⁶ Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Internal Market Strategy – Priorities 2003-2006

³⁷ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market SEC (2004) 21

bychom akceptovat sociální dumping nebo zničení environmentálních standardů ve jménu liberalizace služeb. ...“ (MUNCHAUAT: 2005)

Dalším významným signálem se stalo vystoupení komisaře pro vnitřní trh Charlieho McCreevyho, dne 3. března 2005 na konferenci hlav členských států a následně 8. března 2005 v Evropském parlamentu. Komisař uvedl, že předložená směrnice je ambiciózní a velice inovativní, avšak ve stávající podobě s nulovými šancemi na schválení. Směrnice je důležitým předpokladem splnění Lisabonské agendy, proto bylo podle McCreevyho nutné začlenit nezbytné změny, ale tak, aby byl návrh schůdný pro všechny strany. Předpokládal, že Komise návrh významně upraví po prvním čtení v Evropském parlamentu. Což se později stalo. (KAMEŠ: 2006)

3.1.1 Jednání v Radě

Rada jednala na pracovní úrovni v tzv. skupině G1 pro konkurenceschopnost a růst. Od roku 2004 byly předloženy tři konsolidované návrhy, které nesou název podle států, které v té době předsedaly EU. V roce 2004 to bylo holandské znění³⁸, v květnu 2005 lucemburské³⁹ a v prosinci 2005 britské⁴⁰.

Výše uvedená konsolidovaná znění zohledňovala názory jednotlivých předsednických zemí, jejich návrhy na řešení sporných míst a reakce na tehdejší politická jednání.

Lucemburské předsednictví, které trvalo od ledna do června 2005, se snažilo vyhnout kontroverzním tématům a soustředilo se spíše na technické detaily návrhu, neotevíralo diskusi nad principem země původu, to vše přenechalo britským kolegům, kteří převzali vedení EU v polovině roku 2005.

Britové se pustili do vyjednávání o sporných tématech směrnice, zejména o rozsahu směrnice, principu země původu a vztahu k pracovněprávním otázkám. Jednání byla značně komplikovaná a ukázalo se, že dojít ke shodě nad tak širokým spektrem problémů, nebude vůbec jednoduché. Na druhé straně se podařilo dosáhnout u některých otázek poměrně široké shody – např. většina států požadovala vynětí her a sázek z působnosti směrnice, stejně jako veškeré daňové problematiky. (KAMEŠ: 2006)

³⁸ COM 5161/05 – Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market

³⁹ COM 9350/05 – Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu

⁴⁰ COM 15310/1/05 – Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu

Protože směrnice podléhá spolurozhodovací proceduře, čekalo se především na výsledky prvního čtení v Evropském parlamentu.

3.1.2 Evropský parlament

Poslanci EP se nejprve celým návrhem zabývali ve svých výborech. Výbor EP pro vnitřní trh a ochranu spotřebitele schválil dne 22. 11. 2005 pozici k návrhu směrnice, která reflektovala názory širokého spektra poslanců. Tato pozice se stala výchozím podkladem pro hlasování v plénu EP v 1. čtení. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU A SLUŽEB: 2006)

V EP bylo vzneseno více jak 1500 pozměňovacích návrhů⁴¹, jejichž nejfrekventovanějšími autory byly stínový zpravodaj Výboru pro vnitřní trh a ochranu spotřebitele Malcolm Harbour⁴² a zpravodajka tohoto výboru Evelyn Gebhardtová⁴³. Návrhy interpretované Malcolemem Harbourem měly spíše liberálnější ráz a blížily se svojí filosofií návrhům Komise. Evelyn Gebhardtová se přikláněla spíše k verzi směrnice, která umožní státům větší svobodu v rozhodování a silnější ochranu svých trhů. Finální usnesení bylo založeno spíše na liberálnějších pozměňovacích návrzích, tedy těch, které za Evropskou lidovou stranu vyjednal Malcolm Harbour. (KAMEŠ: 2006)

14. a 15. února 2006 proběhlo ono dlouho očekávané 1. čtení v EP. Všichni si uvědomovali vážnost situace, Komise neoponechala nic náhodě a na zasedání vyslala samotného komisaře pro vnitřní trh Charlieho McCreevyho, který měl podpořit liberální tábor poslanců.

Hlasování bohužel nedopadlo podle původních očekávání. EP značně omezil návrh směrnice, a to ve všech podstatných bodech. Rozsah působnosti byl zúžen (vyloučeny byly loterie, hry a sázky, požadovaná oblast daní, ale i zdravotní, sociální, audiovizuální, právní služby, nebo i bezpečnostní služby a agentury práce). Princip země původu byl opuštěn, odstraněna byla rovněž ustanovení upravující podmínky vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb. (KÚDELKOVÁ: 2006) Obecně lze tedy říci, že výsledná verze opustila do jisté míry liberální ideje a její fungování nebude až tolik

⁴¹ Všechny předložené pozměňovací návrhy lze nalézt na těchto webových stránkách: http://www.europarl.eu.int/comparl/imco/services_directive/default_en.htm

⁴² frakce Evropské lidové strany

⁴³ Frakce sociálních demokratů

zjednodušovat vnitřní trh služeb, což dost ovlivnilo i později revidovaný návrh Komise a nepřímo tak i dnešní formu směrnice.

3.2 Revidovaný návrh Komise a další vyjednávání

Na nejvyšší úrovni hlav států a vlád se pětadvacítka zemí sešla na jarním Summitu ve dnech 23. – 24. března 2006. Všichni členové podpořili rychlé ukončení vyjednávání o směrnici a shodli se na tom, že její dokončení je nezbytné pro fungování jednotného vnitřního trhu.

Současně přivítali návrh Komise, která se rozhodla revidovat původní návrh, dle výsledku z 1. čtení v EP. Komisi byl stanoven předběžný termín 4. dubna s tím, že do tohoto data předloží revizi návrhu a první diskuse o této formě proběhne na neformálním zasedání Rady EU v Graazu, které se uskuteční 20. – 22. dubna 2006. (EVROPSKÁ RADA: 2006)

3.2.1 Revize dokumentu a neformální zasedání v Grazu

Komise dodržela stanovenou lhůtu a dne 4. dubna 2006 představila modifikovanou verzi směrnice, která zohledňovala závěry 1. čtení EP, především u článku 2 – rozsah směrnice, kde akceptovala veškerá vyloučení navržená EP s výjimkou právních služeb a profesí spjatých s výkonem veřejné moci (tj. např. notáři do směrnice spadají, vyloučeny jsou pouze jejich činnosti spjaté s výkonem veřejné moci), dále u článku 16 – přeshraniční poskytování služeb, Komise vypustila výslovný odkaz na rozhodné právo (právem které země se daný poskytovatel bude řídit) a u vysílání pracovníků byly odstraněny všechny články s tím, že Komise schválila pokyny připravené komisařem Špidlou ke správné implementaci směrnice o vysílání pracovníků.

V ostatních částech směrnice se Komise snažila zohlednit četné pozměňovací návrhy členských států, jako např. v kapitole II týkající se usazování, respektive jednotných kontaktních míst, zjednodušení povolovacích režimů či odstranění neoprávněných bariér podnikání. Tato část je vyváženým mixem výsledků EP a textu navrhovaného členskými státy. (KÚDELKOVÁ: 2006)

První výraznou reakcí a debatou na revidovaný návrh bylo neformální zasedání ministrů hospodářství v rakouském Grazu ve dnech 21. a 22. dubna 2006. Zde se všechny členské státy shodly na tom, že jedině revidovaný návrh je možným kompromisem a řešením v oblasti trhu služeb EU. Návrh byl kladně přijat a dostalo se

mu široké podpory ze všech stran. Většina členských států nicméně zdůraznila, že návrh je ještě třeba dopracovat po technické stránce, aby byl jednoduše transponovatelný. (ŠESTÁKOVÁ: 2006)

3.2.2 Rada EU pro konkurenceschopnost a další reakce

Zasedání Rady pro konkurenceschopnost se uskutečnilo dne 29. 5. 2006. Výsledkem se stalo dosažení dlouho očekávané dohody o trhu služeb. Ministři měli hlasovat o revidovaném textu Komise, tento dokument ale obsahoval celou řadu legislativně technických nedostatků, které bylo nutné odstranit.

Hlavním sporným bodem se stalo vypuštění principu země původu. Nové členské státy, kam patřila i ČR, podpořilo např. Irsko, Velká Británie, požadovaly zahrnout do kapitoly týkající se svobody poskytování služeb určitou protiváhu k zrušení principu země původu. Návrh zástupců České republiky obsahoval zavedení povinnosti screeningů a notifikace v tom smyslu, že by každý členský stát musel vytvořit seznam překážek bránících volnému poskytování služeb a tyto překážky odůvodnit. Tento návrh byl přijat a doplněn o poznámku, že to samé bude platit i v případě nových předpisů, respektive případných překážek z nich vyplývajících.

Další změny, které se zapracovaly do nové verze směrnice na návrh České republiky, byly tyto:

- do působnosti směrnice byly navráceny služby související s dopravou;
- bylo zúženo vyloučení audiovizuálních služeb;
- byl zachován screening u povolovacích režimů;
- byla vylepšena definice vylučující trestní právo, a to s cílem zamezit neopodstatněnému omezování svobody poskytování služeb prostřednictvím ustanovení trestního práva.

Ministři se nadále shodli na vyloučení profese notářů z rozsahu směrnice a prodloužení transpoziční lhůty směrnice do národních právních řádů na tři roky. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU SLUŽEB: 2006)

Dne 24. 7. 2006 Rada EU přijala formální společný postoj na základě dosažené politické dohody. (KAMEŠ: 2006) Dalším pokračováním bylo druhé kolo hlasování v EP. Nejprve se ale dokument dostal na jednání jednotlivých parlamentních výborů,

kde hrál nejdůležitější úlohu Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitele. Nepředpokládalo se, že nastanou velké potíže, ani v hlasováních na samotných výborech, ani při hlasování v plénu. Dohoda, které bylo dosaženo, byla těžce vydobytým kompromisem mezi všemi členskými státy, a proto se neodhadovaly žádné komplikace, ani snahy o změny, které by mohly ztížit situaci a donutit státy k záporné reakci.

Evropští poslanci nakonec předložili na výše uvedeném výboru 42 pozměňovacích návrhů. Dle autorky patnácti z nich, zpravodajky návrhu Evelyne Gebhardtové, se jednalo pouze o legislativně-technické úpravy, které se týkaly povětšinou právních záležitostí. To vyvrátilo následné jednání a hlasování v tomto výboru, které všechny pozměňovací návrhy zamítlo a potvrdilo tak zprávy, že požadované změny by citelně zasáhly do dohodnutého kompromisu a poslanci by tak riskovali negativní reakci ze strany členských států. Uvedený výbor tedy poslal návrh směrnice beze změn na projednávání v plénu EP. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU A SLUŽEB EU: 2006)

3.2.3 2. čtení v EP a definitivní přijetí

Druhé čtení proběhlo v EP 15. 11. 2006. Předcházela mu poměrně masivní a pozitivní kampaň, jak ze strany samotných poslanců, tak ale i zainteresovaných komisařů. Např. komisař pro vnitřní trh Charlie McCreevy prohlásil, že přijetí směrnice bude znamenat milník v historii EP, protože samotný parlament hrál v dosažení finálního kompromisu vedoucí úlohu. (EVROPSKÝ PARLAMENT: 2007)

Evropský parlament nezklamal a ve svém druhém čtení přijal připravený dokument, který akceptoval kompromis, dosažený členskými státy. Nakonec ze 42 předložených pozměňovacích návrhů, schválil pouze 3, které se týkaly postupů v rámci komitologie⁴⁴. Výsledný text ve své podstatě vystihoval kompromis mezi liberálním a méně liberálním přístupem k volnému pohybu služeb. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU A SLUŽEB EU: 2006)

Definitivní tečku za tříletým vyjednávacím procesem udělala Rada EU pro dopravu, telekomunikace a energii, která formálně schválila návrh směrnice dne 11. 12. 2006. (KAMEŠ: 2006)

⁴⁴ Komitologie = označuje konzultační postupy v EU, které zachycují vztahy a soulad mezi EK a členskými státy při přijímání prováděcích opatření. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU: 2006)

Lhůta pro řádnou implementaci byla stanovena na 3 roky, tzn. koncem roku 2009 měla být úspěšně dokončena transpozice do národních legislativ. Již tehdy se předpokládal velice složitý proces, který způsobí na národních úrovních nemalé problémy. Implementace totiž mimo zavedení některých zcela nových institutů obnášela i prozkoumání vnitrostátního práva všech členských států a odstranění všech směrnici nedovolených překážek, které by mohly nějakým způsobem omezovat přeshraniční poskytování služeb.

3.2.4 Příklad implementačního procesu v České republice

Česká republika byla od počátku velkým příznivcem směrnice a jejího přijetí na evropské úrovni. Zaručovala by totiž všem členským státům rovný, konkurenční boj na trhu služeb, což by umožnilo českým podnikatelům snadněji se prosadit na zahraničních trzích. Jedinou výtkou byl princip země původu, který se česká strana snažila změnit.

Zástupci České republiky se podíleli na vzniku směrnice v rámci pracovní skupiny G1 Rady pro konkurenceschopnost a růst, kde vyjádřili své připomínky a návrhy, jako bylo např. vyloučení daňových otázek, loterie, her a sázek z věcného rozsahu směrnice z důvodu určité rizikovosti z hlediska veřejného pořádku a ochrany spotřebitele. Ve finální verzi byla poté většina připomínek zohledněna a směrnice se tak stala kompromisním návrhem. (KAMEŠ: 2006)

Implementace směrnice o službách započala svou úvodní fází na sklonku roku 2006. Vláda České republiky schválila usnesením č. 440 ze dne 25. 4. 2007 nelegislativní materiál k postupu při implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu (*Směrnice 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu a její implementace*), kde jsou detailně rozebrány postupy pro správnou transpozici směrnice do českého práva. (VLÁDA ČR: 2007)

Vládní materiál v úvodu široce popisuje samotné vyjednávání a následné přijetí směrnice na evropské úrovni, jeho dopady jak v teoretické rovině, tak uvádí i některé příklady a odhady možných zlepšení. Dále vysvětluje jednotlivé navrhované změny, které směrnice zavádí, kam patří ustanovení jednotných kontaktních míst, zjednodušení administrativy, zjednodušení získání povolení, zavedení tzv. procedury tichého

souhlasu⁴⁵, zákaz či omezení některých požadavků na podnikatele při usazování, zajištění práv příjemců služeb, přijetí opatření na podporu kvality služeb, administrativní spolupráce, screeningovou a notifikační činnost členských států.

Ve své hlavní části však vymezuje konkrétní způsob transpozice. Z legislativně-technického pohledu se směrnice implementuje nejen sérií novel stávajících právních předpisů, ale také i přijetím rámcového zákona se specifickými instituty, které zavádí směrnice, jako například procedury tichého souhlasu. Protože je směrnice horizontální právní akt, který zasahuje do řady právních předpisů a institutů, bylo nutné zvolit komplexní transpozici, zasahující do mnoha oblastí, ale s konkrétním dopadem.

Hlavní zodpovědnost za transpozici neslo Ministerstvo průmyslu a obchodu jako gestor směrnice. Přesný časový plán byl vypracován vládou (viz. příloha č. 1). (VLÁDA ČR: 2007)

Věcný záměr návrhu zákona o volném pohybu služeb vláda schválila 14. 5. 2008, jeho předkladatelem byl ministr průmyslu a obchodu Martin Říman. Návrh zákona byl poté odeslán do vnějšího připomínkového čtení. Ve čtvrtek 27. 11. 2008 umožnila pokračování procesu implementace i Legislativní rada vlády, která odsouhlasila znění návrhu zákona o volném pohybu služeb a tzv. změnového zákona, který mění některé zákony upravující poskytování služeb. (SLOVÁK: 2008)

Vláda návrh zákona schválila na svém zasedání dne 5. 1. 2008, stejně tak související změnový zákon, poté již nic nebránilo přesunutí se na půdu Poslanecké sněmovny ČR. K návrhu zákona bylo podáno několik pozměňovacích návrhů, které se týkaly legislativně-technických připomínek, ale i dvě připomínky, které měly zásadnější charakter.

První zásadní pozměňovací návrh se snažil o zpřesnění definice služeb obecného zájmu hospodářské povahy s ohledem na možné výkladové potíže ve vztahu k veřejnému financování soukromého sektoru. Ministerstvo průmyslu a obchodu tento pozměňovací návrh akceptovalo a návrh byl ve třetím čtení přijat.

Druhým zásadním pozměňovacím návrhem bylo posunutí účinnosti zákona o dva roky na 28. 12. 2011. Důvodem byly obavy z opoždění transpozice směrnice v okolních členských státech, čímž by došlo ke zhoršení podmínek pro české

⁴⁵ Institut, který ve značné míře urychlí jednání s úřady. Pokud podnikatel požádá o povolení k výkonu určité činnosti a do předem stanovené lhůty z úřadu nedostane žádnou odpověď, bude povolení

podnikatele. Na rozdíl od prvního návrhu, který byl kladně přijat, tento se setkal s nelibostí a byl odmítnut na základě faktu, že by Česká republika vědomě porušila evropské právo nerespektováním závazné implementační lhůty směrnice. (ODBOR 06300: 14. 5. 2009) Návrh zákona byl nakonec Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR schválen ve třetím čtení.

17. 6. 2009 se návrh zákona dostal i do druhé komory českého Parlamentu ČR, do Senátu. Plénium schválilo připravený zákon, žádný ze zákonodárců nehlasoval proti. Zbýval tedy jen podpis prezidenta České republiky, který tak učinil zhruba o 14 dní později.⁴⁶ (ODBOR 06300: 18. 6. 2009)

Oba právní předpisy, které do českého právního řádu implementují Směrnici o službách na vnitřním trhu, byly dne 20. července 2009 publikovány ve Sbírce zákonů a nabyly tak platnosti. Zákon o volném pohybu služeb nese číslo 222/2009 Sb., změnový zákon číslo 223/2009 Sb. Účinnost obou byla stanovena na 28. prosince 2009 po uplynutí transpoziční doby. (ODBOR 06300: 20. 7. 2009)

3.3 Směrnice 2006/123/ES a její dopad

Jak bylo již nastíněno v předchozích kapitolách, směrnice podstatnou měrou změnila prostředí trhu služeb na evropské úrovni a je právem považována za přelomový okamžik na vnitřním trhu EU. Její definitivní podoba prošla zdoluhavým kolem vyjednávání a mnohdy bouřlivých diskusí.

Už Římské smlouvy ve svých člancích předpokládaly svobodu služeb jako jednu z hlavních priorit vnitřního trhu EU, bohužel, realizace se dospělo až přijetím výše uvedené směrnice o skoro padesát let později. Pro mnohé kritiky je ale stále na čem pracovat a směrnice je jen kompromisním návrhem, který se opět vyhnul sporným místům a její rozsah není až tak dalekosáhlý, jak sledoval původní návrh.

Finální verze je z velké části dílem poslanců Evropského parlamentu, i když hlavní iniciativa se přikládá Evropské komisi.

považováno za udělené. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU A SLUŽEB: 2006)

⁴⁶ Česká republika se ocitla na pomyslném „bronzovém“ místě v EU při implementaci směrnice o službách. Schválený transpoziční předpis měly k datu 18. 6. 2009 jen Dánsko a Rumunsko. (ODBOR 06300: 2009)

3.3.1 Obsah dokumentu⁴⁷

3.3.1.1 Oblast působnosti směrnice

Směrnice o službách vylučuje ze své oblasti působnosti řadu služeb. Toto vyloučení je ale nepovinné, tzn. že členské státy mohou uplatňovat některá ustanovení dokumentu i na vyloučené služby, pokud je to plně v souladu se svobodou usazování a volným pohybem služeb, jak jsou zaručeny v článcích 49 a 56 SFEU (43 a 49 SES).

Mezi tyto vyloučené služby patří:

- služby obecného zájmu nehospodářské povahy (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES) – na tyto služby se nevztahuje definice článku 57 SFEU (čl. 50 SES), a proto nespádají do oblasti působnosti směrnice – příkladem může být poskytování primárního a sekundárního vzdělávání;
- finanční služby (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES) – tyto činnosti jsou předmětem zvláštních právních předpisů Společenství – příkladem může být samotné bankovníctví, poskytování úvěrů, aj. včetně služeb uvedených v příloze I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. 6. 2006;
- služby a sítě elektronických komunikací (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES) – jsou upraveny souborem legislativních nástrojů přijatých v roce 2002 – příkladem mohou být hlasové telefonní služby, nebo služby přenosu elektronické pošty;
- služby v oblasti dopravy (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES) – příkladem může být taxislužba, městská hromadná doprava aj., ale do působnosti směrnice patří dopravní služby jako takové, např. služby autoškol, stěhovací služby;
- služby agentur na zprostředkování dočasné práce (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES);
- služby zdravotní péče (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES) – vyloučení se týká pouze těch služeb, které poskytují odborní zdravotníci

⁴⁷ Pokud není v závorce za textem uveden jiný autor, čerpá následující materiál přímo ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu.

pracovníci tzv. regulovaných zdravotnických povolání⁴⁸ – vyloučeny z působnosti směrnice nejsou např. wellness služby nebo služby sportovních a fitness klubů;

- audiovizuální služby a služby v oblasti rozhlasového vysílání (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES);
- hazardní hry, včetně loterií a sázkových her (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES);
- činnosti spojené s výkonem veřejné moci včetně služeb poskytovaných notáři a soudními vykonavateli, kteří jsou jmenováni úředním aktem státu (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES a článek 51 SFEU);
- sociální služby v oblasti bydlení, péče o děti a podpory rodin a osob v nouzi, které jsou poskytovány na celostátní, regionální nebo místní úrovni státem, nebo státem pověřenými organizacemi (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES);
- soukromé bezpečnostní služby (čl. 2 odst. 2 směrnice 2006/123/ES);
- služby v oblasti daní (čl. 2 odst. 3 směrnice 2006/123/ES) – upraveno SFEU, která stanovuje zvláštní právní základy pro otázky týkající se zdanění.

3.3.1.2 Správní zjednodušení

Směrnice má především posloužit ke zjednodušení fungování trhu se službami na evropské půdě. Bylo tedy nutné se pokusit vytvořit přívětivější prostředí, které bude mít pozitivní vliv na obchod. Velkou roli v tom hraje odstranění všech možných bariér, ale i administrativní zjednodušení procesu poskytování služeb. Státy mají za úkol provést screening legislativy s cílem odhalit překážky poskytování služeb.

Velkým problémem, převážně pro malé a střední podniky, je složitost, délka a právní nejistota správních postupů. Z tohoto důvodu je nutné stanovit zásady správního zjednodušení, mimo jiné omezením povinnosti předchozího povolení pouze na případy, kdy je to nezbytně nutné, a zavedením zásady tichého souhlasu příslušnými orgány po

⁴⁸ Problematika poskytování přeshraniční zdravotní péče v rámci Evropské unie je upravena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU ze dne 9. března 2011 o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči.

uplynutí určité lhůty. Tento princip by měl fungovat v tom smyslu, když podnikatel požádá o povolení k výkonu určité činnosti a do předem stanovené doby neobdrží od úřadu odpověď, bude automaticky povolení považováno za udělené.

Do této sféry spadá zavedení jednotných kontaktních míst, které mají sloužit jako zprostředkovatelská instituce pro podnikatele. Díky nim si mohou vyřídit veškeré formality pro poskytování služby, a to bez nutnosti vyřizovat tyto úkony na místních úřadech. Současně se tato místa stávají jakýmsi centrem informací, které napomáhá k osvětlení podmínek poskytování služby v daném členském státě. Článek 6 směrnice 2006/123/ES dále uvádí, že zřizovatelem jednotných kontaktních míst může být buď stát, nebo i profesní a obchodní komory, které získají pravomoce od státních úřadů, dokonce i soukromé osoby. Počet kontaktních míst není na stát omezen, musí být ale zaručena dostupnost pro všechny poskytovatele služeb.

Dalším důležitým bodem, který směrnice obsahuje, je nutnost správní spolupráce mezi jednotlivými členskými státy (čl. 28 směrnice 2006/123/ES). Největší problém se objevoval při přeshraničním poskytování služeb, kdy podnikatelé naráželi na překážky v podobě dvojích kontrol. Intenzivnější komunikace a spolupráce mezi kontrolními správními orgány by měla zaručit jednodušší proces poskytování služeb. Směrnice tedy nařizuje stanovení jasných, právně závazných povinností, zavádí dohled členských států nad subjekty v případě dočasného přemístění sídla či služby samotné, výstražný mechanismus v případě nekvalitního způsobu poskytování služby, či životu, zdraví nebezpečné služby, dále členské státy vyzývá ke spolupráci při přenosu informací o podnikatelských subjektech, aj.

Mezi ostatní správní zjednodušení můžeme zahrnout i zjednodušení povolovacích režimů, zavedení elektronické komunikace (samozřejmě v případech, kdy je to možné a nezneužitelné), omezení možnosti požadovat originály, ověřené kopie a překlady dokumentů (jejichž doba vymáhání brzdí komunikaci a povolení poskytování služby), nebo zajištění určitých práv příjemcům služeb. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU A SLUŽEB: 29.1.2007)

3.3.1.3 Vymezení pojmu diskriminace

Pojem diskriminace se ve směrnici objevuje poměrně často, dokument se snaží zabránit různým, doposud praktikovaným, procesům, které měly negativní dopad na trh služeb a bránily podnikatelům v činnosti v jiném členském státě.

Článek 20 směrnice 2006/123/ES upřesňuje, že zásada nepřipustnosti diskriminace v rámci vnitřního trhu znamená, že přístup příjemce, zvláště pak spotřebitele k veřejně nabízené službě nesmí být odepřen nebo omezen použitím kritérií zahrnutých ve všeobecných podmínkách dostupných veřejnosti a týkajících se státní příslušnosti nebo místa bydliště příjemce.

Do výčtu zakázaných požadavků se strany států v oblasti svobody poskytování služeb můžeme zahrnout následující.

Diskriminační požadavky založené na státní příslušnosti. Článek 14 směrnice 2006/123/ES zakazuje diskriminaci na základě státní příslušnosti příjemce nebo jeho země, či místa bydliště. Tato diskriminace může mít formu jen v tom směru, že může být vyžadováno předložení originálů dokumentů, ověřených kopií, dokladů o státní příslušnosti nebo ověřených překladů dokumentů za účelem využívání služby, nebo získání výhodnějších podmínek nebo cen.

Článek 14 směrnice 2006/123/ES zdůrazňuje, že svoboda usazování je založena zejména na zásadě rovného zacházení, která zahrnuje zákaz jakékoliv diskriminace na základě státní příslušnosti, ale také jakékoliv jiné nepřímé diskriminace. Proto by přístup k činnosti poskytování služeb nebo její výkon, jak u činnosti hlavní, tak vedlejší, neměl podléhat kritériím jako je místo usazení, sídlo, bydliště nebo hlavní místo poskytování služby. Poskytovatel činnosti si tedy může zvolit mezi umístěním hlavní a vedlejší provozovny, aniž by mu byla nařízena od státních institucí. Současně by neměly být poskytovány výhody těm subjektům, které mají hlavní sídlo v dotyčném členském státě, nebo které jsou socioekonomicky navázány na tento stát.

Členské státy nesmějí přístup k činnosti poskytování služeb nebo její výkon na svém území podmiňovat i tím, že nebudou tolerovat usazení se ve více než jenom členském státě, nebo registraci či zápis u profesních subjektů nebo sdružení ve více než jednom členském státě (čl. 14 směrnice 2006/123/ES).

Zákaz diskriminačních opatření se vztahuje i na tzv. povolovací režimy (čl. 9, čl. 10 směrnice 2006/123/ES). Povolení k činnosti by mělo umožnit poskytovateli přístup k činnosti nebo její výkon na celém území daného státu. Výjimku tvoří naléhavý důvod obecného zájmu, např. ochrana životního prostředí.

3.3.1.4 Kvalita služeb

Zaručení kvality služeb na celém území EU, bylo další prioritou, která se objevuje ve směrnici. Důraz na kvalitativní charakter služby je obsažen v kapitole V, v člancích 22 – 27 směrnice 2006/123/ES. Jejich účinnost je z velké části zaměřena na konečného spotřebitele a na konkurenceschopnost služeb ve světě.

Příslušná kapitola ukládá poskytovatelům služeb mnoho závazných povinností, ale i dobrovolných, které závisí na charakteru služby, výkonu činnosti a jiných okolnostech.

Směrnice nařizuje poskytovatelům uvádět důležité informace (čl. 22 směrnice 2006/123/ES), které spotřebiteli sdělí základní informace o subjektu samotném (firma, sídlo, zápis v rejstříku, ...), tak také i informace o poskytované službě (cena, popis služby, ...). Tyto informace musí být sdělovány jasným a srozumitelným způsobem, včas, nejvhodnějším způsobem v tom slova smyslu, aby se k příjemci dostaly přístupnou formou.

Článek 23 (směrnice 2006/123/ES) zajišťuje kvalitu služeb tak, že se má snažit zvýšit důvěru spotřebitelů ve služby z jiných členských států podporou pojištění u všech poskytovatelů, jejichž služby mohou pro spotřebitele představovat riziko. (EUROPEISKA KOMMISSIONEN: 2007)

Dobrovolná opatření, která mohou státy přijmout pro zvýšení kvality služeb, se nachází v článku 26 (směrnice 2006/123/ES). Předpokládá se přímá součinnost s Komisí, která má pro tyto opatření konzultační a poradní funkci. Rozumí se jimi například certifikace, nebo posouzení své činnosti nezávislými organizacemi, dále sestavení vlastní charty kvality, nebo podílení se na chartě kvality vypracované institucemi Společenství.

Důležitý bod je pro kvalitu služeb i postoj k otázkám řešení sporů, vyřizování stížností a různých finančních záruk v případě soudních rozhodnutí. Článek 27 (směrnice 2006/123/ES) obsahuje nařízení týkající se těchto problémů. Důraz se zde klade na poskytovatele služeb a jejich schopnost včas a dostatečně reagovat na stížnosti ze stran spotřebitelů.

3.3.1.5 Dopady směrnice a následné hodnocení

Už samotný obsah naznačuje, jakým směrem se Směrnice o službách na vnitřním trhu vydává a o co se v první řadě snaží. Její přijetí by mělo přinést pozitivní dopady v řadě oblastí, ať na straně poskytovatelů služeb, tak ale i na straně spotřebitelů.

Odhady dopadů směrnice se prováděly ještě před samotným přijetím a mají mnoho podob jak na komunitární úrovni, tak i na úrovni národní.

Mezi první analýzy patřila studie Evropské komise, která byla předložena spolu s návrhem směrnice v lednu 2004. Zabývá se především posouzením stávající, nevyhovující situace na trhu služeb, ukázkou četných statistik dokazujících zvyšující se trend služeb v přeshraničním obchodu mezi členskými státy i mimo ně a upozorňující na nutnost reformy tehdejšího systému. Shrnuje cíle a plány Komise, budoucí strategie, které se odvolávají na závěry lisabonského summitu⁴⁹. Část dokumentu tvoří i budoucí odhady dopadu na ekonomickou a sociální sféru v jednotlivých národních státech i na komunitární úrovni. Komise se v této studii vyhnula číselným odhadům dopadu směrnice, soustředila se spíše na všeobecný přínos. Předpokládala přijetí směrnice do konce roku 2007 s tím, že směrnice bude mít velký podíl na pozitivním balancování mezi chudými a bohatými regiony a vyrovná tak rozdíly mezi *starými* a *novými* státy EU. (EVROPSKÁ KOMISE: 13. 1. 2004)

Další analýza pochází z dílny nizozemských autorů a byla vydána v říjnu 2004. Blíže se zabývá situací při plné implementaci směrnice a otázkou, jak by se změnil přeshraniční obchod a zahraniční přímé investice do služeb. Autoři dochází k názoru, že obchod s komerčními službami v EU by se mohl zvýšit o 15 až 30 %, zatímco objem zahraničních přímých investic by mohl vzrůst o 20 až 35 %. (KOX, LEJOUR, MONTIZAAN: 2004)

Za jednu z nejdůležitějších je považována studie dánských autorů, která nabízí ucelený pohled na dopady, které by Směrnice mohla mít na unijní úrovni. Kodaňská instituce (Copenhagen Economics A/S) se shoduje na tom, že směrnice by svým přijetím mohla přinést zvýšení ekonomického růstu EU o 0.6 %. Současně odhadují i zvýšení zaměstnanosti EU, které by mohlo dosáhnout až 0.3 %, to znamená, mělo by vzniknout až 600 000 nových pracovních míst. Autoři zacházejí i dále a ve svých

⁴⁹ Zejména na strategii, která zde byla přijata – tzv. lisabonskou strategii – pro rozmezí let 2000-2010. (EVROPSKÁ KOMISE: 23. – 24. 3. 2000)

propočtech odhadují i zvýšení reálných mezd o 0.4 % a návratnost kapitálu by se měla zvýšit o 1.1 %. (COPENHAGEN ECONOMICS: 2005)

V době od přijetí až po implementaci Směrnice se objevily další studie, a pokud se podíváme do nedávné doby, nesmíme opomenout iniciativu Evropské komise z října 2010, která nese oficiální název – *Na cestě k Aktu o jednotném trhu – pro vysoce konkurenceschopné sociálně tržní hospodářství*. V tomto dokumentu Komise shrnuje dosavadní přínos směrnice, ale nadále upozorňuje na přetrvávající bariéry trhu služeb, které je nutné odstranit. Lepší fungování trhu by poté mohlo přinést roční zisky ve výši 60 až 140 miliard EUR, růst HDP o 0.6 až 1.5 %. Autoři poukazují na fakt, že v současné době služby tvoří dvě třetiny HDP a zaměstnanosti EU, na celkovém obchodu uvnitř Unie se podílejí ale jen jednou pětinou. (EVROPSKÁ KOMISE: 27. 10. 2010)

Od listopadu 2010 do konce února 2011 poté probíhala veřejná diskuse, do které se zapojilo mnoho institucí, orgánů, ale i podniků a jednotlivců. Na základě této široké veřejné diskuse Komise dospěla k závěrům a v dubnu 2011 navrhla ostatním institucím EU finální balíček prioritních opatření, která by měla být realizována do konce roku 2012.

Ve většině hodnocení převažuje názor, že i přes přijetí Směrnice, která znamenala pro vnitřní trh jednoznačně velký krok, zůstává stále ještě dost bariér bránících přeshraničnímu obchodu se službami. Nejen ze strany institucí EU zaznívá tento mírný optimismus. Na straně spotřebitelů i poskytovatelů služeb se objevují nové a nové snahy o větší liberalizaci trhu služeb, které by přinesly flexibilnější a dynamičtější obchodní prostředí a zajistily tak EU požadovanou konkurenceschopnost na světových trzích.

4 Východní rozšíření a jeho dopad na trh služeb

„Strach a skepticismus na Západě a naděje a optimismus na Východě.“⁵⁰ (TRASER: 2005) Tak by se dala uvést následující kapitola a pocity, které zažívaly jednotlivé státy před samotným východním rozšířením.

Kandidátské země viděly v plnohodnotném členství EU převážně pozitivní přínos pro jejich transformující se ekonomiky, nové možnosti rozšíření trhů a rozmach jednotlivých odvětví. I když je nutné poznamenat, že rizika zde byla také. Většina kandidátských zemí střední a východní Evropy (dále jen *SVE*) procházela fází transformace hospodářství, což je činilo náchylnými k různým formám nerovnováhy.

Členské země EU si především uvědomovaly rizika, spojená s přistoupením tak velkého počtu zemí, jejichž ekonomická situace není stabilní, problémy se objevují i v bezpečnostním a politickém sektoru. Část zemí upozorňovala na zpomalení integračních snah, které si EU předsevzala a poukazovala na východní rozšíření jako na krok zpět.⁵¹

Vědomí těchto rizik vedlo posléze ke značně skeptickému postoji k dalšímu rozšíření a snahy některých zemí o znovuzavedení určitých protekcionistických nástrojů k ochraně domácích trhů. Liberalizace vnitřního trhu se tak částečně ochromila zavedením bariér pro nové členské země. Toto omezení nebylo však ve všech zemích stejné, některé státy otevřely své trhy bez zbytečných průtahů okamžitě po přistoupení osmi zemí *SVE* k 1. květnu 2004.⁵²

Trh služeb byl jedním z komplikovaných segmentů trhu, kdy se členské státy obávaly nárůstu levné konkurence z Východu a spojovaly toto odvětví s rizikem zvýšené migrace levných pracovních sil. Další problémy viděly v propadu výše platů, která se projeví na jejich trzích poté, co budou zaměstnáni pracovníci z východních zemí, kteří nepožadují tak vysoké platy jako lidé ze starých členských zemí, obava z nerovnoměrné kvalifikace aj. Největší strach se logicky projevil u zemí, které přímo sousedily s nově přistoupivšími zeměmi, kam spadalo Rakousko a Německo.

⁵⁰ „Fears and scepticism in the West and hopefulness and optimism in the East.“ (TRASER: 2005)

⁵¹ Mezi tyto země patřily především Rakousko a Velká Británie, do jisté míry i Německo, které názory zmírnilo poté, co bylo nutné připojit jeho východní část k EU.

⁵² Malta a Kypr tvořily výjimky, kterých se regulační opatření na vnitřním trhu služeb netýkala.

Vyjednávání o podmínkách přistoupení byla tedy složitá a často vedla k velkému rozčarování u kandidátských zemí, které v prvních okamžicích předpokládaly rovnocenné přijetí bez výjimek a komplikací.

4.1 Stručná geneze připojení zemí střední a východní Evropy

První vážná diskuse, která na téma rozšíření EU o země SVE proběhla, a která znamenala důležitý mezník v uvažování členských států EU o možném přistoupení zemí SVE, se udála na summitu Rady v Edinburghu v prosinci 1992. Zde poprvé zaznělo od šéfů vlád, že se země SVE mohou stát členy EU, splní-li k tomu potřebná kritéria. (EVROPSKÁ RADA: 1992)

Konkrétní kritéria pro vstup nových zemí byla ale dojednána na mnohem, pro země SVE, důležitějším summitu, a to v Kodani 21. – 22. června 1993. Zde byl schválen dokument Komise, který navrhuje posílení politického dialogu, prohloubení hospodářské spolupráce, rozšíření finanční pomoci a větší přístup na jednotný trh EU. (EVROPSKÁ RADA: 1993)

Další pokrok v jednáních učinilo německé předsednictví, které si východní rozšíření vzalo jako jednu ze svých hlavních priorit. Na základě předloženého návrhu Komise, byla poté na konci předsednictví přijata v Essenu tzv. Předvstupní strategie EU pro přidružené země střední Evropy. Základním znakem strategie se stala rychlá příprava na přistoupení v oblasti vnitřního trhu, jejíž nedílnou částí se stala příprava Bílé knihy o pravidlech přistupování k vnitřnímu trhu. (EVROPSKÁ RADA: 1994)

Zasedání Evropské rady v Cannes v červnu 1995 přineslo přijetí dvou dalších nástrojů, které země SVE ještě blíže posunulo k přijetí do EU. Zástupci členských států se dohodly na sestavení střednědobého rozpočtového plánu pro podporu předvstupní strategie, ale hlavně přijaly v Essenu navrženou Bílou knihu o pravidlech přistupování k vnitřnímu trhu. Ta poprvé předložila ucelený přehled legislativy, kterou musely kandidátské země začlenit do vlastního právního řádu. Nestanovovala ale žádný časový rozvrh pro dosažení cíle přizpůsobení, ani konkrétní hodnotící kritéria, což se stalo terčem kritiky od zástupců států SVE. (EVROPSKÁ RADA: 1995)

V Amsterdamu se dva roky poté uskutečnilo další zlomové zasedání Evropské rady, a to 16. až 17. června 1997, kde Komise předložila tzv. Agendu 2000, která ve svém návrhu rozpočtu na roky 2000-2006 počítá se zvýšením a přerozdělením

finančních prostředků na předvstupní programy, jako je program PHARE, ISPA a SAPARD.⁵³ Současně bylo navrženo započítí vyjednávání s tzv. první vlnou nejméně úspěšných zemí, kam spadala Česká republika, Estonsko, Kypr, Maďarsko, Polsko a Slovinsko. (EVROPSKÁ RADA: 16. – 17. 6. 1997)

Ještě ten stejný rok se na jednání Evropské rady v Lucemburku 12. až 13. prosince 1997 rozhodlo o zahájení vyjednávání s výše uvedenou první vlnou kandidátských zemí.⁵⁴ A výsledkem bylo dohodnutí se o vytvoření tzv. posílené předvstupní strategie, jejíž klíčovou součástí byl vznik tzv. přístupových partnerství s každou zemí SVE uzavřenou zvlášť, kde Komise písemně stanovila priority, časový plán a průběžné cíle. (EVROPSKÁ RADA: 12. - 13. 12. 1997)

Zasedání Evropské rady v Helsinkách se uskutečnilo 10. až 11. prosince 1999. Jeho hlavním přínosem bylo zahájení vyjednávání se všemi zeměmi SVE, to znamená, že k první vlně kandidátských zemí přibyly i další plánované země (Rumunsko, Slovensko, Litva, Lotyšsko, Bulharsko a Malta), se kterými měla být zahájena vyjednávání v únoru 2000. (EVROPSKÁ RADA: 1999)

Kodaňský summit byl jedním z nejdůležitějších zasedání, který přinesl zemím SVE finální souhlas s rozšířením EU o deset kandidátských zemí (mimo Bulharska a Rumunska). 12. až 13. prosince 2002 bylo rozhodnuto o tom, že se tyto země zapojí do EU dnem 1. května 2004. (EVROPSKÁ RADA: 2002)

V Athénách, 16. dubna 2003, byly poté podepsány přístupové smlouvy se všemi deseti kandidátskými státy. Následovala referenda k souhlasu o přistoupení. 1. května 2004 se EU rozrostla o deset nových členů, osm ze střední a východní Evropy, Kypr a Maltu.

4.2 Česká republika

Česká republika byla jednou z přistoupivších zemí SVE, která se dne 1. května 2004 stala součástí EU. Ráda bych proto na jejím příkladě poukázala na složitost vyjednávání o přijetí a na konečné Smlouvě o přistoupení upozornila na

⁵³ PHARE – Poland and Hungary Aid for Restructuring of the Economy, ISPA – Instrument for Structural Policies for Pre-Accession, SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development.

⁵⁴ K samotnému formálnímu otevření negociace s první vlnou došlo 31. března 1998. (FIALA, PITROVÁ: 2001)

protekcionalistická opatření, které si některé státy prosadily, aby ochránily své domácí trhy od levné pracovní síly z východu.

Uvědomuji si, že každý proces přistoupení měl v jednotlivých kandidátských zemích odlišný průběh a výsledná specifika dohod se liší stát od státu. Podmínky týkající se trhu služeb byly ale ve všech zemích SVE obdobné, proto si dovolím uvést jen jediný případ, a to Českou republiku a její finální Akt o přistoupení.

4.2.1 Průběh jednání o přistoupení

Evropská unie zahájila jednání o členství s Českou republikou a dalšími pěti zeměmi, během něhož se vedla jednání o přistoupení, 31. března 1998. Každá kandidátská země sestavila svůj vyjednávací tým a za členské státy EU vyjednávala Úkolová skupina pro jednání o přistoupení⁵⁵ v rámci Evropské komise, která se skládala ze šesti týmů, a každá z nich byla vedena vyjednávačem pro jednotlivou zemi. (WITZOVÁ: 2000)

První technická část jednání proběhla ve formě tzv. screeningu, kdy byla porovnána legislativa ES/EU, která byla pro potřeby jednání rozčleněna do 31 kapitol, s českým právním řádem a byly přijaty závazky k dosažení plné kompatibility práva ČR s *acquis*. Zástupci ČR vždy nejprve předložili poziční dokument, na který EU později reagovala společnou pozicí. ČR pro obhajobu svých pozic obdržela od vlády tzv. mandát pro vyjednávání, který byl pravidelně aktualizován. V případě, že některý materiál přesáhl rámec mandátu, byl vládě předložen ke schválení speciální materiál, který musel taktéž projít schvalovací procedurou.

Výsledkem jednání bylo dosažení zhruba dvou desítek přechodných období a trvalých derogací ze strany ČR⁵⁶, stejně tak i EU ve vztahu k ČR (ale i ostatním kandidátským zemím s výjimkou ostrovních) prosadila četná přechodná období. V obou případech je ale možné tato období zkrátit, či zrušit, a to formou bilaterálních jednání. Dle prohlášení Evropské komise, tak daná přechodná období nesnižují kvalitu plnohodnotného členství ČR v EU. (ODBOR KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE MZV ČR: 2003)

⁵⁵ Task Force for the Accession Negotiation

⁵⁶ ČR prosadila např. sedmiletou lhůtu pro právnické osoby na nabývání půdy a lesů v tom případě, že právnické osoby nemají trvalý pobyt na území ČR. Další přechodná období se týkala oblasti zemědělství, daní, energetiky, životního prostředí a finančních příspěvků do Evropské investiční banky. (ODBOR KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE MZV ČR: 2003)

Celý proces vyjednávání o podmínkách přistoupení byl úspěšně zakončen v roce 2002 v Kodani. Poté následovaly přípravy Smlouvy o přistoupení, která do smluvně právního jazyka převádí výsledky negociací. Na textu smlouvy se začalo pracovat v březnu 2002. Výsledkem byla smlouva o cca 5 000 stránkách i se svými přílohami a protokoly. Vlastní jádro tvoří jen tři články, ale dodatečných příloh je 18 (některé z nich mají i svoje vlastní dodatky) a nutné je k tomu přičíst i dalších 9 protokolů. (SMLOUVA O PŘISTOUPENÍ ČR A DALŠÍCH ZEMÍ K EU: 2003)

Dohodnutá smlouva byla podepsána v Athénách, dne 16. dubna 2003. Referendum o přistoupení v České republice proběhlo 13. a 14. června 2003. Plnoprávným členem EU se ČR stala 1. května 2004, jak bylo plánováno.

4.2.2 Smlouva o přistoupení ČR k EU a její výjimky na trhu služeb EU

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, nejen Česká republika si dojednala přechodná období, ale i EU, prostřednictvím svých vyjednávačů dosáhla svých cílů. Konkrétně pro ČR a vnitřní trh služeb EU znamenalo rozhodnutí většiny států EU 15, zavést protekcionistická opatření na volný pohyb služeb, krok zpátky a značné problémy.

Rakousko a Německo bylo asi nejhlasitějším odpůrcem rovnocenného přístupu na vnitřní trh EU pro všechny kandidátské země SVE. Jejich vyjednávačům se povedlo dosáhnout omezujících opatření, jejichž délka trvání byla stanovena na 2 +3 +2 roky. Dva roky od přistoupení byla stanovena klasická lhůta pro přechodné období, poté provede Rada přezkum, na základě zprávy Komise, zda je působení přechodných ustanovení dále nezbytné. Pokud dotyčný stát, vyžadující onu výjimku, bude trvat i nadále na prodloužení a doloží dostatečně jejich potřebnost, Komise prodlouží přechodné období o další tři roky. Poté proběhne další přezkum, a pokud se i nadále bude onen stát dožadovat další prodloužené lhůty a prokáže závažné porušení nebo ohrožení trhu práce v případě, že by se uvolnily bariéry, Komise mu vyhoví na další dva roky. Po skončení 7 let je moratorium nemožné prodloužit a trhy by se měly otevřít pro všechny zúčastněné. (SMLOUVA O PŘISTOUPENÍ ČR A DALŠÍCH ZEMÍ K EU: 2003)

Od počátku přistoupení neuplatňovaly země jako Velká Británie, Irsko a Švédsko žádná omezení. Po dvou letech, tedy po uplynutí prvního přechodného období se k těmto zemím přidaly další, které odmítly prodloužení, a to Španělsko, Portugalsko,

Řecko, Finsko a Itálie. Později se k nim připojilo i Nizozemí, Lucembursko, Dánsko, Francie a Belgie⁵⁷. Jedinými zeměmi, které trvaly na celé lhůtě, tzn. na dobu sedm let, byly Rakousko a Německo. Je ale nutné dodat, že po uplynutí čtyřech let, tedy v roce 2008, některá omezení zmírnily a upravily. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU SLUŽEB: 2010)

Stejně jako v oblasti volného pohybu osob, i v oblasti volného pohybu služeb, může Česká republika po oznámení Komisi přijmout rovnocenná reciproční opatření. To se ale po celou dobu sedmi let nestalo⁵⁸. (JEDLIČKA, BORČINOVÁ: 2004)

K 30. dubnu 2011 vypršela lhůta pro uplatňování přechodných období. Od této doby by měla být všechna odvětví sektoru služeb otevřená všem zájemcům ze zemí SVE bez rozdílu. Trh služeb by se tak měl zbavit posledních možných překážek.

4.2.2.1 Rakousko

Rakouský trh služeb se po přistoupení zemí SVE do EU stal v mnoha oborech *nedobytnou pevností*. Podnikatelé z České republiky (i z ostatních zemí SVE) museli před vysláním svých zaměstnanců do Rakouska nejprve zjistit, zda požadovaný obor nijak nekoresponduje s omezenými službami, a pokud ano, tak jaké jsou nutné náležitosti k tomu, aby se uplatnili na tomto trhu.

Aby byla jasně zajištěna jednotnost výkladu toho, co která služba v praxi znamená, byla Evropskou Komisí v 70. letech vypracována jednotná nomenklatura – tzv. NACE kódy, které specifikují jednotlivé ekonomické aktivity. Jejich užití je široké, nicméně v souvislosti s tranzitivním obdobím je důležité, že právě pomocí těchto kódů Rakousko vymezilo ty sektory, ve kterých je vysílání pracovníků omezeno.⁵⁹ (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU SLUŽEB EU: 31. 1. 2008)

V níže uvedených oblastech trhu služeb bylo tedy omezeno jeho fungování. Neplatilo zde tedy ustanovení článku 56 SFEU (čl. 49 SES) zaručující neomezený volný pohyb služeb. Na praxi to mělo dopad v tom smyslu, že zaměstnavatel musel pro své zaměstnance získat pracovní povolení a podrobit se dalším procedurám, které vyžadovala rakouská strana.

⁵⁷ Francie otevřela své trhy 1. 7. 2008, Belgie a Dánsko 1. 5. 2009.

⁵⁸ Jedinou zemí, která využila recipročních opatření bylo Maďarsko, které zavedlo přechodná období na ochranu svých tržních zájmů před konkurencí z EU. (MÜNZ: 2007)

⁵⁹ Seznam všech NACE kódů je možné nalézt na webových stránkách Evropské Komise – viz. http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/index/nace_all.html

Omezení se týkala následujících oblastí služeb:

- činnosti v rostlinné výrobě, terénní úprava zahrad, parků, sadů a jiných zelených ploch (kód NACE: 01.41);
- řezání, tvarování a konečná úprava ozdobného a stavebního přírodního kamene (kód NACE: 26.7);
- výroba kovových konstrukcí a jejich dílů (kód NACE: 28.11);
- stavebnictví včetně souvisejících oborů (kód NACE: 45.1 – 45.4, také činnosti uvedené v příloze směrnice 96/71/ES);
- pátrací a ochranné činnosti (kód NACE: 74.60);
- čištění budov, zařízení a dopravních prostředků (kód NACE: 74.70);
- ostatní činnosti související se zdravotní péčí (kód NACE: 85.14);
- sociální péče bez ubytování (kód NACE: 85.32).

Uvedená omezení se týkala pouze toho podnikatele, který při přeshraničním poskytování služeb nasazoval vlastní zaměstnance. Jednalo-li se o osobu samostatně výdělečně činnou, pak tato osoba mohla po vstupu poskytovat služby přes hranice bez omezení, pouze s podmínkou, že musí dbát platného evropského práva, podle něhož musí dokázat hostitelskému státu svou způsobilost. (SMLOUVA O PŘISTOUPENÍ ČR A DALŠÍCH ZEMÍ K EU: 2003)

Další výjimkou z přechodného období bylo vyslání tzv. klíčových pracovníků – např. pracovníků vrcholového managementu firmy, většinového vlastníka podniku či specializovaných pracovníků, kteří implementují jedinečnou technologii dodávanou podnikem apod. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU SLUŽEB EU: 24. 11. 2010)

Bližší informace a celá problematika vysílání pracovníků do Rakouska je upravena v zákoně o zaměstnávání cizinců, který byl s účinností k 1. lednu 2006 novelizován.⁶⁰ V praxi to tedy znamenalo, že český podnikatel si musel pro podnikání v těchto oborech trhu služeb obstarat pro svého zaměstnance pracovní povolení (Beschäftigungsbewilligung), či povolení k vyslání (Entsendebewilligung).

⁶⁰ Stručný výtah zákona je dostupný na těchto webových stránkách:
<http://www.juraforum.de/gesetze/aufenthg/39-zustimmung-zur-auslaenderbeschaeftigung>

O vydání povolení k vyslání žádal přijímající rakouský podnik, či vysílající firma u příslušné úřadovny agentury Arbeitsmarktservice. Povolení k vyslání pracovníků v omezených oborech bylo vydáváno maximálně na 4 měsíce a bylo nutné ho doložit řadou dokumentů a vysvětlujících formulářů o délce pobytu, pojištění pracovníka, výši a způsobu odměňování za práci apod. Příslušná kancelář taktéž mohla požadovat doklad o kvalifikaci pracovníků. Na vydání povolení nebyl (stejně jako v případě Německa) právní nárok. Oblast stavebnictví byla specifická v tom, že podle rakouských zákonů žádná povolení k vyslání být ani vydávána neměla, tzn. podnikatelé museli žádat o klasické pracovní povolení, jehož získání bylo do značné míry obtížné. (SVAZ OBCHODU A CESTOVNÍHO RUCHU ČR: 2009)

V případě Rakouska se ovšem často stávalo, že i ta odvětví, která nebyla postižena přechodným obdobím, znamenala mnohdy pro české podnikatele problém. Tyto situace byly poté řešeny převážně na bilaterální úrovni, bez účasti evropských institucí a mnohdy bez pozitivního výsledku. Pro české podnikatele tedy znamenalo vysílání pracovníků do Rakouska ve všech případech určité komplikace, bez možnosti dovolání se u příslušných orgánů. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU SLUŽEB EU: 31. 1. 2008)

Určitého uvolnění bylo dosaženo až v roce 2008, konkrétně od 1. 1. 2008, kdy Rakousko stanovilo seznam profesí, u kterých je možné aplikovat zjednodušený postup získávání pracovního povolení. (MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU: 14. 12. 2010)

4.2.2.2 Německo

Německo se stalo další zemí se specifickými podmínkami pro trh služeb, nutné poznamenat, že výčet prací s přechodným obdobím nebyl tak rozsáhlý, jako u našeho jižního souseda. Omezení se, dle Aktu po přistoupení ČR k EU týkala následujících služeb:

- stavebnictví včetně souvisejících oborů (kód NACE: 45.1 až 45.4, také činnosti uvedené v příloze směrnice 96/71/ES);
- čištění budov, zařízení a dopravních prostředků (kód NACE: 74.70);
- jiné služby (kód NACE: 74.87, pouze činnosti v oblasti dekorace interiérů).

Do činností, které spadají pod směrnici 96/71/ES patří: výkopové práce, zemní práce, vlastní stavební práce, montáž a demontáž prefabrikovaných dílců, rozvod sítí, úpravy, renovace, opravy, demontáž, demolice, údržba, malířské a úklidové práce v rámci údržby, rekonstrukce. (SMLOUVA O PŘISTOUPENÍ ČR A DALŠÍCH ZEMÍ K EU: 2003)

V průběhu let Německo zmírnilo dopad svých přechodných období na trh služeb tím, že zavedl systém tzv. kontingentů⁶¹. Pokud chtěl tedy zaměstnavatel poskytovat v Německu služby prostřednictvím vyslaných pracovníků ve výše uvedených oborech, využíval tzv. kontingentů. Tento systém byl zaveden na základě mezinárodní smlouvy mezi ČR a Německem a uvolňuje limitované počty pracovních povolení v rámci poskytování služeb českými podniky na německém území.

Zaměstnavatel pracovní povolení mohl získat ale jen tehdy, když splnil v rámci kontingentů určité podmínky:

- práce v Německu bude vykonávána na základě smlouvy o dílo mezi dvěma podnikatelskými subjekty;
- služba bude poskytována v regionu, kde míra nezaměstnanosti nepřekračuje 130 % celoněmeckého průměru (netýká se restaurátorských prací);
- produktivita práce vyslaného pracovníka musí překročit 3 400 euro za měsíc ve stavebnictví a 2 900 euro za měsíc v ostatních oborech;
- podnik uhradí poplatek za povolení, který činí 200 euro za pracovní smlouvu plus 75 euro za pracovníka na měsíc.

Příslušné žádosti firem o přidělení kontingentu posuzovala Licenční správa Ministerstva průmyslu a obchodu ČR na základě vyžádaných dokumentů. Ta své rozhodnutí poté postoupila v dostatečném předstihu kanceláři – Agentur für Arbeit – ve Frankfurtu nad Mohanem, která rozhodla o vydání pracovního povolení.

Další podmínkou byl fakt, že kontingent mohl být přidělen pouze při vysílání českých občanů českými firmami, tzn. netýkalo se to například vyslání Slováka českým

⁶¹ Kontingentem se rozumí horní limit počtu pracovních povolení, která mohou být vydána pro jednotlivá odvětví. Tyto limity stanovují německé úřady. Kontingenty, které neplatí pro 39 oblastí s vyšší nezaměstnaností než je 130 % německého průměru, se stanovují na rok, od října do září. (REGION PLZENĚ: 2007)

podnikatelem za práci do Německa. (ODBOR VNITŘNÍHO TRHU SLUŽEB EU: 24. 11. 2010)

Další zmírnění nastalo v průběhu roku 2008 a od 1. 1. 2009, kdy Německo otevřelo svůj trh práce alespoň pro nedostatkové pozice a absolventy německých škol, později navíc zjednodušilo postup pro získání pracovních povolení pro absolventy vysokých škol obecně. (MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU: 14. 12. 2010)

4.3 Původní obavy

Důvodů pro protekcionistická opatření států EU 15 bylo několik a v mnohém měly své opodstatnění. Přistoupení států SVE, Malty a Kypru, znamenalo rozšíření EU o dalších deset členů, s tím, že se uvažovalo i o Bulharsku a Rumunsku, což byl krok, který do té doby EU nezažila. Z ekonomické stránky věci se jednalo o země, jejichž hospodářská situace v mnohém zaostávala za tehdejším průměrem EU 15, proto budou dopady jejich přijetí finančně náročné pro všechny zúčastněné.

Velkou roli hrála samozřejmě situace na vnitřním trhu, která v 90. letech 20. stol. dosahovala úspěšného období, liberalizace byla otázkou politické dohody a hospodářská prognóza byla pozitivní ve všech směrech.

Jeden z prvních důvodů, kterým státy argumentovaly pro přijetí protekcionistických opatření, byl fakt, že jejich domácí trhy se musí dostatečně připravit na konkurenci z *východu*, což zabere určitý čas. Proto jsou přechodná období vhodným prostředkem, jak dát čas a prostor místním obchodníkům, legislativním institucím a dalším aktérům k tomu, aby zapracovaly na ochraně svých investic.

Dalším, více medializovaným, důvodem se stala obava z obrovské vlny ekonomické migrace z východních států Evropy. Státy EU 15 se potýkaly s určitou hladinou nezaměstnanosti a představa, že jejich trhy zaplaví další žadatelé o práci, kteří jsou ochotni pracovat za menší plat a za mnohem skromnějších podmínek, pro ně byla neúnosná. To znamenalo asi největší problém pro příhraniční státy s nově přistoupivšími, hlavně pro Rakousko a Německo, které svoji vlastní zkušenost s pracovní migrací ze zemí SVE mělo.

Své udělal i strach z výrazného propadu výše platů. Jak jsem již zmínila v předchozím odstavci, pro většinu pracujících z východních částí Evropy je normální pobírat plat, který je mnohdy třetinový než za jaký stejnou práci vykonává pracovník ze

západních zemí. Proto se zaměstnavatelům vyplatí v rámci snížení nákladů zaměstnat člověka ze zemí SVE, nebo si na potřebnou práci najmout firmu z této oblasti.

Velký problém byl spatřován i v přesycení sociálních systémů západních států. Nově příchozí zaměstnanci budou samozřejmě odvádět daně a finanční odvody do svých zemí původu, kdežto v případě, že nenaleznou práci, budou profitovat ze systému země hostitelské. Dojde tak na situaci, že pro vlastní obyvatelstvo nebudou mít dostatečné finanční podpory, protože se systém zahltí výdejem peněz na nezaměstnané z *východu*.

Objevily se tedy požadavky na regulaci, omezení liberalizace pro nové státy, taktéž i zavedení limitů na počet pracovníků a další protekcionistická opatření. Nakonec se dosáhlo dohody o tzv. přechodných obdobích, která byla nejvíce využita zeměmi jako Německo a Rakousko, jejichž přímými sousedy byly země SVE, a jejichž strach pramenil z blízkosti a jednoduchosti přejít hranice a žít se ve státě, jehož životní úroveň je o mnoho vyšší než domovská země.

4.4 Výsledný efekt

Bariéry, které se po východním rozšíření objevily na vnitřním trhu, obzvláště na trhu služeb a pracovníků, již v průběhu přechodného období u mnohých států oslabovaly a objevovalo se více a více názorů na to, že původní obavy starých členských států EU o přílišném přílivu migrantů ze zemí SVE se nakonec nepotvrdily.

Mnoho zpráv a projektů Evropské komise potvrdilo, že přistoupení deseti nových zemí v roce 2004 mělo především pozitivní dopad na ekonomiky států EU 15 a nemělo negativní vliv na jejich pracovní trhy. Existuje jen malý počet důkazů o tom, že by *levná pracovní síla z východu* zapříčinila dramatické snížení mezd v jedné ze starých členských zemí, nebo že by tamní pracovníci přišli kvůli migrantům z nových osmi zemí EU o práci. (HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR: 29. 4. 2011)

Jedna z analýz, které se zastávají zavedení restrikcí ze strany Rakouska a Německa, je například zpráva Komise z roku 2003, která oběma zemím přiznává právo omezit své trhy, obzvláště v oblasti stavebnictví. Upozorňuje ale na to, že konkurence se očekává pouze u malých projektů s nízkým know-how a technologickým obsahem. Jsou tím míněny například profese instalatérů, malířů pokojů, typických zaměstnání malých firem. (EVROPSKÁ KOMISE: červen 2003)

Na druhé straně se ale objevila řada studií, které jednoznačně vyvracejí původní obavy starých členských zemí. Ve prospěch toho mluví například využití tzv. kontingentů, které zavedla Spolková republika Německo na některé druhy prací. V průběhu roku 2006 a na začátku roku 2007 využilo Česko kontingenty pouhých 17 % z 1 900 dohodnutých lidí. V porovnání se zeměmi jako je Polsko a Rumunsko, kde se počet procent pohyboval okolo 80 %, byl strach z přeshraniční okamžité migrace českých pracovníků zanedbatelný. (REGION PLZEŇ: 2007)

Eurostat vypracoval tabulku (viz. příloha č. 2), která zachycuje vývoj ekonomické migrace ze zemí SVE do vybraných zemí EU od roku 2003 až do roku 2009. Z ní je patrné, že nárůst migrantů je rostoucí, ale východní rozšíření a částečné uvolnění trhu na něj nemělo výrazný dopad.

S blížícím se koncem přechodných období zpracoval spolkový Institut pro výzkum pracovního trhu (Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung, IAB) studii tehdejší situace na německém pracovním trhu a jeho vývoje po 1. květnu 2011. Došly k zajímavým závěrům. Od roku 2004 přichází ročně 250 000 osob ze zemí SVE do EU 15, dalších 270 000 migruje z Rumunska a Bulharska. Zatímco před východním rozšířením připadalo na Německo a Rakousko 60 % a na Velkou Británii a Irsko jen 18 % migrantů ze států SVE, po 1. květnu 2004, kdy Velká Británie a Irsko nezavedly přechodná opatření, se situace zcela obrátila a do Německa a Rakouska mířilo jen 18 %, kdežto celých 70 % migrantů si začalo hledat práci na Britských ostrovech.

Z výše nastíněného je logické usuzovat, že zavedením přechodných opatření, Německo a Rakousko dosáhlo svého, migrace byla odkloněna dále na Západ. Nicméně empirické průzkumy dokazují, že zvýšená míra migrace do těchto zemí nevedla ke zvýšení nezaměstnanosti, ani ke snížení úrovně mezd. Přistěhovalci z EU 8 byli většinou mladší osoby se středním vzděláním (vyučení, popř. maturita). Úroveň jejich kvalifikace je sice v průměru o něco nižší než Němců, ale znatelně vyšší než u jiných cizinců (viz. příloha č. 3). Míra nezaměstnanosti těchto lidí na německých trzích byla jen o málo vyšší než u Němců. (viz. příloha č. 4) Tím nevykazují větší rozdíl než ostatní migranti jiných národností.

IAB institut ze své studie vyvodil následující závěry:

- Rozsah migračního potenciálu zemí SVE vzhledem k „odklonění vlny“ v roce 2004 směrem do Velké Británie a Irska je těžko odhadnutelný. Nicméně se nepředpokládá žádný migrační šok.
- Kvalifikace těchto pracovníků je srovnatelná s kvalifikací Němců a je tedy vyšší než u jiných migrantů.
- Díky migraci se zvýší celohospodářská produkce.
- V některých citlivých sektorech může dojít k snížení průměrné mzdy. V dlouhodobém horizontu však zůstane úroveň platů konstantní.
- Úroveň nezaměstnanosti se zvýší minimálně.
- Riziko nezaměstnanosti pro tuzemce zůstane stejné, naopak pro zahraniční pracovníky se zvýší.
- Ekonomiky zemí SVE se i během krize relativně pozitivně vyvíjely. Jejich občané proto budou mít více možností na domácím pracovním trhu a nebudou mít důvod migrovat za prací do EU 15.
- Ovšem současný negativní vývoj na pracovních trzích Velké Británie a Irska může naopak migraci do Německa zvýšit. (VELVYSLANECTVÍ ČR V BERLÍNĚ: 2011)

V roce 2009 vydala Evropská Komise zprávu, která shrnuje úspěchy a výzvy východního rozšíření po pěti letech. Zahrnula do toho i rozšíření EU v roce 2007 o Rumunsko a Bulharsko. V tomto souhrnném dokumentu Komise shledává veškeré obavy z největšího rozšíření EU za neopodstatněné. Dle četných průzkumů a statistik pokládá celou situaci za *vítěznou* (win-win situation) jak pro staré členské státy EU 15, tak i pro nové členy. Ty země EU 15, které využily možnosti rozšíření a otevření trhu novým zemím, zaznamenaly vyšší nárůst HDP.

V rozporu s očekáváním a obavami nové členské státy nevyužily své levné pracovní síly, naopak příliv zahraničních investic pocházející především ze starých členských států umožnil novým členským státům zvýšit technologický obsah a kvalitu, v ekonomikách nových členských zemí došlo ke strukturálnímu posunu směrem ke

službám a znalostní ekonomice. Důsledkem rozšíření jednotného vnitřního trhu bylo také zvýšení konkurence, která podněcuje zvyšování kvality poskytovaných služeb.

Trh služeb je považován za jednu z výzev v tom smyslu, že zde stále přetrvávají, dle EK, opodstatněné bariéry, které je nutné pro lepší fungování vnitřního trhu EU odstranit, aby se EU stala více konkurenceschopnější ve světě a dosáhlo se úplné liberalizace trhu služeb, jak to požadují již Římské smlouvy. (EVROPSKÁ KOMISE: 2009)

4.5 Prognóza a očekávání po 1. květnu 2011

Po sedmi letech od přistoupení zemí SVE do EU, k 1. květnu 2011, skončilo přechodné období pro volný pohyb služeb a pracovníků v Německu a Rakousku. Tyto dva státy již nemají právo prodlužovat výjimečná opatření v podobě těchto období a jejich trhy se tak stanou pro všechny účastníky rovnoměrně přístupné. České firmy (ale i firmy z ostatních zemí SVE) se tak mohou na německých a rakouských trzích prezentovat za stejných podmínek, jako tamní podnikatelské subjekty, tzn. dodávat výrobky a služby, získávat na těchto trzích zakázky a vysílat tam své zaměstnance.

Oba sousední státy využily přechodného období beze zbytku, přestože řada jiných evropských zemí ho zrušila, nebo vůbec nezavedla. Podle některých odborníků má úplné otevření německého a rakouského pracovního trhu dnes už jen symbolický význam. Například podle oficiálního stanoviska německého ministerstva hospodářství, které bylo vydáno měsíc před vypršením přechodných období, je důležité, „abychom optimálně využili evropský potenciál odborných sil a odstranili překážky volnému pohybu v Evropě“. (ŠRÁMEK: 2011) Z toho vyplývá, že pohled na věc se za našimi hranicemi značně změnil a oba naši sousedé si uvědomují spíše pozitiva toho, co je čeká v budoucích měsících.

V České republice je situace o to jiná, převážně díky charakteru národa. Tento trend ve svém prohlášení nastínil šéf Hospodářské komory ČR Petr Kužel: „Hospodářská komora ČR se v souvislosti s koncem přechodným období neobává odlivu pracovních sil z naší země. Kdo chtěl, již do zahraničí šel – zejména do zemí, které nekladly překážky, jako Velká Británie, a ani v tomto případě nešlo po vstupu ČR do EU o masivní jev. Češi již tradičně nejsou příliš ochotni se stěhovat za prací, natož odjet za prací do zahraničí...“ (HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR: 29. 4. 2011)

Ve studii, kterou provedla Česko-německá obchodní komora převážně mezi zahraničními společnostmi v České republice, se tento trend projevil také. Masivní odliv pracovních sil a firem z České republiky do Německa není podložený a je neopodstatněný. (ČTK: 2011)

Rakouští a němečtí politici i zástupci obchodních komor uvádějí, že otevření svých trhů vnímají jako šanci. Obavy by podle šéfa Spolkové agentury práce mohly být jen v okolí hranic s východními sousedy Německa. „V příhraničních regionech s Polskem a Českem se musí němečtí zaměstnanci připravit na silnější konkurenci,“ řekl šéf Spolkové agentury práce Frank-Juergen Weise.

Strach přetrvává a většinou se jedná o veřejné mínění, které má z tohoto důležitého kroku pro EU velké pochybnosti. Úplné liberalizace se, např. podle nedávného průzkumu veřejného mínění, obává celých 75 % Němců, a to i přesto, že co se týče reálných dopadů, nepředstavuje tento krok žádný velký zlom. (ŠRÁMEK: 2011)

Podle výzkumu lineckého Market-Institutu se taktéž téměř polovina Rakušanů obává, že kvůli větší liberalizaci dojde k poklesu mezd, a že se zhorší celková situace na tamním pracovním trhu. Přitom 17 % dotázaných cítí přímé ohrožení vlastní pracovní pozice a ztráty práce. Největší strach ale mají Rakušané z rostoucí kriminality – jak uvádí deník Die Presse, téměř dvě třetiny lidí předpokládají, že po otevření trhu práce kriminalita v Rakousku vzroste.

Výrazně negativně hodnotí otevření trhu práce a služeb rakouská pravicová strana FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs), také německé odbory varují před přílišnou liberalizací, především v Německu, kde není ve všech oborech dosud zavedena minimální mzda, anebo se liší podle oborů. Odboráři upozorňují na tzv. mzdový dumping. (FRANCOVÁ: 2011)

Dle vedených statistik německých úřadů, již na německém trhu nyní pracuje zhruba 600 000 občanů z *nových* zemí (především v příhraničních oblastech). Na konci roku pracovalo v Německu přes 14 000 občanů ČR, převážně ve stavebnictví, strojírenství, v turistickém ruchu, ve zdravotnictví, v zemědělství, v obchodu a administrativě. V Rakousku je to kolem 5 000 lidí. (ŠRÁMEK: 2011)

Počet migrantů, kteří by měli zasáhnout na pracovní trhy Německa a Rakouska po 1. květnu 2011, se různí. Obecně se ale počítá s příchodem zhruba sto až sto padesáti tisíc lidí ze zemí SVE jen do Německa, z čehož polovina by měla být tvořena

sousedními Poláky, Rakousko očekává patnáct až dvacet tisíc osob, převážně z Česka, Slovenska a Maďarska (cca 16 500 osob). (ČTK: 1. 5. 2011)

Největší zájem o pracovní aktivitu na trhu služeb v Rakousku, či Německu, prozatím projeví řemeslníci a stavební firmy, které by rády využily této možnosti k získání různých zakázek. Rakousko i Německo se spíše zajímá o spolupráci s menšími firmami, i když např. firma Metrostav je jedním z velkých zájemců o podnikání na německém a rakouském území.

Obě země se prozatím shodují, že pokud má být větší liberalizace trhu služeb a pracovníků přínosem, přivítají na svých trzích raději odborníky a kvalifikované zaměstnance ve specifických oborech než v oblastech s nekvalifikovanou pracovní silou. Stejně tak se jedná o trh služeb, na kterém budou požadovat nejvyšší kvalitu. (FRANCOVÁ: 2011)

Je nutné mít na paměti, že ne všechny bariéry padly úplně. Rakousko, a ve vybraných oborech i Německo, bude nadále uplatňovat takzvanou notifikační povinnost, což pro firmy ze zemí SVE znamená, že před zahájením prací musí odeslat příslušný notifikační formulář požadovanému úřadu – v Rakousku Ministerstvu financí, v Německu pak Spolkovému finančnímu ředitelství západ. Pokud je předmět činnosti firmy v těchto zemích regulován, musí ohlásit záměr vykonávat tuto činnost příslušnému uznávacímu orgánu. Firma musí navíc dodržovat pracovní právní předpisy státu, kam vysílá své pracovníky. Jedná se např. o minimální mzdu (pokud v daném oboru existuje), maximální délku pracovní doby, ochranu zdraví, bezpečnosti apod. Vyplývá z toho tedy, že z důvodu zamezení tzv. mzdového dumpingu, bude muset firma vyplácet svým zaměstnancům minimální mzdu, platnou pro Rakousko nebo Německo. Komplikací je pro ně i neustálý dohled nad správným odvodem daní z příjmu, DPH a dalších případných poplatků. (HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR: 29. 4. 2011)

Většina odborníků, politiků a i firem a zaměstnanců na trhu služeb teď očekává zjednodušení všech formalit a naprostou liberalizaci, která přinese kýžený efekt ve formě vyšších zisků a zvýšení konkurenceschopnosti EU tak, jak si to předsevzala Lisabonská strategie, či původní zakládající smlouvy.

4.6 Liberální intergovernmentalismus a situace na vnitřním trhu EU

EU se nacházela v 80. a 90. letech 20. století na rozcestí. V době vyjednávání asociačních dohod, vládly v Evropě různé názory na rozšíření, či prohloubení, stejně tak se řešilo dotvoření jednotného trhu. Zmíněnou situaci ilustruje výrok člena Evropské komise, Lorda Cockfielda, který při vydání Bílé knihy k zavedení vnitřního trhu, kterou předložil Milánský summit v červnu 1985, prohlásil: „Evropa stojí na rozcestí. Buď půjdeme odhodlaně a rázně vpřed, nebo sklouzneme zpět k průměrnosti. Můžeme se nyní pustit do dokončení sjednocení evropského hospodářství, anebo dopustíme, aby se Evropa stala jen jakousi oblastí volného obchodu. A to vše kvůli nedostatku politické vůle čelit obrovským problémům, které se zavedením vnitřního trhu souvisejí.“ (EVROPSKÁ KOMISE: 1985)

Země SVE se prvních náznaků, že jejich přistoupení nebude zrovna ve formě rovnocenného partnerství, dočkaly už při vyjednávání tzv. Evropských dohod o přidružení. Jejich hlavními cíli byl mimo jiné závazek postupného utváření oblasti volného obchodu na území obou stran, podpora obchodu a harmonizace hospodářských vztahů, závazek vytvářet podmínky pro hospodářskou, finanční, kulturní a sociální spolupráci aj. Byly sjednány na dobu neurčitou, nicméně vysvětlují pojem přechodných období.⁶²

Část dohod se týkala i tzv. čtyř svobod – volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Tato ustanovení tvoří jádro celého dokumentu, upravují míru liberalizace, zejména v citlivých oblastech, jako zemědělství, rybolov, volný pohyb pracovních sil, služeb, podnikání apod. Každá z dohod obsahuje četné restrikce, které ve své podstatě neumožňují praktické naplnění cíle dokumentu v celém jeho rozsahu. Omezení evropských dohod spočívající především v rozsáhlém tržním protekcionismu ve vztahu obou stran vedla záhy ke značné nespokojenosti zemí SVE. Ukázalo se tak, že EU byla v navazování zcela otevřených vztahů se zeměmi SVE poměrně zdrženlivá. (FIALA, PITROVÁ: 2001)

Jednotlivá vyjednávání a mnohdy bouřlivé diskuse teoreticky vysvětluje z velké části Moravcsikův liberální intergovernmentalismus. Jeho teorie je založena na třech premisách: racionální jednání ze strany jednotlivých států, liberální teorie ve formování národních preferencí, použití intergovernmentálních analýz v mezistátních

vyjednáváních, kde je distribuce moci mezi státy klíčovou determinantou výsledku. Nejdůležitější úlohu zde hrají státy a jejich chování, postavené na jejich vlastních zájmech, formovaných domácí podnikatelskou lobby. Na druhé straně přiznává důležitou roli i nadnárodním aktérům, ale pouze pod přísným dohledem a s podmínkou přesně definovaného omezení moci nadnárodních úředníků. Tento stav je odborníky nazýván termínem teorie hlavního aktéra (principal agent theory). Integraci vysvětluje jako produkt rostoucí ekonomické vzájemné závislosti, kdy si hlavní aktéři volí tu strategii, která jim přinese největší užitek. (FIALA: 2007)

Mimo Moravcsika se za zakladatele teorie liberálního intergovernmentalismu považuje i Alan Milward, který teorii ještě úžeji spojuje s ekonomickými termíny. Dle Milwarda, se v Evropě objevil všeobecný tlak států na odstranění všech bariér, které by komplikovaly volný pohyb zboží, kapitálu, služeb a pracovních sil, a když vnitřní, sjednocený trh, byl schopen poskytnout dostatečně odpovědi a přinést požadovaný užitek, státy se rozhodly akceptovat toto řešení. Za jeho hlavní myšlenku, která v mnohém ovlivnila postoj ve vyjednávání o jednotném evropském trhu, se považuje to, že státy, prostřednictvím svých vládních představitelů, se snaží vylepšit svoji ekonomickou stabilitu uvolněním bariér obchodu a zavedením svobodné ekonomické spolupráce ve smyslu volného pohybu čtyřech hlavních komodit. (MILWARD: 1993)

Moravcsik převzal základní myšlenky Milwardovy teorie a obohatil ji o vlastní teoretické postřehy. Díky jeho aktivitě tak můžeme teoreticky zhodnotit vývoj vnitřního trhu EU, kdy státy svolily k určitým ústupkům (jako uvolnění bariér, cel a bezpečnostních kontrol) k dosažení, pro ně dlouhodobého užitku. Vyjednávací pozice vlád byla mnohdy postavena na tlaku z podnikatelských kruhů, které se snažily o prosazení svých vlastních zájmů, v tzv. první fázi. Následovala druhá fáze, tedy vlastní negociace státních představitelů, kde se vlády prezentují jako nejvýznamnější a hlavní aktéři celého procesu. Završením je poté třetí fáze, kdy se státy rozhodnou pro vytvoření institucí, které jim zaručí plynulý průběh fungování dohodnutých kompromisů, potrestání těch, kteří nedodrží smluvní ujednání a snižují tím míru nejistoty a tzv. transakční náklady spojené s mezinárodním vyjednáváním. (FIALA: 2007)

Určitého útlumu vývoje vnitřního trhu se poté dosáhlo v 90. letech 20. století a především po přístupu zemí SVE do EU. Moravcsik spolu s autorkou Miladou Anou

⁶² Dohody sjednané před rokem 1995 byly uzavírány s přechodným obdobím na deset let od jejich účinnosti, pozdější již obsahují období kratší. (FIALA, PITROVÁ: 2001)

Vachudovou tuto změnu v jednání vysvětlují preferencemi a zájmem jednotlivých států. Evropské státy propagovaly východní rozšíření hlavně z dlouhodobých ekonomických a geopolitických zájmů. Každý stát měl ale na přistoupení zemí SVE vlastní pohled, determinovaný názory z obchodní sféry. Strach států z možnosti velkého přesunu ekonomických migrantů z východu na západ nebyl stejný ve všech zemích EU 15, pouze v příhraničních státech s nově přistoupivšími si uvědomovali možné riziko levné pracovní síly, přenosu levných služeb a úpadku domácích trhů. Tato asymetrie se projevila na dalším vyjednávání, kdy státy jako Rakousko a Německo prosadily přechodná období na volný pohyb služeb i pracovníků. Jejich přístup vychází z logiky strategických státních zájmů a podnikatelských preferencí.

Moravcsik a Vachudová upozorňují na Göteborgský summit v roce 2001, kde část evropských států, vedená Švédskem, Dánskem a Holandskem oznámila, že nebudou požadovat žádná restriktivní opatření pro kandidátské země. Odvrátily se od postupu Rakouska a Německa, které striktně trvaly na zavedení sedmiletých přechodných období na volný pohyb služeb a pracovníků. Realita byla o rok později nakonec jiná, státy podlehly tlaku svých podnikatelských sfér a mimo Velké Británie, Irsku a Švédska, zavedly určitá protekcionistická opatření k ochraně svých domácích trhů, jak před levnou pracovní silou, tak i před levným podnikatelským působením nových států SVE na jejich území. Toto jednání odpovídá liberálně intergovernmentalistickým očekáváním, kde převážil domácí tlak veřejnosti na vyjednávání vládních představitelů. (O'BRENNAN: 2006)

Ač je teorie v mnoha směrech přesvědčivá, vzhledem k vývoji vnitřního trhu EU, našla si i kritiky. Obzvláště je Moravcsikovi vyčítáno marginalizování jeho pohledu na vlastní proces. Teorie ve své podstatě neposkytuje dostatečné vysvětlení procesu vyjednávání, protože záměrně vyzdvihuje roli států nad nadnárodní instituce. Vnitřní trh a jeho formování by ale nebylo možné bez zásahů Evropské komise, která se stala neoficiálním mediátorem s nezastupitelnou rolí ve všech negociacích mezi jednotlivými státy. Svým způsobem se tím nepopírá celá Moravcsikova teorie, pouze mu je vyčítáno, že celý komplex vyjednávání není složen jen z preferencí představitelů členských států, ale součástí celého soukolí jsou i evropské instituce a jejich, mnohdy důležitý vliv.

Domnívám se, že znovu zavedení nových protekcionistických opatření při přístupu zemí SVE do EU, může být jako dostatečným vodítkem, poskytujícím

racionalistické vysvětlení tzv. *kroku vzad*, který Evropská unie při tzv. východním rozšíření učinila.

Závěr

Rok 1957 neznamenal jen přijetí Římských smluv a počátek sjednocování Evropy, tento rok má velice podstatný význam pro hospodářskou tvář EU, kdy se představitelé jednotlivých členských států zavázali k propojení svých ekonomik a dohodli se na úplné liberalizaci trhů. Ambice, nastíněné v příslušné zakládající smlouvě, byly úměrné své době a snaze vyhnout se dalším hospodářským problémům, kterým musely státy tehdejšího EHS čelit během 2. světové války a těšně po ní.

Volný pohyb služeb byl a je nedílnou součástí plánované liberalizace, protože tvoří jeden ze čtyř základních pilířů, na kterých stojí jednotný trh (dnes vnitřní trh) Evropské unie. Přednost nejprve dostala svoboda volného pohybu zboží, služby byly dlouhou dobu omezovány různými typy bariér a protekcionistických opatření, které měly především chránit lokální trhy jednotlivých členských států. Zásadní průlom nastal až v roce 2004, kdy se poprvé začalo mluvit o přijetí směrnice, která by zabezpečila úplnou svobodu služeb na vnitřním trhu EU. Situaci rozhodně nezlepšilo rozšíření o deset nových zemí, z nichž se osm nacházelo na území střední a východní Evropy, tedy postkomunistické země, s tranzitním hospodářstvím, nízkými platy a tendencí stěhovat se za prací.

Výsledkem návrhu směrnice a propojení se strategií rozšíření byly bouřlivé debaty, jejichž nepřímým efektem se, dle mnohých odborníků, stalo i odmítnutí evropské ústavy v referendu, konaném dne 30. května 2005 ve Francii. Následné průzkumy veřejného mínění ukázaly, že většina těch, kteří hlasovali proti Smlouvě o Ústavě pro Evropu⁶³, tak činila z obavy před nekontrolovatelným přílivem *polských instalatérů* (neboli levné pracovní síly z východní Evropy), lákané na západ vyššími francouzskými výdělky a pracovními výhodami. (MITCHELL: 2006)

Polský instalatér (viz. příloha č. 5) se stal velkým strašákem nejen pro Francii, ale jak se později ukázalo, mnohem větší obavy mělo Německo. Svoboda služeb se tak dostala na první stránky novin a zabrala většinu z diskusí na evropských plénech.

Už o tři roky později od východního rozšíření se ukázalo, že se *polský instalatér konat nebude*. Příliv migrantů nebyl tak silný, jak se očekávalo, největší vlna zasáhla země, které hned od počátku otevřely svůj trh úplně, a to především Velkou Británií a

⁶³ Smlouva o Ústavě pro Evropu: Úřední věstník Evropské unie, 16. prosince 2004, 2004/C 310/1.

Irsko. I přesto to nemělo radikální dopad na jejich pracovní trhy, kvalitu služeb, sociální systém a pokles platů. Francie k tomuto zjištění dospěla o rok později, tedy k 1. červenci 2008, kdy ve svém slavnostním proslovu v polském parlamentu potvrdil francouzský prezident Nicolas Sarkozy, že své trhy otevrou o rok dříve, než se původně plánovalo. Stalo se tak v den, kdy Francie nastoupila na pomyslný *trůn EU*, v den převzetí evropského předsednictví v Radě EU. „Nemohu na sebe vzít závazek péče o evropské záležitosti a nepřijmout rozhodnutí, která s tím závazkem neoddelitelně souvisí,“ prohlásil Sarkozy ve svém polském projevu. (BAILER: 2008)

Ve své práci jsem se snažila zachytit situaci ve dvou členských zemích, které si výjimku, neboli přechodné období, ponechaly až do maximálního možného data, tedy až k 1. květnu 2011. Rakousko i Německo svůj požadavek omlouvalo faktem, že se nachází přímo na hranicích s novými členskými zeměmi, a tudíž jim riziko přílivu pracovních migrantů hrozí více než ostatním zemím EU 15. Ale i oni museli časem přiznat, že zájem není takový, a že hrozba ekonomických přistěhovalců byla jen varováním, které se nevyplnilo. Začaly tak postupně ze svých pozic ustupovat, i když lhůtu pro přechodné období využily maximálně.

Mnoho odborníků a politiků dospělo k závěru, že úplná liberalizace trhů i pro země SVE, pro ně byla vlastně přínosem, protože pracovníci z východních zemí zaplnili prázdná místa na trzích práce a pružný trh západních ekonomik se s tím vyrovnal bez větších potíží. Počáteční zkušenost Velké Británie a Irska s pracovníky ze SVE slouží jako příklad úspěšného začlenění pracovních sil ze zahraničí do domácí ekonomiky. Rakousko i Německo na tento model částečně navázali, snaží se nyní propagovat ty obory, kde je nízká zaměstnanost, a kterým chybí kvalifikovaná pracovní síla.

Nejžádanějšími profesemi v Německu jsou: prodavači a personál obchodů, elektrikáři, pečovatelské služby, sociální pracovníci, zdravotní sestry, asistentky lékařů, maséři, administrativní pracovníci, personál v hotelnictví a gastronomii, zámečníci, řidiči, aj. Rakousko by uvítalo zaměstnance při pomocných dělnických pracích, personál v hotelnictví a gastronomii, obchodníky, prodavače a personál obchodů, stavební profese (zedníci, tesaři), instalatéry, elektrikáře, malíře, pokrývače, aj. (EMPLOYMENT SERVICE: 2011)

Jak se tedy ukázalo, i ty největší odpůrci liberalizace vnitřního trhu EU nakonec nacházejí v propojení evropských trhů své výhody a snaží se přizpůsobit situaci. Ve své práci jsem došla ke stejným závěrům, a to v tom smyslu, že východní rozšíření pro staré

členské státy neznamenal takové nebezpečí, jak bylo avizováno, a že otevření obchodu má spíše pozitivní dopad na ekonomiku nejen domácího státu, ale i na tu evropskou úroveň, tedy na mezinárodním poli.

Odpověď na jednu z výzkumných otázek (Jaký dopad mělo východní rozšíření na trh služeb EU?) tedy zní. Zavedení protekcionistických opatření těsně po přistoupení osmi zemí SVE znamenalo pro trh služeb zpomalení, které se ale díky zkušenostem Velké Británie a Irska, ostatní země rozhodly po nějaké době zrušit. Přílišné obavy místních ekonomických sfér převážily nad původními záměry ES/EU, jejichž cílem byla naprostá liberalizace evropských trhů.

Evropské trhy se tak na čas podřídily podnikatelské lobby, která svým vládním zástupcům nadiktovala jejich další postoje při jednáních v institucích EU. Tato realita je nejlépe popsána teoretickými závěry Moravcsikova liberálního intergovernmentalismu, k jehož názorům se ve své práci přikláním. Rakouské a německé odborové svazy a sdružení dlouhou dobu lobovaly za své investice a podařilo se jim zbrzdit obávaný příliv levných pracovníků služeb na jejich trhy a dostatečně se tak připravit na možnou konkurenci.

Pravdou zůstává, že přechodná období v určitém slova smyslu splnila svůj primární účel ochrany domácích trhů, jak v Rakousku, tak i v Německu a jiných zemích s nastavenými omezeními, protože státy jako Velká Británie a Irsko musely odolat prvnímu náporu ekonomických migrantů a umožnit jim vstup na své trhy. V roce 2005 například na ostrovy směřovalo 88 000 Poláků, o tři roky později byl jejich celkový počet odhadovaný na 370 tisíc. Velká Británie podle statistik přijala od roku 2004 na půl milionu pracovníků ze SVE. (EUROACTIV: 22. 10. 2009)

Ale jak bylo nastíněno výše, obě země si s tímto přílivem poradily bez větších problémů, naopak zaměstnanci v mnohých sektorech rádi přivítali. Sociální systém i trh nezaměstnanosti nezaregistrovaly žádné velké výpady. Naopak, když došlo k výraznému propadu směnných kurzů a česká koruna začala posilovat, část migrantů se vracela do svých rodných zemí a počet pracujících ze zemí SVE v západních částech Evropy poklesl.

Uvedení směrnice o službách v platnost znamenalo další výrazný pokrok na cestě k liberalizaci vnitřního trhu EU. Bohužel se nedosáhlo tak širokého kompromisu, aby směrnice o službách na vnitřním trhu platila na všechny segmenty. Z její působnosti

tak byly vyňaty některé pracovní činnosti, které si ze svých ekonomických důvodů prosadily některé členské země. Stejně tak byl upraven i původní návrh v tom smyslu, že byla odstraněna klauzule o zemi původu. Státy si prosadily systém, ve kterém se musí cizinec plně podříditi zákonům a pravidlům země, kde chce podnikat.

Ráda bych v této situaci upozornila na období, kdy byla směrnice projednávána a dohadovaly se jednotlivé detaily její formy i obsahu. Tyto negociace totiž probíhaly po východním rozšíření a po bouřlivých debatách o přechodných opatřeních a odmítnutí Smlouva o Ústavě pro Evropu. Vůdcové kampaně právě proti evropské ústavě spojili síly s odbory napříč západní Evropou, aby se postavili plánu Evropské komise přijmout směrnici o službách, která byla obecně považována za pokus otevřít zadní vrátka na západoevropské trhy pro levné pracující z východu. (MITCHELL: 2006)

Tento veřejný odpor v mnohém ovlivnil jednání o výsledné podobě směrnice o službách. Proto se v její finální podobě objevilo tolik výjimek a kompromisů, které znamenaly předání rozhodování v otázkách uvolňování trhu služeb do rukou států, respektive hospodářských subjektů.

Viditelné byly tyto snahy na plénu Evropského parlamentu ve Štrasburku v únoru 2006. Nápadná na rozhodování evropských poslanců byla shoda těch, kteří by se vzhledem ke své politické orientaci shodnout neměli. Základem většiny, která ve Štrasburku mimo jiné rozhodla, že z liberalizace služeb mají být např. vyloučeny oblasti veřejného zájmu, sociálních služeb, zdravotnictví a ochrany životního prostředí, byly dva největší kluby, lidovců a socialistů. Za tím vším je nutné hledat kořeny ve vzniku velké německé koalice v roce 2005, protože oběma zmíněným klubům v EP shodou okolností předsedali pánové Hans-Gert Pötering a Martin Schulz. (ČERNÝ: 2006)

Národní státy tak prosadily své vlastní zájmy a směrnice o službách byla přijata v dosti okleštěné podobě. Její implementace v každém z členských států je poté dalším zajímavým příkladem toho, jak se státy snaží co nejvíce zabránit celkové liberalizaci všech částí trhu služeb. A ve své podstatě je to důkaz toho, jak volnou ruku v úpravách svých vnitrostátních právních řádů dostaly jednotlivé státy. Lhůta tří let, do které měla být implementace hotova, byla splněna jen třetinou členských států (Česká republika byla mezi nimi). Dodnes směrnici v jakékoliv podobě nepřijalo Rakousko a Lucembursko.

Požadovaného efektu tedy směrnice dosáhla jen v omezeném množství, v rámci mantinelů, které ji stanovily členské státy svými kompromisy při jejím projednávání. Spousta výjimek a nejasné formulace ale dávají prostor k rozdílným interpretacím a jen podporují malou ochotu států otevřít svoje pracovní trhy.

Určitou naději lze spatřovat v Evropském soudním dvoře a jeho rozsudcích. Už v minulosti prokázal schopnost rozhodnou ve sporných případech s překvapivým závěrem, který eliminoval skryté zájmy jednotlivých států a nátlakových skupin na minimum. Jeho úloha je na vnitřním trhu, respektive na trhu služeb EU, velice důležitá a jako arbitr mnohdy prokazuje neocenitelnou roli s dlouhodobým dopadem.

Již od samých počátků ES/EU se jeho pravomoce rozšiřovaly a v dnešní době má jeho postoj, nejenom v samotných rozsudcích, ale i v zodpovězení předběžných otázek, velkou váhu. Státy si ve většině případů nedovolí ignorovat rozhodnutí, nebo i doporučení ESD, naopak. A tak svými rozsudky zasahuje nepřímou do vývoje vnitřního trhu EU a upravuje a dovysvětluje jednotlivé články a odstavce zakládajících smluv.

Všeobecně je úloha práva důležitou součástí ve formování vnitřního trhu služeb EU. Nelze vytvořit fungující systém bez daných a respektovaných pravidel. A i když se tato pravidla formálně dohodnou v rámci zakládajících smluv, je potřeba autority, která právo aplikuje a poskytne dodatečné vysvětlení tam, kde jsou smlouvy nejednoznačné nebo velmi obecné.

ESD jako hlavní představitel evropského práva pomohl k hladkému průběhu vytváření vnitřního trhu EU, což jsem se pokusila doložit na zlomových rozsudcích např. ve věci *Reyners versus Belgie*, *Gebhard* nebo *Centros* aj. Jeho úloha a role práva tvoří nedílnou součást vytváření vnitřního trhu EU.

Domnívám se, že jsem stanovenou hypotézu své práce dostatečně potvrdila. Východní rozšíření bylo a stále ještě je s vnitřním trhem služeb úzce spjato, ať je to v jeho četných omezeních, které si členské státy EU 15 prosadily, nebo v přístupu různých institucí starých členských států k novým.

Hlavním faktorem, který má vliv na ochotu států otevřít svůj trh k větší liberalizaci, je ekonomická stránka věci. Za jednáním vládních představitelů jednotlivých zemí stojí preference nátlakových skupin z oblasti podnikatelské sféry, jejichž zájmem je uchránit trhy od levnější konkurence, která by způsobila jak cenový, tak sociální dumping.

Určité uvolnění, které nastalo po 1. květnu 2011, znamená spíše než vítězství, uvědomění si i možných výhod liberalizace a snaha dosáhnout jich podle svých vlastních pravidel. Rakousko a Německo, jako poslední státy EU, otevřely úplně své pracovní trhy, předpokládá se ale, že svá pravidla budou určovat i nadále, a to díky formě tzv. skrytých protekcionistických opatření, která nejsou v rozporu s evropskou legislativou, ale jejichž účinek bude přinejmenším stejný, jako samotná restrikce.

Podnikatelé a pracovníci budou muset i nadále počítat se splněním různých podmínek daných vnitřními regulemi jednotlivých států a při svých činnostech za hranicemi země se budou muset řídit pravidly pro daný obor.

Na druhé straně budou taková zaměstnání, jejichž výkon nebude vyžadovat téměř žádné splnění určitých náležitostí. Mezi tyto obory budou patřit taková zaměstnání, která nutně potřebují výpomoc, kde chybí kvalifikovaná pracovní síla. Německo i Rakousko takové seznamy vlastní, aktualizuje je podle procentní výše nezaměstnanosti v jednotlivých regionech a provádí dokonce i nábory, či různé prezentace k jejich propagaci.

I přesto se ozývají hlasy, že obě země svoji šanci již promarnily. Například expert na pracovní trh a ředitel Institutu pro budoucnost práce Klaus Zimmermann svoji skepsi vyjádřil v jednom rozhovoru: „Kvalifikovaní pracovníci ze sousedních zemí na východě, které by Německo mohlo potřebovat, už odešli do Velké Británie, Irska nebo Švédska, které své hranice otevřely dříve.“ Stejně jako mnozí němečtí ekonomové je přesvědčen, že uplatněním přechodného období propáslo Německo velkou šanci a svůj trh práce uvolňuje pozdě. (ČTK: 26. 4. 2011)

Budoucnost vnitřního trhu služeb EU tak leží v rukou jednotlivých členských států EU a vlivu podnikatelských subjektů na jejich trzích. Nezpochybnitelnou roli v dalších aktivitách hraje i ESD a jeho další rozsudky, které by mohly alespoň částečně vrátit rozhodování o evropském jednotném trhu na komunitární úroveň.

Určitý vliv na vývoj budou mít i iniciativy Evropské komise, která může pokusit zvrátit partikulární rozhodnutí členských zemí. Dynamický sektor služeb v EU je pro Komisi hlavní prioritou, jak to vyznívá z jednoho z posledních ambiciózních programů této instituce. „Služby jsou hlavní hnací silou hospodářství Unie a přibližně devět z deseti pracovních míst vzniká právě v tomto odvětví. Jak Komise upozornila ve své

roční analýze růstu, splní EU ambiciózní cíle strategie Evropa 2020⁶⁴ pro udržitelný růst podporující začlenění, pokud prioritu dostanou naléhavé strukturální reformy na trzích služeb a zboží, aby se zlepšilo podnikatelské prostředí.“ (EVROPSKÁ KOMISE: 27. 1. 2011)

⁶⁴ Dne 3. 3. 2010 zahájila Komise tzv. strategii Evropa 2020, jejímž cílem je dostat hospodářství EU z krize a připravit jej na další desetiletí. Komise jmenovala 3 klíčové hybné síly růstu: inteligentní růst, udržitelný růst a růst podporující začleňování. Stanoveno bylo 5 cílů, jež definují, kde by se EU měla nacházet v roce 2020, a jež budou sloužit k posuzování pokroku. (EVROPSKÁ KOMISE: 3. 3. 2010)

Summary

The year 1957 did not mean only the adoption of the Treaty of Rome and the beginning of the unification of Europe, it was hugely significant for the economic and political outlook of the European Union. The representatives of the member states committed themselves to the interconnection of their economic policy and settled on the complete liberalization of the market.

The freedom of services was and is an integral part of the planned liberalization, because it comprises one of the four pillars on which the internal market of the European Union is based. The services were for a long period limited by the various types of barriers and protectionist measures, which should protect the local markets from various member states. The principal breakdown showed up as late as 2004, when the representatives of the EU started to speak for the first time about the adoption of the directive, which would guarantee the complete freedom of services in the internal market of the EU. Therefore, the situation was complicated by the enlargement of ten new countries, from which eight was located in Central and Eastern Europe (CEE), it means post-communist states, with transitional economies, low wages and the tendency of workers in search of better employment.

The outcome of the proposal of directive and the connection with the strategy of enlargement was the blustering debates, which indirectly caused, according to many experts, the refusal of European Constitution in the referendum in France (30th May 2005). The subsequent public survey showed that most of the people, who voted against the European Constitution, did it because of the fear of the uncontrollable flow of *Polish plumbers* (it means low waged employees from Eastern Europe), attracted to the West for better salaries and working conditions. (MITCHEL: 2006) Three years on from the Eastern Enlargement, the flow of migrants was beginning to falter, the biggest flow hit the countries who opened their markets immediately, particularly Great Britain and Ireland. This did not have the radical impact to its markets, the quality of services, social system and the decrease of wages. France carefully considered this situation and decided to open its markets on the 1st July 2008, when they took over the Presidency of the EU.

In my diploma thesis, I wanted to identify this situation in two member states which kept the exception (the transitional periods) till the latest date, the 1st May 2011.

Austria and Germany exempt by the fact that they were on the border with the countries from CEE and the flow of migrants could strike them the most. Both countries had time to admit that the situation was not and is not so problematic. On the contrary, many experts reached the conclusion that the complete liberalization of markets, also for countries from CEE, was and is for them a big contribution. These workers from the East filled the gap on the labor markets and the flexible market of Western economics managed it without any major difficulties. The model from Great Britain and Ireland serves as the example of successful incorporation of manpower for today's Austria and Germany.

I reached the very same conclusions as the experts mentioned above. The Eastern Enlargement did not mean for the 15 EU states grave danger and the opening of business had a positive impact on the economies of all participants. The establishment of the protectionist measures immediately after the accession of eight countries of CEE meant for the internal market a retardation, which was finally abolished, thanks to the positive experience of Great Britain and Ireland. The excessive fears of the local economic spheres overweight the original intention of EC/EU, which was the complete liberalization of European markets.

The European markets were, for some time, subordinated to the local business lobby, which involved their governmental representatives and their positions in the institutions of the EU. This reality is described by the theoretical conclusions of Moravcsik's liberal intergovernmentalism, whose ideas and opinions I used in my thesis.

The Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of the 12th December 2006 on Services in the Internal Market was another important step on the way to the liberalization of the internal market of services. Unfortunately, it was not achieved by such a large consensus to apply it to the all segments of economic systems and the directive is in the end the compromise of all participants of negotiations. It means that the directive contains many exceptions and compromise clauses, which gives the decisive authority to the member states, respectively to the business lobby.

The national states pressed their own interests and the directive was adopted in rather restricted form. Its implementation in each member state proves that Moravcsik's beliefs that the states and their economic lobby is the main actor in the liberalization of the European internal market. Therefore, the main impact of the directive was and is limited by the member states. Many exceptions and unclear formulations give the space

for different interpretations and support the small willingness of states to open their markets of services.

The main objective is possible to see in the decisions and judgments of the Court of Justice of the European Union. The Court in many cases demonstrated that it has some power to eliminate the hidden interests of the particular states and pressure groups. Its role in the internal market of the EU, predominantly in the market of services, was and is crucial. Its judgments help to specify and give clarity to the concrete articles and paragraphs of the founding treaties and documents, which I tried to describe in the important judgments. For example, the case of *Reyners versus Belgium*, *Gebhard*, and the case of *Centros*. Its role was the inseparable part of the development of the internal market of services in the EU.

The future situation in the market of services in the EU is thus dependent mainly on the decisions of the member states, which are mostly influenced by the local business lobby. The economic side will be the most decisive factor in future negotiations. The unambiguous role played by the Court of Justice of the European Union and to a lesser extent the European Commission with its priorities and initiatory activities.

Seznam literatury

Neperiodická literatura

1. ADÁMKOVÁ, Vlasta, CIHELKOVÁ, Eva. *Vnitřní trh Evropské unie*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000. 60 s. ISBN 80-245-0056-6.
2. BALASSA, Béla, A. *Teorie ekonomické integrace*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1996. 328 s.
3. CRAIG, Paul, DE BURCA, Grainne. *EU law*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2003. 1392 s. ISBN 978-80-199-24943-5.
4. FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Rozšiřování ES/EU*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. 193 s. ISBN 80-210-2645-6.
5. FIALA, Vlastimil. *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*. Olomouc: Periplum, 2007. 343 s. ISBN 978-80-86624-37-2.
6. JANATKA, František. *Obchod v rámci EU (a obchodní operace mimo členský stát)*. Praha: ASPI Publis., 2004. 295 s. ISBN 80-7357-0068.
7. JANKŮ, Martin. *Evropská unie – právní systém evropských společenství*. Praha: Computer Press, 2002. 163 s. ISBN 80-7226-806-6.
8. KÖNIG, Petr, LACINA, Lubor, PŘENOSIL, Jan. *Učebnice Evropské integrace*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2006. 402 s. ISBN 80-7364-022-8.
9. KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. Praha: Karolinum, 2006. 347 s. ISBN 80-246-1212-7.
10. MILWARD, Alan. *The Frontier of National Sovereignty. History and Theory 1945-1992*. London: Routledge, 1993. 227 s. ISBN 0-415-08892-5.
11. O'BRENNAN, John. *The Eastern Enlargement of the EU*. New York and London: Routledge, 2006. 239 s. ISBN 10:0-415-36126-5.
12. ONDŘEJ, Jan, PLCHOVÁ, Božena, ABRHÁM, Josef, PULGRET, Miroslav. *Ekonomické a právní aspekty podnikání v EU*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 350 s. ISBN 978-80-7179-558-2.
13. RYŠAVÁ, Jitka, VOLEMAN, Stanislav. *Pravidla pro volný pohyb průvodcovských a doprovodných služeb v oblasti cestovního ruchu*. Praha: Asociace průvodců České republiky, 2009. 67 s. ISBN 978-80-254-4865-6.
14. Úplné znění. *Evropské právo, základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy*. Ostrava-Hrabůvka: Sagit, 2010. 304 s. ISBN 978-80-7208-785-3.

15. URBAN, Luděk. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. 148 s. ISBN 80-7201-330-0.
16. WITZOVÁ, Ivana. *Důsledky vstupu České republiky do Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000. 83 s. ISBN 80-85864-89-4.

Primární zdroje

1. Evropská Komise. *Action plan for the Single Market*. 1997 [online] Dostupné z: <http://europa.eu/legislation_summaries/other/170002_en.htm>
2. Evropská Komise. *Commission Staff Working Paper. Extended Impact Assessment of Proposal for a Directive of Services in the Internal Market. COM(2004)2 final*. Evropská komise, 13. 1. 2004. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/services-dir/impact/2004-impact-assessment_en.pdf>
3. Evropská Komise. *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Internal Market Strategy – Priorities 2003-2006*. Eur-lex, 2003. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0238:EN:NOT>>
4. Evropská Komise. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Single Market Act. Twelve levers to boost growth and strengthen confidence „Working together to create new growth“*. Evropská komise, 2011. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/20110413-communication_en.pdf>
5. Evropská Komise. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Five years of an enlarged EU – Economic achievements and challenges*. Evropská Komise, 2009. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/5years/documents/impact/commission_communication_5_years_enlarged_en.pdf>

6. Evropská Komise. *Completing the Internal Market. White Paper from the Commission to the European Council. June 1985.* Europa.eu, 1985 [online]
Dostupné z:
<http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf>
7. Evropská komise. *Evropa 2020: Komise navrhuje novou evropskou hospodářskou strategii.* Evropská komise, 3. 3. 2010. [online] Dostupné z:
<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/225&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>>
8. Evropská komise. *Komise zahajuje ambiciózní program k prohloubení jednotného trhu služeb.* Evropská komise, 27. 1. 2011. [online] Dostupné z:
<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/96&format=HTML&aged=1&language=CS&guiLanguage=en>>
9. Evropská Komise. *Lisabon European Council 23 and 24 March 2000 – Presidency Conclusions.* Evropský parlament, 24. 3. 2000. [online] Dostupné z:
<http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm>
10. Evropská Komise. *Meeting of the Competitiveness Council 10 December 2010. State of Implementation of the Services Directive. Information note from the Commission services.* Evropská komise, 6. 12. 2010. [online] Dostupné z:
<http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/services-dir/implementation/20101206_council_note_en.pdf>
11. Evropská komise. *Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu. COM 9350/05.* Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006. [online]
Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument26782-strana6.html>>
12. Evropská komise. *Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu. COM 15310/1/05.* Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006.
[online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument26782-strana6.html>>
13. Evropská komise. *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market SEC (2004) 21.* Eur-lex, 2004.
[online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0002:FIN:EN:PDF>>
14. Evropská komise. *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market. COM 5161/05.* Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006. [online] Dostupné z:
<<http://www.mpo.cz/dokument26782-strana6.html>>

15. Evropská komise. *Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the state of the Internal market for Services, presented under the first stage of the Internal Market Strategy for Services*. Eur-lex, 2002. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0441:FIN:EN:PDF>>
16. Evropská Komise. *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Na cestě k Aktu o jednotném trhu. Pro vysoce konkurenceschopné sociálně tržní hospodářství. 50 návrhů pro lepší společnou práci, podnikání a obchod*. Eur-lex, 27. 10. 2010. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0608:FIN:CS:PDF>>
17. Evropská Komise. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu*. Eur-lex, 12. 12. 2006. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:376:0036:0068:cs:PDF>>
18. Evropská Komise. *The Impact and Effectiveness of the Single Market*. 1996 [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/economic-reports/docs/single_en.pdf>
19. Evropská Komise. *The strategy for Europe's Internal Market*. 1999 [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/strategy/docs/strat2_en.pdf>
20. Evropská rada. *Amsterdam European Council 16 and 17 June 1997. Presidency Conclusions*. Evropská rada, 16. – 17. 6. 1997. [online] Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/032a0006.htm>
21. Evropská Rada. *Brussels European Council 23/24 March 2006 – Presidency Conclusions*. Evropská Rada, 2006. [online] Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/89013.pdf>
22. Evropská rada. *Cannes European Council 26 and 27 June 1995. Presidency Conclusions*. Evropský parlament, 1995. [online] Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/summits/can1_en.htm#ext>
23. Evropská rada. *Copenhagen European Council 12 and 13 December 2002. Presidency Conclusions*. Evropská rada, 2002. [online] Dostupné z:

- <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/73842.pdf>
24. Evropská rada. *European Council in Copenhagen 21-22 June 2003. Conclusions of the Presidency*. Evropský parlament, 1993. [online] Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/summits/copenhagen/default_en.htm>
25. Evropská rada. *European Council in Edinburgh 11-12 December 1992. Part A – Conclusions of the Presidency*. Evropský parlament, 1992. [online] Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/summits/edinburgh/default_en.htm>
26. Evropská rada. *European Council, Meeting on 9 and 10 December 1994 in Essen. Presidency Conclusions*. Evropská rada, 1994. [online] Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00300-1.EN4.htm>
27. Evropská rada. *Helsinki European Council 10 and 11 December 1999. Presidency Conclusions*. Evropský parlament, 1999. [online] Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm#a>
28. Evropská Rada. *Lisabon European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions*. Evropský Parlament, 2000. [online] Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm>
29. Evropská rada. *Lucemburk European Council 12 and 13 December 1997. Presidency Conclusions*. Evropská rada, 12. – 13. 12. 1997. [online] Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/032a0008.htm>
30. Evropská Rada. *Presidency Conclusions, Stockholm European Council 23 and 24 March 2001*. 2001 [online] Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.%20ann-r1.en1.html>
31. Evropský soudní dvůr. *Judgment of the Court of 9 March 1999. Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. C-212/97*. Eur-lex, 1999. [online] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61997J0212&lg=en>
32. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-109/92, Stephan Max Wirth v Ladeshauptstadt Hannover*. Eur-lex, 7. 12. 1993. [online] Dostupné z:

- <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0109:EN:HTML>>
33. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-131/01*, Komise v Itálie. Eur-lex, 13. 2. 2003. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0131:EN:NOT>>
34. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-159/90*. Eur-lex, 4. 10. 1991. [online] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61990J0159>
35. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-196/87*, Udo Steymann v Staatssecretaris van Justitie. Eur-lex, 5. 10. 1988. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=142407:cs&lang=en&list=142407:cs,142285:cs,&pos=1&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=Steymann~&checktexte=checkbox&visu=#CO>>
36. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-205/99*, Analir. Eur-lex, 20. 2. 2001. [online] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=699J0205>
37. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-215/01*, Schnitzer. Eur-lex, 11. 12. 2003. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0215:CS:NOT>>
38. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-221/89*, The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others. Eur-lex, 25. 7. 1991. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989J0221:EN:HTML>>
39. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-33/74*, Van Binsbergen. Eur-lex, 3. 12. 1974. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61974J0033:EN:HTML>>
40. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-352/85*, Bond van Adverteerders and others v. The Netherlands State. Eur-lex, 26. 4. 1988. [online] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61985J0352>
41. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-36/74*, Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale a další. ISAP, 12. 12. 1974. [online] Dostupné z:

- <<http://isap.vlada.cz/Dul/JUDIKATY.nsf/4e08b61a80b80fecc12571e30042bd0d/3f95adbffa290e6bc125643900172203?OpenDocument>>
42. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-390/99*, Canal Satélite. Eur-lex, 22. 1. 2002. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0390:EN:HTML>>
43. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek C-55/94*, Gebhard. Eur-lex, 30. 11. 1995. [online] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=61994J0055&lg=en>
44. Evropský soudní dvůr. *Rozsudek Soudního dvora z 30. listopadu 1995 ve věci C-55/94, Reinhard Gebhard versus Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*. Curia, 1995. [online] Dostupné z: <http://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-CS-ARRET-C-0055-1994-200406766-05_00.html>
45. Evropský soudní dvůr. *The Judgment in the case Reyners 2/74 from 21st June 1974*. Eur-lex, 1974. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61974J0002:EN:PDF>>
46. Evropský soudní dvůr. *The Judgment in the case van Binsbergen v Bedrijfsvereniging Metaalnijverheid 33/74 from 3rd December 1974*. Eur-lex, 1974. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61974J0033:EN:PDF>>
47. *Jednotný evropský akt*. 1986 [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#other>>
48. *Smlouva o přistoupení České republiky a dalších zemí k Evropské unii*. 16. 4. 2003. [online] Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/5/1662-ec078fe7_58b7_4481_b5bf_b8b35eb0246d.pdf>
49. *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství*. 1957. [online] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding>>
50. *Smlouva o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli*. 1951 [online] Dostupné z: <<http://www.ena.lu/>>
51. Vláda České republiky. *Metodický pokyn k doplnění implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu do českého právního řádu*. Ministerstvo průmyslu a obchodu (www.businessinfo.cz), 7. 10. 2010. [online] Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/files/dokumenty/metodicky_pokyn_doplneni_implimentace_smernice_Evropskeho_parlamentu_100107.pdf>

52. Vláda České republiky. *Směrnice 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu a její implementace*. Česká podnikatelská reprezentace při EU, 2002-2007. [online] Dostupné z: <http://www.cebre.cz/nastope/dokums_raw/iv_materi_1.doc>
53. Vláda České republiky. *Usnesení vlády České republiky ze dne 25. dubna 2007 č. 440 k postupu při implementaci Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu*. Vláda ČR, 25. 4. 2007. [online] Dostupné z: <http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/9d960a7bf947adf0c1256c8a00755e91/a849fb2791a5c3a9c12572c20025c60a?OpenDocument>

Tisk a média

Brožury vydávané EU

1. Europeiska kommissionen. *Příručka k provedení Směrnice o službách*. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2007. 60 s. ISBN 978-92-79-05996-4. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/services-dir/guides/handbook_cs.pdf>
2. Evropská Komise. *2003 Observatory of European SME's. The impact of EU enlargement on European SME's*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 69 s. ISBN 92-894-5993-X. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/analysis/doc/smes_observatory_2003_report6_en.pdf>
3. Evropská komise. *Váš jednotný trh? Akt o jednotném trhu pro vysoce konkurenceschopné sociálně-tržní hospodářství*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2010. 43 s. ISBN 978-92-79-16948-9. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/brochure-web_cs.pdf>

Články, příspěvky

1. BAILER, Bryn. *Polský instalatér se konat nebude*. Czech business weekly, 9. 6. 2008. [online] Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/46/1026/clanek/polsky-instalater-se-konat-nebude/>>

2. BARTOVSKÝ, Tomáš. *Česko patří mezi premianty v implementaci směrnice o službách*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 24. 9. 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument64800.html>>
3. BBC News. *Q&A: EU's Lisbon Agenda*. BBC News, 22. 3. 2005. [online] Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4373485.stm>>
4. BURLEY, Anne-Marie, MATTLI, Walter. *Europe Before the Court: A Political Theory of Legal Integration*. International Organization, Vol. 47, No. 1, Winter 1993. Pp. 41-76.
5. Copenhagen Economics. *Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services*. Europa, leden 2005, 92 s. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/services-dir/studies/2005-01-cph-study_en.pdf>
6. ČERNÝ, Adam. *Polský instalatér a liberalizace služeb v EU*. Český rozhlas, 10. 3. 2006. [online] Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/komentare/_zprava/231165>
7. ČTK. *Czechs not likely to flood Austrian, German labour markets-experts*. Finanční noviny.cz, 1. 5. 2011. [online] Dostupné z: <<http://www.financninoviny.cz/zpravy/do-rakouska-a-nemecka-se-cesi-za-praci-zrejme-prilis-nepohrnou/630853?id=631016>>
8. ČTK. *Německo a Rakousko nával pracovníků po otevření trhů nečekají*. Finanční noviny, 26. 4. 2011. [online] Dostupné z: <<http://www.financninoviny.cz/kariera/zpravy/nemecko-a-rakousko-naval-pracovniku-po-otevreni-trhu-necekaji/628504>>
9. ČTK. *Německo a Rakousko zcela uvolňují pracovní trh pro Čechy a spol.* Financninoviny.cz, 1. 5. 2011. [online] Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/308395-nemecko-a-rakousko-zcela-uvolnuji-pracovni-trh-pro-cechy-a-spol-/>>
10. Employment Service. *Otevření pracovního trhu v Německu a Rakousku*. Employment Service.cz, 2011. [online] Dostupné z: <<http://employmentservice.cz/aktualita/otevreni-pracovniho-trhu-v-nemecku-a-rakousku/>>
11. EurActiv. *MEPs raise fears of Services Directive delay*. EurActiv.com, 13. 11. 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.euractiv.com/en/social/europe/meps-raise-fears-services-directive-delay/article-187281>>

12. EurActiv. *Services Directive causes further EU headaches*. EurActiv.com, 29. 1. 2010, updated 2. 2. 2010. [online] Dostupné z: <<http://www.euractiv.com/en/Services-Directive-EU-headaches>>
13. Euroactiv. „*Polský instalatér“ byl jenom kachna pro Francouze*. Euroactiv.cz, 22. 10. 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/polsky-instalater-byl-jenom-kachnou-pro-francouze-006655>>
14. European Journalism Centre. *Vnitřní trh, 5. Volný pohyb služeb, Okruhy problémů*. European Commission's DG Communication, 2003-2009. [online] Dostupné z: <<http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/czech/C44/49/>>
15. Evropský parlament. *Services Directive reaches final stage – EP position prevails*. Evropský parlament, 4. 12. 2007. [online] Dostupné z: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=en&type=IMPRESS&reference=20061113IPR12540>>
16. FRANCOVÁ, Pavla. *Přehled: Jaké na vás v Německu čekají platy?* Lidovky.cz, 3. 5. 2011. [online] Dostupné z: <http://byznys.lidovky.cz/tiskni.asp?r=moje-penize&c=A110502_163321_moje-penize_nev>
17. FULMINI, Azelio. *Principy a vytváření vnitřního trhu*. Evropský parlament, 2006. [online] Dostupné z: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/market/principles/article_7187_cs.htm>
18. GARRETT, Geoffrey. *The politics of legal integration in the European Union*. International Organization, Vol. 49, No. 1, Winter 1995. Pp. 171-181.
19. Hospodářská komora ČR. *HK ČR: otevření pracovního trhu v Německu a Rakousku je šancí pro české firmy*. BusinessInfo.cz, 29. 4. 2011. [online] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/duben-2011/otevreni-pracovniho-trhu-v-srn-rakousku/1001947/60479/>>
20. JEDLIČKA, Jan, BORČINOVÁ, Andrea. *Poznámky ke vstupu ČR a SR do EU (se zřetelem na rakouské podnikatelské prostředí)*. EU Office, Česká Spořitelna, březen 2004, 5 s. [online] Dostupné z: <<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Poznamky.pdf>>
21. JEDLIČKA, Jan. *Liberalizace trhu služeb v Evropské unii*. EU office Česká Spořitelna, květen 2005, 10 s. [online] Dostupné z: <http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Services_EU.pdf>

22. KAMEŠ, Ivo. *Důvody vzniku směrnice o službách na vnitřním trhu EU*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 12. 1. 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument26782.html>>
23. KAMEŠ, Ivo. *Vývoj projednávání směrnice o službách*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument26782-strana1.html>>
24. KOHL, Helmut. *Chancellor Kohl Accuses the Court of Going Beyond its Competencies: The „Paletta“ and „Boetel“ Cases*. Europe, Vol. 14, No. 5835, October 1992. P. 9.
25. KOX, Henk, LEJOUR, Arjan, MONTIZAAN, Raymond. *The free movement of services within the EU*. CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2004 (revisted 2005), 84 s. [online] Dostupné z: <<http://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/free-movement-services-within-eu.pdf>>
26. KÚDELKOVÁ, Michaela. *Stanovisko k modifikované verzi návrhu směrnice o službách*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 5. 4. 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument14794.html>>
27. KÚDELKOVÁ, Michaela. *Výsledky hlasování Evropského parlamentu o návrhu směrnice o službách*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 20. 2. 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument10366.html>>
28. MATTLI, Walter, SLAUGHTER Anne-Marie. *Law and politics in the European Union: a reply to Garrett*. International Organization, Vol. 49, No. 1, Winter 1995. Pp. 183-190.
29. Ministerstvo obchodu a průmyslu ČR. *Vysílání pracovníků do Rakouska a Německa*. BusinessInfo.cz, 14. 12. 2010. [online] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rakousko/vysilani-pracovniku-rakousko-a-nemecko/1000794/59169/>>
30. Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO). *Princip země původu*. BusinessInfo.cz, 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/sluzby-na-vnitrim-trhu-eu/princip-zeme-puvodu/1001641/39124/>>
31. Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Metodický pokyn zajistí soulad českých zákonů s principem volného pohybu služeb*. Businessinfo, 2010. [online] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/sluzby-na-vnitrim-trhu-eu/metodicky-pokyn-soulad-zakon-sluzeb/1001641/55843/?rtc=1>>

32. Ministerstvo zahraničních věcí (MZV). *Jednotný vnitřní trh – Volný pohyb služeb a kapitálu*. BusinessInfo.cz, 2003. [online] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/jednotny-vnitri-trh-volny-pohyb-sluzeb/1000521/10931/>>
33. MITCHELL, Wess. *Potřebuje Evropa polského instalátora?* Centrum pro studium demokracie a kultury, Revue Politika 1/2006. [online] Dostupné z: <http://www.cdk.cz/rp_i.php?pg=clanky&cl=294>
34. MUNCHAUT, Wolfgang. *Schröder bows out – with criticism*. Financial Times, 28. 10. 2005. [online] Dostupné z: <<http://www.ft.com/cms/s/0/d7596624-474e-11da-b8e5-00000e2511c8.html#axzz1JF6cabzm>>
35. MÜNZ, Reiner. *East-West Migration after the European Union Enlargement*. The Austrian Press & Information Service in Washington, D.C., 15. 2. 2007. [online] Dostupné z: <<http://www.austrianinformation.org/may-june-2004/2007/2/15/917479.html>>
36. Odbor 06300. *Návrh zákona o volném pohybu služeb prošel hlasováním v Senátu*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 18. 6. 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument61811.html>>
37. Odbor 06300. *Návrh zákona o volném pohybu služeb prošel třetím čtením*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 14. 5. 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument59085.html>>
38. Odbor 06300. *Zákon o volném pohybu služeb nabyt platnosti*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 20. 7. 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument62821.html>>
39. Odbor komunikační strategie Ministerstva zahraničí České republiky. *Informace ke smlouvě o přistoupení*. Evropská komise, 2003. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf>
40. Odbor vnitřního trhu a služeb EU. *Pozice Výboru Evropského parlamentu pro vnitřní trh a ochranu spotřebitele*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument5254.html>>
41. Odbor vnitřního trhu a služeb MPO. *Přeshraniční poskytování služeb v návrhu směrnice o službách*. MPO, 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument1237-strana1.html>>

42. Odbor vnitřního trhu a služeb. *Směrnice o službách na vnitřním trhu definitivně přijata*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 29. 1. 2007. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument26734.html>>
43. Odbor vnitřního trhu služeb. *Evropský parlament dal přijetí směrnice o službách zelenou*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 24. 11. 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument24254.html>>
44. Odbor vnitřního trhu služeb. *Ministři hospodářství EU řekli ano liberalizaci služeb*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 1. 6. 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument17713.html>>
45. Odbor vnitřního trhu služeb. *Osud směrnice o službách opět v rukou Evropského parlamentu*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 4. 10. 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument23092.html>>
46. Odbor vnitřního trhu služeb. *Vysílání pracovníků do Rakouska a Německa*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 24. 11. 2010. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument81144-strana3.html>>
47. Odbor vnitřního trhu služeb. *Vysílání pracovníků do zemí s přechodným obdobím – Rakousko*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 31. 1. 2008. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument39229.html>>
48. Region Plzeň. *O práci v Německu je zájem, získat ji je složité*. RegionPlzeň.cz, 17. 5. 2007. [online] Dostupné z: <<http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/?o-praci-v-nemecku-je-zajem-ziskat-ji-je-slozite>>
49. RYŠAVÁ, Jitka, JOKLOVÁ, Kateřina. *Volný pohyb služeb v otázkách a odpovědích*. Euro Info Centrum, 2008. [online] Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/files/2008/pohyb_sluzby_otazky_080321.pdf>
50. Sagit. *Svoboda usazování. Právní úprava a její změny*. Sagit.cz, 2007. [online] Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=EU_301.HTM>
51. SLOVÁK, Vlastimil. *Zákon o volném pohybu služeb učinil další krůček ke schválení*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2008. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument47766.html>>
52. STAVINHOVÁ, Pavla. *Svoboda usazování společností*. Právní rádce, 2006. [online] Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c4-10077450-19380710-F00000_d-svoboda-usazovani-spolecnosti>

53. Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR. *Pravidla pro volný pohyb služeb a svobodu usazování v EU – vysílání pracovníků*. BusinessInfo.cz, 10. 2. 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/volny-pohyb-sluzeb-usazovani-eu-vysilani/1000520/51876/>>
54. Svaz obchodu a cestovního ruchu. *Pravidla pro volný pohyb služeb a svobodu usazování v EU – přeshraniční poskytování služeb*. BussinesInfo.cz, 2009. [online] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/volny-pohyb-sluzeb-usazovani-eu-preshan/1000520/51883/>>
55. ŠEBESTA, Kamil. *Zákon o volném pohybu služeb – zjednodušení v roce 2010*. Elaw.cz, právní portál, 2010. [online] Dostupné z: <<http://www.elaw.cz/cs/novinky/166-zakon-o-volnem-pohybu-sluzeb.html>>
56. ŠESTÁKOVÁ, Lucie. *Neformální jednání ministrů hospodářství v Grazu (20. – 22. 4. 2006)*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 27. 4. 2006. [online] Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument15845.html>>
57. ŠRÁMEK, Dušan. *Padlo poslední omezení EU*. Revue Politika, 5/2001. [online] Dostupné z: <<http://virtually.cz/journal/?q=node/3284>>
58. TRASER, Julianna. *Report on the Free Movement of Workers in EU-25. Who's afraid of EU enlargement?* European Citizen Action Service, August 2005, 31 s. [online] Dostupné z: <http://www.ms-in-europe.com/w3p_dokumentearchiv/ecas_10aug2005_report_on_the_free_movement_of_workers05.pdf>
59. URBAN, Luděk. *Lisabonská strategie*. Evropská komise, Evropská unie v České republice, 2009. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm>
60. Velvyslanectví ČR v Berlíně. *Současná situace na německém pracovním trhu a jeho vývoj po 1. 5. 2011*. Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, 2011. [online] Dostupné z: <<http://www.amsp.cz/soucasna-situace-na-nemeckem-pracovnim-trhu-a-jeho-vyvoj-po>>

Internetové zdroje

1. www.mpo.cz – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
2. www.eur-lex.europa.eu – databáze evropského práva Eur-lex
3. www.businessinfo.cz – Oficiální portál pro podnikání a export
4. <http://curia.europa.eu/> - Evropský soudní dvůr

5. www.vlada.cz – Vláda ČR
6. www.justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR
7. www.europa.eu – všeobecné informace o ES/EU

Seznam příloh

Příloha č. 1: Předběžný časový rozvrh implementace směrnice (tabulka)

Příloha č. 2: Počet migrantů z ČS-8 ve vybraných státech EU – 15 (tabulka)

Příloha č. 3: Úroveň kvalifikace pracovníků z ČS-8 v DE v r. 2008 (tabulka)

Příloha č. 4: Míra nezaměstnanosti v DE podle státní příslušnosti v r. 2006 (tabulka)

Příloha č. 5: Polský instalatér

Přílohy

Příloha č. 1: Předběžný časový rozvrh implementace směrnice (tabulka)

S ohledem na výše uvedené a předpokládané uplynutí implementační lhůty na konci roku 2009 lze stanovit následující rozvržení implementačních kroků:

	2007	2008	2009
Screening	<p><i>Provedení screeningu</i></p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p><i>Vyhodnocení výsledků screeningu</i></p>	<p><i>Vypracování zpráv o screeningu a jejich odeslání Komisi (kdykoliv během tohoto období)</i></p>	
Návrh rámcového zákona	<p><i>Vypracování věcného záměru rámcového zákona</i></p>	<p><i>Schválení věcného záměru rámcového zákona vládou (1. čtvrtletí)</i></p> <p><i>Schválení návrhu rámcového zákona vládou (3. čtvrtletí)</i></p> <p><i>Postoupení návrhu rámcového zákona Parlamentu ČR k projednání</i></p>	<p><i>Projednání návrhu rámcového zákona v Parlamentu ČR a jeho vstup v platnost</i></p> <p><i>Zabezpečení praktické implementace zákona (případná legisvakanční lhůta)</i></p>
Jednotná kontaktní místa	<p><i>Navržení nejvhodnějšího řešení JKM</i></p>	<p><i>Legislativní vymezení JKM v návrhu rámcového zákona</i></p>	<p><i>Ustavení JKM v praxi a zabezpečení jejich fungování</i></p>

Zdroj: CEBRE – Česká podnikatelská reprezentace při EU

Příloha č. 2: Počet migrantů z ČS-8 ve vybraných státech EU – 15, v tis. (tabulka)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
AT	60	69	77	84	90	94	98
DE	481	439	482	525	554	567	576
IE	-	44	94	148	179	-	-
UK	122	121	220	357	609	-	-

Zdroj: Eurostat, 2010

Příloha č. 3: Úroveň kvalifikace pracovníků z ČS-8 v DE v r. 2008 (tabulka)

	ČS-8	Tuzemci
Bez vzdělání	20%	14%
Vyučení/maturita	53%	60%
Vysokoškolské vzdělání	27%	26%

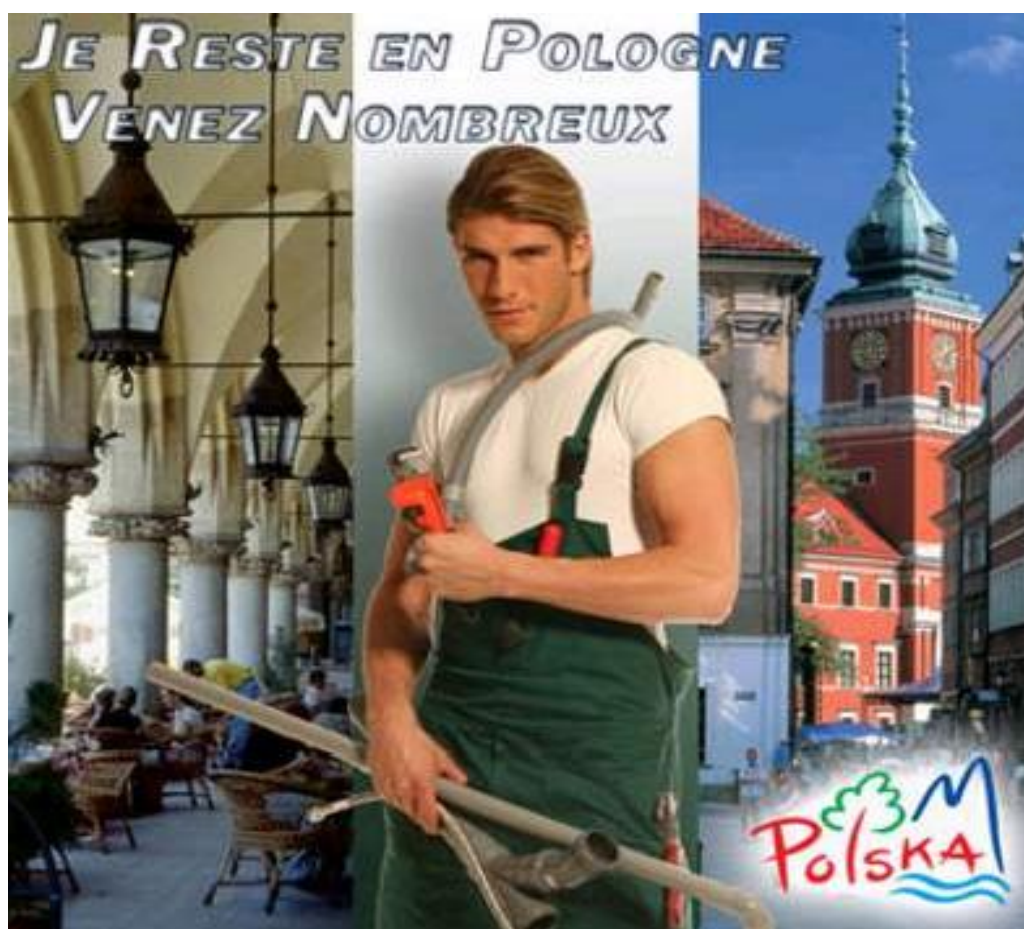
Zdroj: IAB, 2010

Příloha č. 4: Míra nezaměstnanosti v DE podle státní příslušnosti v r. 2006 – před finanční krizí (tabulka)

ČS-8	ČS-2	EU-14	Turci	Tuzemci
12,3%	8,5%	7,9%	14%	7,1%

Zdroj: IAB, 2010

Příloha č. 5: Polský instalatér

Zdroj: idnes.cz, 2008

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE NA TÉMA:

**SVOBODA VOLNÉHO POHYBU SLUŽEB SE
ZAMĚŘENÍM NA VÝCHODNÍ ROZŠÍŘENÍ
EVROPSKÉ UNIE**

Autor: **Věra Průchová**
Obor a ročník: **Mezinárodní vztahy, 2. ročník**
Akademický rok: **2010/2011**
Vedoucí práce: **JUDr. Miroslav Pulgret**
Datum odevzdání:

Souhlasím s vedením diplomové práce:

.....
JUDr. Miroslav Pulgret

VYMEZENÍ PŘEDMĚTU VÝZKUMU

Sektor služeb představuje v dnešní době dynamicky se rozvíjející oblast národních ekonomik všech zemí světa. V Evropské Unii, jak uvádí Komise, tvoří tento sektor téměř 70 % evropského hospodářství.⁶⁵ Jedním se základních pilířů vnitřního trhu je i postupná liberalizace trhu služeb, která usnadní občanům jejich volné poskytování i za hranicemi států, kde má podnik sídlo. Nedílnou součástí této problematiky je i svoboda usazování. Harmonizace volného poskytování služeb a svobody usazování je důležitou součástí dosažení vnitřního trhu.

Již Smlouva o založení Evropského společenství (dále také jen „SES“ nebo „Smlouva o ES“) zavádí volný pohyb služeb, jejímž hlavním článkem v oblasti primárního práva se stává čl. 49 SES. Od 70. let 20. století můžeme zaznamenat snahy o pokrok v této oblasti i na sekundární úrovni práva. Za určitý zlom je považována směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu (dále také jen „směrnice o službách“), která má odstranit přetrvávající překážky bránící efektivnímu rozvoji vnitřního trhu služeb v rámci EU. Na Lisabonském summitu (23. – 24. 3. 2000) se tato směrnice a její podpis stává součástí balíčku opatření, které mají vytvořit do roku 2010 z Evropské unie nejvíce konkurenceschopnou ekonomiku světa.

Do celého vývoje zasahuje velkou měrou i Evropský soudní dvůr a jeho judikáty, které ovlivňují další rozhodnutí v dané oblasti. Příkladem může být rozsudek Evropského soudního dvora 2/74 ve věci *Reyners*, díky kterému byl v roce 1974 proklamován zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti pro svobodu usazování.⁶⁶

Klíčovým rokem se ale pro vnitřní trh a jeho liberalizaci stal rok 2004, respektive vyjednávání a následná diskuse o tzv. východní rozšíření. Strach z nadměrné migrace občanů z postsovětských zemí způsobil, že většina z původních států EU 15 omezily přístup fyzických a právnických osob z nově přistoupivších zemí na své trhy, některé státy si vyjednaly přechodná období na určité druhy služeb a liberalizace se tak pozastavila.

Postupem času se ale ukázal tento předpoklad mylný a průběh integrace vnitřního trhu mohl pokračovat, možná s mnohem větší dynamikou než v minulosti.

⁶⁵ Viz webové stránky Komise: <http://ec.europa.eu/index_cs.htm>

⁶⁶ Viz webové stránky EUR-Lex: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61974J0002:EN:HTML>>

Důležitou součástí tohoto procesu se stala směrnice o službách, jejímž cílem bylo vytvořit obecný právní rámec, který zmírní překážky a velké rozdíly v národních předpisech regulujících povahu služeb a kvalifikaci jejich poskytovatele a stěžující tak, mnohdy až znemožňující, přeshraniční poskytování služeb v rámci Evropské unie.

ZDŮVODNĚNÍ VÝBĚRU A VÝZNAMU ZKOUMANÉHO PROBLÉMU

Jak jsem již nastínila v předešlém odstavci, sektor služeb je jednou z nejvýznamnějších součástí hospodářství Evropské unie. Jeho postupná liberalizace je od počátku integrace živým tématem, který vyvolává časté diskuse nad mírou uvolňování režimu a nad pravidly jeho fungování pro stávající a nové členy Evropské unie.

Rok 2004 se stal prvním zkušebním momentem, který měl prověřit celý systém. Deset nových členských států s naprosto odlišným hospodářským zázemím, kvalitou jednotlivých sektorů a miliony nových, převážně „levných“, pracovníků způsobil státům EU 15 nemalé starosti s dostatečným zabezpečením svých trhů.

Česká republika byla jednou ze zemí tzv. východního rozšíření, a proto se jí změny a úpravy vnitřního trhu EU přímo dotýkaly a dotýkají. Ráda bych se tedy pokusila o zachycení procesu vyjednávání a následné formulace vnitřního trhu služeb od východního rozšíření až po přijetí a implementaci směrnice o službách, což významným způsobem ovlivnilo chod národního hospodářství ve většině členských států, ale především v nově přistoupivších zemích.

Při svém šetření jsem narazila i na další důvod pro napsání této práce, a to fakt, že neexistuje mnoho knih, které by zkoumaly propojení fenoménu východního rozšíření s liberalizací evropského trhu služeb.

VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍLE

Diplomová práce by se měla soustředit především na změny, které způsobilo východní rozšíření na trhu služeb, a které pro Evropskou unii znamenalo krok zpět v liberalizaci vnitřních trhů. Klíčovým mezníkem se pak stal leden 2004, kdy Evropská Komise předložila první návrh směrnice o službách, jejímž cílem bylo odstranit dosud přetrvávající překážky a umožnit tak volný pohyb služeb, který je jedním z hlavních

pilířů jednoty vnitřního trhu nastíněného už ve Smlouvě o založení Evropského společenství uzavřené v Římě v roce 1957.

Cílem práce bude zachytit vývoj svobody volného pohybu služeb na trhu Evropských společenství a jeho pravidla a úpravy, které se ho dotkly v souvislosti s východním rozšířením o 10 nových členských států v roce 2004. Tento proces bude představen na vývoji jednotlivých článků Smlouvy o založení Evropského společenství, zejména na článcích 43 až 55 Smlouvy o ES, dále na judikátech Evropského soudního dvora.

Další úsek práce se bude věnovat výše uvedenému východnímu rozšíření, které ovlivnilo svobodu volného pohybu služeb protekcionistickými snahami některých zemí a částečně tak omezilo liberalizaci daného sektoru. Na příkladu České republiky bude představena výjimka z obecného režimu, která byla v obdobných verzích sjednána i s ostatními přistupujícími zeměmi.

Následovalo postupné znovu-uvolňování trhu služeb, které se budu snažit demonstrovat na příkladech vybraných členských zemí.

Součástí práce bude taktéž zachycení přípravy důležité směrnice o službách, jejího vývoje, přijetí a implementace v členských státech.

Za základní výzkumné otázky ve své práci považuji:

- Jaký dopad mělo východní rozšíření na trh služeb v Evropském společenství?
- Jaká je role práva v procesu integrace vnitřního trhu Společenství?

Další podotázky vyplývají z kontextu práce:

- Jaký je vztah mezi svobodou usazování a svobodou volného pohybu služeb?
- Potvrdil se prvotní strach z přistoupení 10 nových zemí v roce 2004 v oblasti trhu služeb?

Z teoretických konceptů Evropské integrace bych ráda využila vysvětlení, které podává liberální intergovernmentalismus, a které nejlépe vysvětluje snahy institucí a členských států o jednotný evropský trh služeb. Že stát, je klíčový aktér, který ovlivňuje dění na společném trhu služeb je nejvíce viditelné v době chystaného rozšíření o 10 států ze střední a východní Evropy, kdy vlády jednotlivých členských států dokázaly

prosadit preference, do značné míry ovlivněné ekonomickým lobby, na evropském poli. Motiv jejich jednání byl z majoritní části ekonomický.

Nerada bych se ale soustředila jen na jeden teoretický pohled a ráda bych využila teorie, jejímž hlavním cílem je prokázat vliv práva na evropskou integraci. Tzv. „právní integrace“ (legal integration) si klade za cíl dokázat vliv práva a jeho institucí na samotný vývoj Evropské unie. Protože je má práce z části založená na rozboru článků Smlouvy o založení Evropského společenství a judikátů Evropského soudního dvora, je tento teoretický rámec dalším vhodným příspěvkem do mé práce.

HYPOTÉZA

Základní hypotézou mé práce je předpoklad, že východní rozšíření mělo negativní dopad na liberalizaci trhu služeb v Evropské unii, minimálně ve formě viditelného zpomalení vůči nově přistupujícím zemím. Velkou roli v tom sehrály ekonomické důvody a obavy států původní EU 15 z „levnější“ konkurence.

STAV VÝZKUMU

Svoboda volného pohybu služeb je jednou ze čtyř základních svobod volného trhu Společenství, ale po dlouhou dobu zůstávala v pozadí. Až teprve s rozmachem tohoto sektoru na přelomu 60., ale především v 70. letech se objevují první studie zpracovávající integraci vnitřního trhu služeb a až na konci 70. let se liberalizace služeb začíná projevat i v sekundární právní úpravě.

Materiály, které však zachycují zvolené téma, jsou ve větší míře brožury či podklady pro občany mající zájem o podnikání v rámci tohoto sektoru v Evropské unii. V dnešní době najdeme i mnoho právních rozborů daného tématu, zabývající se jednotlivými články zakládajících smluv a soustředící se na jejich dopad v praktické rovině.

Východní rozšíření je téma, ke kterému lze najít hodně materiálů, knih a příspěvků. Bohužel však dimenze, spojující trh služeb s největším rozšířením EU, zaostává.

METODA ZPRACOVÁNÍ TÉMATU

Diplomová práce je z velké části postavena na právním rozboru jednotlivých článků Smlouvy o založení Evropského společenství. V této části využiji především deskriptivní analýzu, díky které nastíním faktický stav situace.

V další části práce jsem si zvolila pro svůj výzkum metodu jednopřípadové studie, jejímž cílem bude poskytnout příčinné vysvětlení vybraného případu, které bude zasazeno do kontextu událostí jak politických, tak i historických. Ráda bych tak dosáhla komplexního náhledu na dané téma. Jako nezávislou proměnnou jsem si určila samotné východní rozšíření, mezi závislé proměnné pak řadím dopady, které měl tento krok na evropskou integraci, respektive na integraci vnitřního trhu služeb.

DIPLOMOVÝ SEMINÁŘ

V rámci diplomového semináře jsem měla možnost prezentovat téma své budoucí diplomové práce – „Role národních parlamentů při přípravě evropských právních předpisů se zaměřením na Parlament ČR“. Na základě doporučených rad a po konzultacích s mým vedoucím práce jsem ale své téma přehodnotila a z navrhovaného projektu jsem se soustředila jen na jeho jednu část, konkrétně na empirický úsek práce – vývoj směrnice o službách. Proto zde nemohu uvést žádné připomínky, ani reakce na ně, protože se komentáře úzce vztahovaly k původnímu tématu.

PŘEDPOKLÁDANÁ OSNOVA PRÁCE

- 1) Úvod
- 2) Definice volného pohybu služeb
 - 2.1 Vysvětlení pojmů – svoboda usazování, princip země původu, princip příhraničního poskytování služeb, atd.
 - 2.2 Vývoj článků 43 – 55 Smlouvy o Evropském společenství
 - 2.3. Judikáty Evropského soudního dvora s dopadem na liberalizaci trhu služeb
 - 2.4 Historický vývoj svobody volného pohybu služeb
- 3) Omezení volného pohybu služeb
 - 3.1 Výjimka z obecného režimu – Akt přistoupení České republiky
- 4) Postupné uvolňování trhu služeb – vybrané země ES/EU – jejich přístup, regulace, přechodná období, atd.

- 5) Směrnice o službách
 - 5.1 Postupný vývoj
 - 5.2 Vybrané reakce jednotlivých členských států, evropských institucí
 - 5.3 Postoj vlády a Parlamentu ČR
 - 5.4 Finální verze směrnice a její přijetí
- 5) Závěr
- 6) Summary
- 7) Seznam literatury
- 8) Přílohy

SEZNAM LITERATURY

Předpokládaná neperiodická literatura

1. CRAIG, Paul, DE BURCA, Grainne. *EU law – text, cases and materials*. Oxford: Oxford University Press 2003.
2. ČERNOCH, Pavel. *Cesta do EU: východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990 – 2004*. Praha: Linde 2003.
3. FIALA, Vlastimil a kol. *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*. Olomouc: Periplum 2007.
4. KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál 2008.
5. KUBÁT, Michal (ed.). *Východní rozšíření Evropské unie: východiska, stav, perspektivy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav 2001.
6. ONDŘEJ, Jan, PLCHOVÁ, Božena a kol. *Ekonomické a právní aspekty podnikání v EU*. Praha: C. H. Beck 2007.
7. ŠLOSARČÍK, Ivo. *Právní a politický rámec evropské integrace*. Praha: Wolters Kluwer ČR 2010.
8. ŠLOSARČÍK, Ivo. *Právní rámec evropské integrace*. Praha: EUROPEUM 2003.
9. TICHÝ, Luboš. *Dokumenty ke studiu evropského práva*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde 2006.
10. TÝČ, Josef. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. Praha: Linde 2006.
11. WIENER, Antje, DIEZ, Thomas. *European Integration Theory*. Oxford: Oxford University Press 2004.

Předpokládané internetové zdroje

Předpokládaná periodická literatura

1. BALDWIN, Richard E., FRANCOIS, Joseph F. *The Costs and Benefits of Eastern Enlargement: The Impact of the EU and Central Europe*. Economic Policy, Vol. 12, No. 24 (Apr., 1997), pp. 125-176. Dostupné on-line: <<http://www.jstor.org/stable/1344733>>
2. BALTA, Narcissa, DELGADO, Juan. Home Bias and Market Integration in the EU. CESifo Economic Studies, Vol. 55, 1/2009, pp. 110-144. Dostupné on-line: <<http://cesifo.oxforjournals.org>>
3. HOEKMAN, Bernard, MATOO, Aadytia, SAPIR, André. The political economy of services trade liberalization: a case for international regulatory cooperation? Oxford Review of Economic Policy, Vol. 23, No. 3/2007, pp. 367-391. Dostupné on-line: <<http://oxrep.oxfordjournals.org>>
4. NELLO, Susan Senior. Preparing for Enlargement in the European Union: The Tensions between Economic and Political Integration. International Political Science Review, Vol. 23, No. 3, pp. 291-317. Dostupné on-line: <<http://www.jstor.org/stable/1601312>>
5. SOHRAB, Julia A. The Single European Market and Public Procurement. Oxford Journal of Legal Studies, Vol. 10, No. 4, pp. 522-538. Dostupné on-line: <<http://ojls.oxforjournals.org>>

Ostatní internetové zdroje

1. Portál EU – <http://www.europa.eu>
2. Evropský soudní dvůr – <http://curia.europa.eu>
3. Právo EU – <http://www.eur-lex.europa.eu>
4. Judikatura ESD v češtině – <http://curia.europa.eu/cs/content/juris/index.htm>
5. Vláda ČR – <http://isap.vlada.cz>
6. Euroskop – <http://www.euroskop.cz>
7. Evropská komise – <http://www.ec.europa.eu>